T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Onuncu İnikat

4.XII.1957 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	52
2. — Havale edilen evrak	52:56
3. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye mâruzatı	57
1. — Başvekil Adnan Menderes tarafından teşkil olunan Hükümetin programı	57: 120,120,121:124

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşı'nın tahlifi icra kılındı.

Ruznamede görüşülecek madde olmadığından,

4 . XII . 1957 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili	Kâtip
Kayseri Mebusu	Bolu Mebusu
Fikri Apaydın	*İhsan Gülez*

Kâtip
Hakkâri Mebusu
Übeydullah Seven

Sualler

Tahrirî sualler

1. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas'ta çiftçi ihtiyaçlarının karşılanması ve çiftçinin motorlu vasıtaya teşvikı hususlarında neler düşünüldüğüne dair tahrirî suali Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/1)

2. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetine bağlı bâzı köylerde vukubulan katil hâdiselerine dair tahrirî suali Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/2)

3. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetinde bâzı ilkokul öğretmenlerinin başka taraflara nakil ve tâyinlerine teşebbüs edildiğinin doğru olup olmadığına dair tahrirî sual takriri Maarif Vekâletine gönderilmiştir. (7/3)

4. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetindeki Üskülüç suyu yatağının temizlenmesi hususunda ne gibi tedbirler alındığına dair tahrirî sual takriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/4)

5. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas Cer Atölyesi işçi ve memurlarından bir kısmının nakil ve tasfiyelerine teşebbüs edildiğinin doğru olup olmadığına dair tahrirî sual takriri Çalışma Vekâletine gönderilmiştir. (7/5)

6. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyeti Emniyet teşkilâtından bâzı memurların başka taraflara nakil ve tâyinlerine teşebbüs edildiğinin doğru olup olmadığına dair tahrirî sual takriri Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/6)

7. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetindeki hayvan hastalıklarının önlenmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair tahrirî sual takriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/7)

8. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetinde sulama tesislerinin yapılması ve kavakçılığın inkişafı hususunda ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair tahrirî sual takriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir. (7/8)

9. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyetinin Ağvanis, İpsile ve Yavu nahiyelerinde münhal bulunan hâkim kadrolarına dair tahrirî sual takriri Adliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/9)

10. — Sivas Mebusu Halim Ateşalp'ın, Sivas vilâyeti yollarının etüd, proje ve toprak tesviyesi işlerine dair tahrirî sual takriri Nafıa Vekâletine gönderilmiştir. (7/10)

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyihalar

1. — 1954 Bütçe yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/32) (Divanı Muhasebat Encümenine)

2. — 1955 Bütçe yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/33) (Divanı Muhasebat Encümenine)

3. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1948 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/34) (Divanı Muhasebat Encümenine)

4. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1949 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/35) (Divanı Muhasebat Encümenine)

5. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1950

malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/36) (Divanı Muhasebat Encümenine)

6. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1951 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/37) (Divanı Muhasebat Encümenine)

7. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1952 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/38) (Divanı Muhasebat Encümenine)

8. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1947 malî yılı Hesâbı Katî kanun lâyihası (1/39) (Divanı Muhasebat Encümenine)

9. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1948 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/40) (Divanı Muhasebat Encümenine)

10. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1949 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/41) (Divanı Muhasebat Encümenine)

11. — Mülga Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1950 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/42) (Divanı Muhasebat Encümenine)

12. — Mülga Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1951 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/43) (Divanı Muhasebat Encümenine)

13. — Devlet Havayolları Umum Müdürlüğü 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/44) (Divanı Muhasebat Encümenine)

14. — Devlet Havayolları Umum Müdürlüğü 1955 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/45) (Divanı Muhasebat Encümenine)

15. — Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/46) (Divanı Muhasebat Encümenine)

16. — Tekel Umum Müdürlüğü 1951 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/47) (Divanı Muhasebat Encümenine)

17. — Tekel Genel Müdürlüğü 1952 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/48) (Divanı Muhasebat Encümenine)

18. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1953 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/49) (Divanı Muhasebat Encümenine)

19. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/50) (Divanı Muhasebat Encümenine)

20. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1955 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/51) (Divanı Muhasebat Encümenine)

21. — İstanbul Üniversitesi 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/52) (Divanı Muhasebat Encümenine)

22. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/53) (Divanı Muhasebat Encümenine)

23. — Petrol Dairesi Reisliği 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/54) (Divanı Muhasebat Encümenine)

24. — Vakıflar Umum Müdürlüğü 1953 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/55) (Divanı Muhasebat Encümenine)

25. — Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1954 malî yılı Hesabı Katî kanun lâyihası (1/56) (Divanı Muhasebat Encümenine)

Teklif

26. — Balıkesir Mebusu Ahmet Kocabıyıkoğlu ve 2 arkadaşının, Nakil vasıtaları hakkındaki 3827 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi (2/17) (Bütçe Encümenine)

Tezkereler

27. — Muvazenei Umumiyeye dâhil dairelerin 1954 malî yılı hesabı katîlerine ait umumi mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/14) (Divanı Muhasebat Encümenine)

28. — Muvazenei Umumiyeye dâhil dairelerin 1955 malî yılı hesabı katîlerine ait umumi mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/15) (Divanı Muhasebat Encümenine)

29. — Muvazenei Umumiyeye dâhil dairelerin 1954 malî yılı hesabı katîlerine ait ek mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/16) (Divanı Muhasebat Encümenine)

30. — Ankara Üniversitesi 1955 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/17) (Divanı Muhasebat Encümenine)

31. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1948 malî yılına ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/18) (Divanı Muhasebat Encümenine)

32. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1949 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/19) (Divanı Muhasebat Encümenine)

33. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1950 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/20) (Divanı Muhasebat Encümenine)

34. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1951 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/21) (Divanı Muhasebat Encümenine)

35. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1952 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/22) (Divanı Muhasebat Encümenine)

36. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1953 malî yılı hesabî katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/23) (Divanı Muhasebat Encümenine)

37. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1954 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/24) (Divanı Muhasebat Encümenine)

38. — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılına ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/25) (Divanı Muhasebat Encümenine)

39. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1947 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/26) (Divanı Muhasebat Encümenine)

40. — Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1948 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/27) (Divanı Muhasebat Encümenine)

41. — Mülga Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1949 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/28) (Divanı Muhasebat Encümenine)

42. — Mülga Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1950 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/29) (Divanı Muhasebat Encümenine)

43. — Mülga Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1951 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/30) (Divanı Muhasebat Encümenine)

44. — Devlet Havayolları Umum Müdürlüğünün 1954 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/31) (Divanı Muhasebat Encümenine)

45. — Devlet Havayolları Umum Müdürlüğünün 1954 malî yılı hesabı katîsine ait ek mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/32) (Divanı Muhasebat Encümenine)

46. — Devlet Havayolları Umum Müdürlüğünün 1955 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/33) (Divanı Muhasebat Encümenine)

47. — Devlet Orman İşletmeleriyle Kereste fabrikalarının 1953 yılı muameleleri hakkında tanzim edilen raporun bilânçolarla birlikte sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/34) (Divanı Muhasebat Encümenine)

48. — Devlet Orman İşletmeleriyle Kereste fabrikalarının 1954 yılı muameleleri hakkında tanzim edilen raporun bilânçolarla birlikte sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/35) (Divanı Muhasebat Encümenine)

49. — Devlet Orman İşletmeleriyle Kerestefabrikalarının 1955 yılı muameleleri hakkında tanzim edilen raporun bilânçolarla birlikte sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/36) (Divanı Muhasebat Encümenine)

50. — Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünün 1955 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/37) (Divanı Muhasebat Encümenine)

51. — Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/38) (Divanı Muhasebat Encümenine)

52. — Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1954 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/39) (Divanı Muhasebat Encümenine)

53. — Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/40) (Divanı Muhasebat Encümenine)

54. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1951 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/41) (Divanı Muhasebat Encümenine)

55. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1952 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/42) (Divanı Muhasebat Encümenine)

56. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1953 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/43) (Divanı Muhasebat Encümenine)

57. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1954 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/44) (Divanı Muhasebat Encümenine)

58. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/45) (Divanı Muhasebat Encümenine)

59. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1951 ve 1952 yılları mütedavil sermaye hesaplarına mütaallik bilânçolar ile murakıp raporlarının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/46) (Divanı Muhasebat Encümenine)

60. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1953 yılı mütedavil sermaye hesaplarına mütaallik bilânço ile murakıp raporlarının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/47) (Divanı Muhasebat Encümenine)

61. — İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1954 yılı mütedavil sermaye hesaplarına mütaallik bilânço ile murakıp raporlarının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/48) (Divanı Muhasebat Encümenine)

62. — İstanbul Üniversitesi 1954 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/49) (Divanı Muhasebat Encümenine)

63. — İstanbul Üniversitesi 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/50) (Divanı Muhasebat Encümenine)

64. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1954 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/51) (Divanı Muhasebat Encümenine)

65. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/52) (Divanı Muhasebat Encümenine)

66. — Karayolları Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/53) (Divanı Muhasebat Encümenine)

67. — Millî Korunma 1951 yılı bilânçosunun sunulduğuna dair Başvekâlet tezkeresi (3/54) (Divanı Muhasebat Encümenine)

68. — Millî Korunma 1952 yılı bilânçosunun sunulduğuna dair Başvekâlet tezkeresi (3/55) (Divanı Muhasebat Encümenine)

69. — Millî Korunma 1953 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/56) (Divanı Muhasebat Encümenine)

70. — Millî Korunma 1954 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/57) (Divanı Muhasebat Encümenine)

71. — Millî Korunma 1955 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/58) (Divanı Muhasebat Encümenine)

72. — Millî Piyango İdaresinin 1953 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/59) (Divanı Muhasebat Encümenine)

73. — Millî Piyango İdaresinin 1954 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/60) (Divanı Muhasebat Encümenine)

74. — Millî Piyango İdaresinin 1955 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/61) (Divanı Muhasebat Encümenine)

75. — Millî Piyango İdaresinin 1956 yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/62) (Divanı Muhasebat Encümenine)

76. — Orman Umum Müdürlüğü 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/63) (Divanı Muhasebat Encümenine)

77. — Petrol Dairesi Reisliği 1954 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/64) (Divanı Muhasebat Encümenine)

78. — Petrol Dairesi Reisliğinin 1955 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/65) (Divanı Muhasebat Encümenine)

79. — Türk Tütün Limitet Şirketinin 1951 - 1952 yılları bilânçoları ile murakıp raporlarının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/66) (Divanı Muhasebat Encümenine)

80. — Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1953 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/67) (Divanı Muhasebat Encümenine)

81. — Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1954 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/68) (Divanı Muhasebat Encümenine)

82. — Vakıflar Umum Müdürlüğü 1955 malî yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/69) (Divanı Muhasebat Encümenine)

83. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1947 malî yılı hesabına ait rapor ile bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/70) (Divanı Muhasebat Encümenine)

84. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1948 malî yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/71) (Divanı Muhasebat Encümenine)

85. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1949 malî yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/72) (Divanı Muhasebat Encümenine)

86. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1950 malî yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/73) (Divanı Muhasebat Encümenine).

87. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresi 1951 malî yılı bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/74) (Divanı Muhasebat Encümenine).

88. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1952 malî yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/75) (Divanı Muhasebat Encümenine).

89. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1953 malî yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/76) (Divanı Muhasebat Encümenine).

90. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1954 bütçe yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/77) (Divanı Muhasebat Encümenine).

91. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1955 bütçe yılı hesabına ait raporla bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/78) (Divanı Muhasebat Encümenine).

92. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1956 bütçe yılı hesabına ait rapor ile bilânçosunun sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/79) (Divanı Muhasebat Encümenine).

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,00

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER : İhsan Gülez (Bolu), Hakkı Kurmel (Kayseri)

REİS — Ekseriyetimiz vardır. Celseyi açıyorum, efendim.

3. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — Başvekil Adnan Menderes tarafından teşkil olunan Hükümetin programı

Başvekil Adnan Menderes tarafından teşkil olunan Hükümetin programı okunacaktır. Söz, Sayın Başvekilindir.

(Başvekil Adnan Menderes sol taraf mebuslarının şiddetli ve sürekli alkışları ve bravo sesleri arasında kürsüye geldi.)

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım;

Demokrat Parti iktidarının Beşinci Hükümeti olarak Teşkilâtı Esasiye Kanununun 44 ncü maddesine göre hattı hareket ve siyasi noktai nazarımızı itimadınıza arz etmek üzere huzurunuza çıkmış bulunuyoruz.

Mâruzatıma başlamadan önce, Yüksek Meclisi Hükümetimiz adına hürmetle selâmlarım. (Soldan, alkışlar)

Derhal arz edeyim ki, bundan evvelkiler gibi bu programımızın da temel yapısını Demokrat Partinin programında ifadesini bulan esaslar teşkil eder.

Partimize göre, vatan ve millete mevcut şartlar ve imkânlar dâhilinde en faydalı şekilde hizmet edebilmeyi derpiş eden bu esaslarda mühim bir değişiklik elbette bahis mevzuu olamaz.

Filhakika, 1950 yılında ilk vazifeye başladığımız zaman 9 ncu Büyük Millet Meclisine takdim ettiğimiz birinci programdan itibaren bugüne kadar Yüksek Meclisin dört defa tasvibine iktiran eden programlarımızda yer alan prensipler, yüksek itimadınıza mazhar olduğumuz müddetçe, hattı hareketimizin ve siyasi noktai nazarımızın esasını teşkil edecektir.

Prensiplere taallûk etmiyen değişiklikler ise ancak zamanla vukua gelen inkişafların gerektirdiği hususlara munhasır olabilir.

Muhterem arkadaşlar;

Bugünkü dünyanın her sahada kaydettiği ilerlemeler, geçmişteki her hangi bir devirle asla mukayese kabul etmez bir sürat, vüsat ve şümul arz etmektedir.

Binaenaleyh bu ilerleyişe uyabilmek hususunda bütün imkânlarımızla çalışmak mecburiyetindeyiz. Hattâ bu mecburiyet yalnız şerefli ve haysiyetli bir millet olarak yaşamanın değil, milletçe mevcudiyet ve bekamızın da esas şartını teşkil etmektedir.

Uzun asırlar ihmale uğramış, fakir düşmüş, çeşitli mahrumiyetlere mahkûm edilmiş bir memleket olduğumuz, ileri memleketlerle aramızdaki büyük mesafeyi kapamak mecburiyetinde bulunduğumuz nazarı itibara alındığı takdirde ise meselenin ne derecelere kadar ciddiyet ve ehemmiyetle ele alınması icabedeceği derhal kabul olunacak hakikatlerden olur.

İşte bu muzaaf mesai sarf etme ve süratle ilerleme zaruretinin neticeleri olarak görülen bâzı meseleler üzerine iyi niyetle veya fırsat kollayıcı maksatlarla teksif edilen tenkidler ne olursa olsun, bunlara lüzumundan fazla bir ehemmiyet atfetmeden yolumuza devam etmek kararındayız. (Soldan, alkışlar, bravo sesleri)

İktisadi cihazlanmada çok ilerlemiş, ileri bir refah seviyesine ulaşmış, her sahada lüzumlu tesis ve müesseselerini vücuda getirmiş milletlerle yanyana yaşamak, iktisadi iş birliği yapmak, onlarla başbaşa ve müsavi şartlarla siyasi münasebetler tesis ve idame etmek mecburiyetindeyiz. Hem buna muvaffak olabilmek,

hem de vatanımızın kâin bulunduğu dünyanın bu çok nazik yerinde millî mevcudiyetimizi ve istiklâlimizi emniyet altında bulundurmak en mukaddes vazifemizdir. Bu dünyada yalnız başımıza ve kendi kendimize yaşıyor olsak, belki başka bir hayat tarzı ve daha ağır ve batî bir tekâmül seyri takibedip etmemek hususu münakaşa görürebilir. Fakat öyle bir vatanda yaşamaktayız ki, hudutlarımızı her tarafa karşı müdafaa etmek mecburiyetindeyiz.

Böyle bir müdafaa her şeyden evvel süratle ve bütün şümuliyle iktisadî cihazlanmamızda mühim terakkiler kaydetmemizi zaruri kılmaktadır. Çünkü muayyen inkişaf seviyesine ulaşmadıkça vatanın müdafaası için elzem olan modern bir orduya sahibolabilmek bir hayal olur.

Yine iktisaden geri ve çoğu yarı yarıya doyabilen ve yarı yarıya giyinebilen vatandaşlardan müteşekkil bir içtimai bünyenin bugünkü dünyada her taraftan teveccüh eden sarsıntılara mukavemet edebileceği asla düşünülemez. Keza, böylesine geri bir memlekette siyasi istikrarın esaslı temellere istinadetmekte olduğunu farz ve kabul etmek tehlikeli bir hata teşkil eder.

Bu itibarla, gaye milletin emniyet ve selâmeti, refah ve saadeti olduğuna göre siyasi nizam ve müesseselerin, siyasi hareket ve faaliyetlerin bu gayenin tahakkukuna hadim bulunması gerektiğini elbette ki unutamayız. Bu gayeyi birtakım vehimlere ve aldatıcı ifade ve iddialara feda edemeyiz. Aksi halde, gaye ve esası şekle, usule ve vasıtaya feda etmek mevkiine düşülür ki, bundan da memleket, telâfisi güç, büyük zararlar görmüş olur.

Milletimizin bütün hayat ve faaliyet sahalarına şâmil, bugünkü ve yarınki, sayılamıyacak kadar çok ve geniş ihtiyaçlarını karşılayabilmek, bütün vatandaşların fert fert, zümre zümre ve millet olarak emniyet, refah ve saadetini temin eylemek, halkımızı her çeşit ıstırap ve tehlikeden uzak, huzur içinde yaşatmak, hulâsa, memleketi maddi ve mânevi ileri ve yüksek bir hayat seviyesine kavuşturabilmek İcranın vazifesi olarak tecelli etmektedir. (Soldan alkışlar)

Arkadaşlar;

İcra salâhiyetinin, nizam ve kanunlar dairesinde, en uygun ve faydalı şekilde kullanılabilmesini temin edecek olan murakabe hakkının Büyük Millet Meclisine mevdu bulunduğu hakikati yanında, her gün birçok karar ve tedbirlerin alınmasını zaruri kılan ve bugünkü dünya ve memleket şartları içinde, her zamandan büyük bir nezaket ve ehemmiyet arz eden İcra kudretinin, aslında Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz ettiğini de hatırlamak lâzımdır.

Ancak böylesine yapıcı bir icra ve murakabe anlayışı iledir ki, bugünkü millî hayatımızın gûnagûn ihtiyaç ve icaplarını sürat ve isabetle karşılıyabilmek, milletimizi hasretini çektiği ileri seviyeye ulaştırabilmek ve memleketimizi muhataralardan gereği gibi ve tam bir kifayetle koruyabilmek mümkün olur.

Diğer bir ifade ile murakabe vazifesinin, icra ve tatbikatın daha mükemmel olmasını temin gayesine mâtuf bulunduğu hakikatından mütegafil görünerek her şeyin murakabe ile başlayıp murakabe ile bittiği zehabını yaratmaya varan bir zihniyetle türlü engellemelere, hattâ sabotajları andıran faaliyet ve hareketlere kadar giden bir sistemi kabul etmeye ve bunun bir memleket için hayırlı ve faydalı neticeler verebileceğine kaani olmaya imkân yoktur.

Edinilen tecrübeler, bunun ret ve inkârı ne kadar gayrikabil bir hakikat olduğunu ortaya koymuş bulunuyor.

Müsaadeleriyle tekrar edelim ki; bugünkü Türkiye'nin ihtiyaçları, meseleleri ve dâvaları, ehemmiyet ve vüsat bakımından, dünkü Türkiye'nin ihtiyaç ve meseleleri ile asla kabili kıyas değildir. Onun için Devlet idaresini anlayış ve millî meselelerimizi mütalâa ve tefekkür tarzı, mahiyetini izaha çalıştığımız bu müşterek ve ağır vazife ve mesuliyetlerimiz göz önünde tutulmak suretiyle, geliştirilmek icabeder.

Aziz arkadaşlarımız;

Hâdiseler ve tecrübeler, âmme hizmetlerinin en iyi şekilde ve süratle yürütülmesi ve memleketin lâyık olduğu maddi ve mânevi hayat ve medeniyet seviyesine bir an evvel kavuşturulması için sarf edilmekte olan gayretlerin yanında, huzur ve sükûn içinde çalışmayı temin ve bozulmuş bulunan mânevi asayişi iade edecek tedbirlerin

de alınmasını zaruret haline getirmiş bulunmaktadır. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Yeni bir seçimden henüz çıkmış bulunuyoruz. Dahilî siyaset mücadelelerinde memleket nizam ve istikrarını zedeliyecek ve hattâ emniyet ve selâmetine doğrudan doğruya menfi tesirler icra edecek derecede ölçüsüzlüklerle karşılaşılmış bulunulduğu yüksek malûmunuzdur.

Bir taraftan bunların tesir ve izlerini izaleye çalışırken diğer taraftan tekrar vukua gelmemeleri için icabeden tedbirlerin alınmasını zaruri görmekteyiz.

Binaenaleyh, hürriyet nizamının zararını mucip hâdiselerin ve edinilen tecrübelerin, mevzuat ve tatbikat bakımından lüzumlu kıldığı değişiklikleri Yüksek Meclise arz ve teklif etmeyi bir vazife sayacağız.

Demokrasilerde matbuat rejimlerinin haiz olduğu ehemmiyeti izahtan müstağni addederek matbuata ait mevzuat ve tatbikatta da bizzat hürriyet nizamını zedeliyecek bâzı boşlukların ve eksikliklerin mevcudiyetine işaret etmek lüzumuna kaaniiz. Bunların süratle gözden geçirilerek halledilmesini ele alacağız.

Hürriyetlerin suiistimali, sanki fikir ve tenkid hürriyetini tekemmül ettirmek gayesine mâtuf imiş gibi gösterilerek aşırı iddia ve taleplerde bulunulması ve böylece bir mesuliyetsizlik rejiminin tesisine çalışılması gibi teşebbüslerin memlekete ve rejime büyük zararlar ika edecek mahiyet taşıdığı artık aşikâr hakikatlerden olmuştur.

Esefle kaydetmek icabeder ki, ölçüsüzlüklerden faydalanarak ve meydanı boş zannederek harekete geçmiş olan ve siyaset mücadelelerinde ağırlaştırma ve zehirleme gayreti içinde çalışan ve birçok yerlerde barınmak istidadında olan gizli komünistlikle müessir bir mücadeleye girişmek, huzur ve sükûnun temininde ve mânevi asayişin iadesinde ehemmiyetli bir tedbir olarak telâkki edilmek icabeder. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem mebus arkadaşlarımız;

İktisadi ve malî meselelerimize gelince; derhal ifade edelim ki, bidayette arz etitğimiz gibi, Demokrat Parti hükümetlerinin tatbik edegeldikleri programlarda her hangi bir mühim değişiklik olmıyacaktır.

Bugüne kadar elde edilen netice, eser ve imkânların da inzımamiyle iktisadi kalkınmamızın daha da hızlanması pek tabiî telâkki edilmek icabeder.

İktisadi düzene zararlı tesirler icra eden âmilleri ortadan kaldırmak ve hususiyle fiyat murakabesini tam mânasiyle temin edebilmek için Millî Korunma Kanunu üzerinde ehemmiyetle durmak, bu çalışma devremizin farik vasıflarından olacaktır.

İstihsali, imali, ithali zamanında, yerinde ve kaynağında ele almak ve müstahsılın, imalâtçının, ithalâtçının velhâsıl iş hayatındaki vatandaşların, meşru kazançlarını korumakla beraber malların müstehlike intikalinde gayritabiî ve gayrimeşru telâkki edilebilecek bütün fiyat artırmalarına imkân ve mahal vermemek esaslı vazifemiz olacaktır.

İtimadımıza mazhar olduğumuz takdirde Hükümet bu vazifeyi bir gün dahi ihmal etmiyecek ve sebepsiz fiyat artışlariyle daimî mücadele halinde bulunacaktır. (Soldan bravo sesleri) Ayrıca alacağımız türlü veçheli iktisadi tedbirlerle de mâkul ve tabiî fiyat nizamını devam ettirmek ve Türk parasının kıymetini korumak ve hattâ artırmak gayesiyle hareket edeceğiz.

Bu çalışma devremizin diğer bir farik vasfı da bütçe politikamızda müşahede olunabilir. Misal olarak arz edelim; 1958 bütçemiz 1957 bütçesine nazaran biraz önce bahsettiğimiz tedbirlerden birisi olmak vasfını taşımaktadır. Müsaade buyurursanız izah edelim :

1956 sekiz aylık gelirine nazaran bu sene sekiz aylık gelirimizde 531 milyon lira bir artış tahakkuk etmiş bulunuyor. Pek tabiî olarak yıl sonuna kadar önümüzdeki dört ayın da artışlarının inzımamiyle bu miktarın sekiz yüz milyon civarına yaklaşacağı tahmin olunabilir.

Bu hesaba göre, bu artışı 1958 bütçesine de aksettirerek, 1958 bütçesini dört milyar sekiz yüz milyon civarında bağlamak mümkün ve tabiî görülecek bir husus iken, işte arz ve izah ettiğimiz sebeplerle bütçemizi ancak, sekiz yüz milyon liralık bir artış yerine, 440 milyonluk bir fazlalıkla bağlamış bulunuyoruz.

Hatırlatmamıza müsaade buyurulsun ki, Birinci Hükümet programımızda gerek bütçe ile alâkalı, gerek İktisadi Devlet Teşekküllerince ele alınan envestismanları bir programa bağlamak hususu derpiş edilmişti. Filhakika bu en-

vestismanlar, programları dâhilinde yapılmakta ve bunların murakabesi her yıl Büyük Millet Meclisince icra edilmekte ise de bügün vâsıl olmuş bulundukları vüsat ve şümul bakımından zaman zaman sıkı bir revizyona tâbi tutulmaları zarureti aşikârdır. Bu itibarla, gerek bütçe içi ve gerek İktisadi Devlet Teşekküllerine ait envestismanları, birinci programımızda olduğu gibi, bir plâna bağlamak hususundaki prensibimizin kemaliyle tahakkuku üzerinde dikkatle duracağız.

Gerek Devlet eliyle, gerek hususi sektörce yapılmakta olan işler ve kurulan tesisler peyderpey memleket hizmetine girmekte ve bu suretle millî ekonomimizde ferahlatıcı tesirler başlamış bulunmaktadır. Dışarıya ödenen dövizlerin tasarrufunda ve madde bolluğuna doğru gitmekte tesirleri aşikâr bulunan bu cihetin paramızın kıymetinin muhafazasındaki rolüne ayrıca işaret etmek isteriz.

Yine bu mevzuda yabancı sermaye ile mesai teşriki ve kuracağımız yeni ve zaruri tesisler için uzun vâdeli krediler akdi hususunda teşebbüs ve gayretlerimizin gittikçe artan neticeler vereceğine kaani bulunuyoruz.

Büyük müttefikimiz Birleşik Amerika'dan almakta olduğumuz iktisadi yardımların millî ekonomimizin gelişmesindeki hayırlı ve faydalı tesirlerini burada şükranla kaydederken iktisadi düzenin ıslah ve tekemmülünde fiyat istikrarı ve paramızın kıymetinin korunmasında bundan böyleki tesirlerinin daha da müspet olacağına kaaniiz.

Diğer bir mesele olarak banka kredilerinin imale, istihsale ve ekonomimiz için daha faydalı hakiki alım, satım ve nakil maksatlarına tevcihi hususunu büyük bir dikkatle murakabe edeceğiz.

Hulâsa : Bütçelerimizin iktisadi bünyemize uygun, tasarrufa riayetkâr ve muvazeneli olarak tanzim ve tatbiki, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseselerinin programlarının sıkıca ve yeniden gözden geçirilerek kendi kendilerini idare edebilir hale getirilmeleri, Devlet borçlarının ekonomik nizama menfi tesirler yapmıyacak şekilde tanzimi, banka kredilerinin spekülâtif maksatlara tahsisini önliyecek murakabenin takviyesi, dış tediye imkânlarımızın artırılması, yabancı kaynaklardan daha fazla istifadeler sağlanması, madde bolluğu teminine gidilmesi gibi tedbirler iktisadi ve malî politikamızın esasını teşkil edecektir.

Görülüyor ki, fiyat nizamının mâkul ve tabiî hadlerle muhafazası ve paramızın kıymetinin korunması hususu bu suretle çok veçheli tedbirlerle temin edilmek yolunda olacaktır.

Şimdiye kadar yaptıklarımızın millî ekonomimiz üzerindeki tesirleri ve yarattığı neticeler muazzam olmuştur. Memleketimizin iktisadi ölçüleri, istihsal, istihlâk rakamları dünün Türkiyesi ile artık hiçbir suretle kıyas edilemiyecek hadlere varmış bulunuyor. Binaenaleyh, bugüne kadar elde edilen neticelerin bundan böyleki mesaimiz neticelerini son derece semereli kılmakta büyük tesirleri olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım;

Kemali tevazu ile arz edelim ki, Türk Milleti ve onun Yüksek Meclisinin yarattığı büyük imkânlar ve sarf edilen hudutsuz gayretler sayesinde, ekonomik sahada Demokrat Parti hükümetlerinin tahakkuk ettirdiği ve ettirmek üzere bulunduğu işler gözden geçirilirse, bugün huzurunuza gelen yeni Hükümetin takibetmesi lâzımgelen yol da kendiliğinden meydana çıkar.

Gecesi gündüzü olmıyan fâsılasız gayretlerin, zaman zaman ıstıraba kadar varan zorluklarla mücadelenin, velhasıl iktidar olarak döktüğümüz alın terinin bir karşılığı olarak arz etmeme müsaade buyurulsun ki, geçen bu yedi yıl zarfında hükümetlerinizin üzerinde büyük emekler sarf etmediği hiçbir saha, hiçbir mevzu yoktur. Şimdi en kısa bir tarzda arzına çalışacağım neticelere, kendiliğinden veya kolaylıkla değil, ancak böylece varılabilmiştir.

— Memleketimiz yollar, köprüler, limanlar, sulama tesisleri, enerji santralleri, tayyare meydanları gibi sanayiin, ziraatin, hulâsa vatan müdafaasının yüzde yüz muhtaç bulunduğu temel yatırımlarla teçhiz edilmiştir.

— Sanayileşmenin, zirai ilerlemenin, memleket çapında devamlı imarın, büyük vatandaş kütleleri ihtiyaçlarının müstakar ve ârızasız karşılanmasının ilk şartı olan çimento, demir ve çelik, inşaat malzemesi, şeker, mensucat, kâğıt, kimya, gıda, deri gibi esaslı sanayie ait birçok fabrikalar ve tesisler kurulmuştur. Bunların yanında akla gelen ve gelmiyen binbir çeşit ihtiyacımızın, evvelce olduğu gibi, hariçten ithali yeri-

ne, memlekette imali memleketimize müyesser olmuş mazhariyetlerdendir.

Bir fikir vermiş olmak için arz edeyim ki, yedi sene zarfındaki sanayiimizin inkişafı dört misilden fazla olarak ifade edilebilecek bir hacma vâsıl olmuştur. Başka her hangi bir memlekette ve devirde bu derece süratle inkişaf kaydedilmiş bulunduğunu sanmıyoruz. Kömürden krom ve petrole kadar yeraltı servetlerimizin modern metotlarla aranması, istihracı, kıymetlendirilmesi, velhasıl rasyonel usullerle istismarı için maddi ve hukuki tedbirler alınmıştır.

— Hususi teşebbüsün ve yabancı sermayenin gelişmesi ve kifayetli ölçüde sanayi ve iş teşekkülleri kurabilmesi için, banka kredilerinden hukuki esaslara, münakale şebekesinden âmme hizmetlerine kadar türlü imkânlar ve teşvikkâr iklimler yaratılmıştır.

— İstihsalimizi teşvik edecek, besliyecek ve devamlı kılacak geniş ve çeşitli talebi temsil eden modern bir pazar vücuda getirebilmek gayesiyle zirai nüfusun ve işçinin ikdar olunması için büyük gayretler sarf edilmiştir.

— Mekteplerden sağlık müesseselerine, toprak tevziinden tapulamaya, emniyet ve asayiş teşkilâtından mahkemelere kadar bilcümle âmme hizmetlerinin aziz milletimizin ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere, malî ve maddi her türlü imkânlardan faydalanılarak geliştirilmesine çalışılmıştır.

— Vergiciliğimizde, bütçelerimizde ve alelûmum malî hizmetlerde memleket bünyesine uygun, aynı zamanda yatırımlarımızın ve âmme hizmetlerinin ihtiyaçlarını karşılıyabilecek âdil, modern ve mütekâmil bir sisteme vusul, malî hedefimizi teşkil etmiştir.

Şu arz ettiğim faaliyetlerin neticeleri ortadadır. Bunları gözleriyle görmek, iftiharla seyretmek, rakamlarla ifade eylemek, Türk Milletinin her ferdinin hakkıdır.

Şu cihet de hatırlanmalıdır ki; yapmış olduğumuz yatırımların ve ihtiyar ettiğimiz fedakârlıkların ancak bir kısmının hizmete girmiş olmasına ve bunlara yapılan masrafların da henüz küçük bir kısmı elde edilmiş bulunmasına rağmen, millî ekonomimizde hissedilen ferahlık, istihsal ve istihlâkimizde kaydedilmiş bulunan son derece mühim gelişme ve millî gelirimizde yüzde yüzü aşan artış memleketin hayatını ve çehresini şimdiden değiştirebilmiştir, denilebilecek raddeye varmıştır.

Halbuki, daha birçok tesisler ve eserler ya bitmek üzeredir veya bitmeye çok yaklaşmıştır. Bunların da hizmete girmesi halinde hissedilecek ferahlığın derecesini tahmin etmek zor olmasa gerektir.

Bu devredeki çalışmalarımızın fark vasıflarını tesbit ve ifade eden tedbirlerimizin yanında memleketin umumi olarak teveccüh etmiş bulunduğu iktisadi kalkınmamızın şu ferahlık veren neticeleri birlikte mütalâa edilecek olursa, bugün iyi niyetle veyahut fırsat kollama maksadiyle üzerinde durulmakta olan haklı veya haksız birtakım endişelerin ve tenkid mevzuu meselelerin süratli ve esaslı bir hal şekline bağlanmakta bulunduğunu kabul etmemeye imkân yoktur.

Muhterem arkadaşlar;

Şimdi haricî siyasetimizi izaha çalışacağım: İkinci Dünya Harbinin fiilî olarak bitmesinden bugüne kadar uzun seneler geçmiş olmasına rağmen, milletlerin istiklâl ve hürriyetlerini teminat altında bulunduran ve âdil prensiplere dayanan bir sulh nizamının henüz teessüs etmediği, hattâ teessüs etmek şöyle dursun, zaman ilerledikçe beynelmilel ihtilâfların tehlikeli istikametlere doğru yol alıp gittiği görülüyor.

Hür milleterin âdil bir sulh nizamı bulmak ve bunu kabul ettirebilmek hususundaki bunca gayretlerinin, teessürle ifade edelim ki, henüz bir neticesi alınmamıştır. Buna mukabil ideoalojik soğuk harb gittikçe şiddetini artırmakta ve her gün biraz daha tehlikeli hal almaktadır.

Hür milletlerin dünyayı âdil bir sulha kavuşturmak hususundaki gayretleri cümlesinden olmak üzere mıntakavi müdafaa paktları kurmuş bulundukları malûmdur. Bu suretle gruplaşmış olan hür milletler demirperde karşısında ahzi mevki etmiş bulunuyorlar. Bu iki büyük blokun haricinde diğer bir kısım milletler ise bitaraflar grupu tesisine çalışmaktadırlar. Bunların bitaraflığının, istiyerek istemiyerek, tecavüz emellerini teşvik edecek bir hattı hareket takibetmekte olduğu görülüyor.

Dünyanın bu umumi manzarası karşısında sulh ve müsalemet içinde yaşamayı ve istiklâl ve hürriyetini muhafaza etmeyi mukaddes bir gaye sayan memleketimizin vaziyeti sarih

olmak icabeder. Nitekim, Türkiye hür milletler camiası içinde bütün hüsnüniyeti ve imkânları ile âdil bir sulh gayesine hizmet etmek için mevkiini almış bulunmaktadır ve dünya hâdiseleri muvacehesinde bundan böyle de bu mevkiini muhafaza etmek azim ve kararındadır.

Birleşmiş Milletlere vücut veren ve milletçe benimsediğimiz yüksek prensip ve gayeler, dış siyasetimizin istikametini tâyin ve ona ilham kaynağı teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının esas itibariyle dünyada sulh ve emniyetin teessüsü gayesine ehemmiyetli hizmetler ifa etmekte olduğuna kaaniiz. Zaman zaman bu teşkilâtı gayelerinden inhiraf ettirebilmek için bâzı üyeler tarafından girişilen hareket ve teşebbüslere rağmen Birleşmiş Milletlerin dünya sulhüne hizmette devam etmekte bulunması memnuniyetle müşahede ettiğimiz bir vakıadır.

Dünya sulhüne hizmet maksadiyle vücuda getirilmiş olan ikinci bir teşekkülden, NATO teşkilâtından da bahsetmek isteriz.

Tecavüze karşı kendilerini müdafaa etmek istiyen Garp milletlerinin Birleşmiş Milletler Anayasasına uygun olarak vücuda getirdikleri bu teşekküle en halis niyetlerimizle ve sadakatle bağlıyız. NATO'nun millî emniyetimizin takviyesi bakımından olan tesiri büyüktür ve emniyet verîcidir. Bilmukabele bizim de bu teşkilâtı takviye hususundaki gayretlerimiz küçümsenecek derecede değildir.

Bağdad Paktına gelince : Bu pakt Orta - Şark'ta emniyet ve istikrarı temin bakımından kendisine bağlanan ümitleri boşa çıkarmamıştır. Geçen sene içinde mâruz kaldığı sarsıntılara muvaffakıyetle mukavemet suretiyle hayatiyetini ispat etmiş ve büyük dost ve müttefikimiz Birleşik Amerika'nın Paktın Askerî Komitesine iltihakı suretiyle daha da kuvvetlenmiştir. Birleşik Amerika Devletlerinin Pakta yardımı bununla da kalmamış Pakta mensup devletlere ayrı ayrı teminat vermek ve bizzat Paktı yaşatmak ve kuvvetlendirmek ve kendisinden beklenen sulh ve emniyet hizmetlerini tahakkuk ettirebilmesine yardım etmek hususunda da gayretler sarf etmiş ve fedakârlıklar ihtiyar etmiştir. Bunları şükranla kaydetmek yerinde olur.

Orta - Şark bölgesinde yer alan ve zaman zaman ciddî tehlikelere sebep teşkil eden hâdiseler karşısında Bağdad Paktının ve ona mensup devletlerin sulhü koruma gayretlerinin değeri ve ehemmiyeti sulhsever milletlerce kemaliyle takdir olunmaktadır, kanaatindeyiz. Bağdad Paktının bu sulhcü hizmetlerinin daha da kifayetle ifa edilebilmesi ve Paktın kuvvetlendirilmesi hususunda munzam yardım göreceği hakkındaki ümitlerimiz kuvvetlidir ve ciddî sebeplere istinadetmektedir.

Orta - Şark'ta cereyan eden hâdiseler, her hangi iki Devlet arasında, meselâ; Türkiye ile Suriye arasında bir mesele değil, Orta - Şark bölgesinde temerküz ve tekâsüf eden ve iki blok arasındaki büyük mücadelenin bir safhası ve tezahüründen ibarettir.

Bütün Arap milletlerine ve bu arada Suriye'ye karşı tarihten gelen içtimai, tarihî ciddî ve hakiki sebeplere istinaden kardeşlik bağlariyle merbutuz. Şüphesiz ki, Orta - Şark milletlerinin bilhassa kardeş saydığımız Arap milletlerinin her birisinin hürriyet ve istiklâllerine sahibolarak refah ve saadete kavuşmaları aziz emelimiz olduğu kadar millî mevcudiyetimiz için de bir teminattır.

Bölge dışı bir devletin Orta - Şark'ta emniyet ve istikrarı esaslı olarak tehlikeye düşürecek şekilde üsler teşkiline teşebbüs etmesi ve bunda muvaffak olmuş gibi görünmesi yalnız Orta - Şark devletlerini değil dünya sülhünü korumak için hareket eden diğer bütün memleketleri de haklı olarak endişeye sevk etmiştir. Bu vaziyet karşısında Türkiye çok uyanıktır. Hâdiseleri takibetmektedir. Müttefiklerini ve dostlarını ve diğer alâkalıları da elinden geldiği kadar ikaza çalışmakla vazifesini yapmaktadır.

Türkiye ve Suriye hudutları üzerinde çıkarılan münakaşalar dolayısiyle kardeş Suudi Arabistan'ın Asîl Hükümdarı, Kıral Suud Hazretlerinin sarf etmiş oldukları hayırhahane mesaiyi şükranla kaydetmek isteriz.

Suriye meselesi münasebetiyle Sovyet Rusya Başvekili Mareşal Bulganin ile aramızda teati olunan mektuplar yüksek malûmunuzdur. Mareşal Bulganin'in, verdiğimiz cevaba mukabil gönderdiği mesaj da Hükümetimizce tetkiktedir, kısa bir zamanda cevabı gönderilecektir.

Türkiye pek tabiî olarak kendi emniyetiyle beraber mensup bulunduğu müdafaa cephesinin emniyetini de korumak gayesini gütmektedir.

Sovyet Rusya ile olan münasebetlerimize gelince : Bu münasebetlerin mensup bulunduğumuz müdafaa topluluklarından tecridedilerek

mütalâasına imkân yoktur. NATO ve Bağdad teşekkülleri âzası olarak vaziyeti mütalâa edip hissedeceğimiz emniyet nispetinde ve müttefiklerimizle aynı seviyede olmak üzere Rusya ile olan münasebetlerimizi devam ettirmek kararındayız.

Orta - Şark'ta huzursuzluk yaratan başka şartların da mevcudiyetini kabul ediyoruz. Filistin meselesinin el'an âdil bir şekli halle raptedilmemiş olması bu huzursuzluğun başlıca âmillerindendir. Bu dâvanın Birleşmiş Milletler kararları dairesinde hallini canü gönülden arzu etmekteyiz.

Görüldüğü gibi Türkiye dış politikasının başlıca gayesi bütün dünyada ve bulunduğu mıntakada sulh ve sükûn içinde yaşamayı temin etmek için kendisi gibi düşünen hür milletler camiası içinde bütün mevcudiyetiyle çalışmaktan ibarettir. Tecavüze karşı başlıca mukavemet merkezini teşkil eden NATO camiası son olaylar karşısında aralarında mevcudolan tesanüdü daha ziyade tarsin etmek ihtiyacını hissetmiş bulunmaktadır. Bu tesanüdü temin için toplanacak NATO Konseyinde bir yandan askerî ve siyasi yardımlaşmaların daha müessir bir hale ifrağı görüşülürken diğer taraftan da iktisadi sahadaki iş birliğinin artırılması hususunun da konuşulması takarrür etmiş bulunmaktadır. Hükümetimiz bu çalışmaların âzami randıman verebilmesi için elinden gelen gayreti sarf edecektir.

Son yıllar zarfında Batı camiasına dâhil devletler arasında siyasi ve askerî sahalardaki iş birliğine muvazi olarak iktisadi intégrationu geliştirmek yolunda müspet adımlar atılmakta olduğu malûmunuzdur. Avrupa Kömür - Çelik Birliği, Atom Birliği ve müşterek pazar gibi sadece bâzı Avrupa memleketleri arasında girişilmiş olan iktisadi intégration faaliyeti, serbest mübadele bölgesi ihdası teşebbüsü ile bilûmum Avrupa İktisadi İş Birliği memleketlerine teşmil edilmiş bulunmaktadır.

Serbest mübadele bölgesinin ihdasına mütaallik teşebbüste Garbi - Avrupa'nın henüz iktisaden kâfi derecede gelişmemiş memleketlerinin iktisadi kalkınmalarına munzam dış tediye imkânlarının temini suretiyle, yardımda bulunulması da derpiş edilmektedir.

Hükümetimiz bu suhadaki çalışmalara faal bir surette iştirak eylemekte ve bu teşebbüsün bir an evvel tahakkuk safhasına intikaline gayret etmektedir. Bu teşebbüs çerçevesi içinde memleketimizin iktisadi kalkınma sahasındaki faaliyeti tarsin edilmiş ve süratlendirilmiş olacaktır.

Dış siyasetimizin hayati bir mevzuu olan Kıbrıs meselesine gelince; bu millî dâvamıza ait karar ve düşüncelerimiz katiyet ve sarahatle ortaya konulmuş bulunmaktadır. Kıymet verdiğimiz Türk - Yunan dostluğunu korumak ve bu ihtilâfı ortadan kaldırmak için âzami hüsnüniyet göstermiş ve Kıbrıs'ın taksimine razı olmak suretiyle yapabileceğimiz fedakârlığın hududuna varmış bulunuyoruz. Türkiye'nin emniyetinin ve adadaki Türk cemaatinin istikbal ve inkişafının korunması için aldığımız bu kararlı durumun muhafaza olunacağını bir kere daha teyideriz. (Soldan, alkışlar)

Dış siyasetimizin yukardaki esaslardan mülhem olarak ikili münasebetler çerçevesi içinde de müspet inkişafları devam edecektir. Hususiyle dost ve müttefikimiz Birleşik Amerika ile karşılıklı hürmet ve itimada dayanan çok samimî rabıtaların her zamandan ziyade kuvvetli bulunduğunu ifadeden haz duymaktayım. Bütün NATO müttefiklerimizle ve bu meyanda bilhassa Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya ile olan ve karşılıklı anlayışa ve dostluğa dayanan iki taraflı münasebetlerin her sahada her gün biraz daha takviye edileceği gibi Bağdad Paktı müttefiklerimiz Irak, İran ve Pakistan'la da mevcut kardeşlik ve teşriki mesaimizin her bakımdan inkişaf ettirileceğine emin olabilirsiniz.

Muhterem arkadaşlar, Millî Müdafaa politikamıza gelince;

Millî Müdafaa politikamızın silâhlı kuvvetlerimize aidolan esası; yurdumuzun emniyet ve bütünlüğünü sağlıyarak, bağlı bulunduğumuz ahitlerle dünya sulhünün korunmasına hizmet edebilecek kifayette silâhlı kuvvetlere sahibolmak ve millî bünyemizi, bu orduyu destekliyebilecek bir kuvvet ve kemal seviyesine ulaştırmaktır.

Cumhuriyet Ordusunun bu inanışla bugün arz ettiği kudret, iktisabetmiş bulunduğu savaş ve savunma güciyle, üzerinde ona terettübedecek vecibeleri dirayet ve kifayetle başaracak, bütün dünyaca tanınmış itibarlı bir merhaledir. (Soldan, alkışlar).

Aziz milletimizin ve Cumhuriyet Hükümetinin güven kaynağı olan Kahraman Türk Silâhlı Kuvvetlerini, en mütekâmil ordular seviyesinde bulundurmak ve bunun için her türlü fedakârlığı göze almak, Hükümet programımızın her Devrede olduğu gibi değişmiyen hedefidir.

Şunu iftiharla belirtmek isterim ki; Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerimizin fedakâr mensupları, meslekî sahadaki mümtaz varlıklariyle, müttefiklerimizle olan manevra, tatbikat gibi çeşitli askerî temaslarda, bizi ve müttefiklerimizi gurur ve sürura ulaştırmaktadır. (Soldan, alkışlar)

Aziz yurdun nigehbanı olan silâhlı kuvvetlerimizi bu vesileden istifade ederek şükran ve takdir duygularımla selâmlamak, benim için şu anda, ifası en büyük zevk veren bir vazife olmuştur. (Soldan, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım;

Memleketimizin iktisadi inkişafına muvazi olarak turizm mevzuu da gittikçe artan bir ehemmiyet ve vüsat iktisabetmiştir. Tabiî ve tarihî zenginliklerimizi ve millî değerlerimizi içte ve dışta tanıtmak gibi mühim ve şümullü bir faaliyet mevzuunu da ihtiva eden bu işleri, matbuata mütaallik vazifelerle birlikte bir umum müdürlüğün idaresi altında bırakmak artık mahzurlu görülmüş ve basın - yayın ve turizm işlerini ayrı bir vekâlete tevdi etmek lüzumu hâsıl olmuştur.

Ayrıca bir İmar Vekâleti kurma yolundayız. Çünkü şehirlerimizin ve köylerimizin imar ve ihyası vatanın bağrından gelen ve milletin ruhundan kopan bir emel ve hasret olarak önüne geçilmez bir zaruret haline gelmiş bulunuyor. Bu suretle başlamış bulunan imar ve inşa faaliyetine, şehircilik esaslarına uygun plânlara göre, müessir bir şekilde devam azmindeyiz. Bu itibarla bu işleri tedvir etmek üzere bir vekâlet kurulması yoluna gidilmiştir.

Aziz arkadaşlar;

Biraz evvel arz etttiğim gibi, bir millet hayatında pek kısa bir devre sayılabilecek olan yedi yıl zarfında sarf ettiğimiz ve bundan böyle de sarf edeceğimiz gayretlerin mahiyet ve şümulü yüksek malûmunuzdur.

İstikbalin emniyet, selâmet ve huzur dolu, medeni ve yüksek seviyeli Türkiye'sine her gün biraz daha yaklaştığımıza imandığımızı ve bu inançla huzurunuzda bulunduğumuzu derin saygılarımızla arz eyleriz. (Soldan bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Söz istiyorum.

REİS — Ne hakkında?

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Usul hakkında.

REİS — Buyurun.

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Muhterem arkadaşlar; Hükümetin okunan beyannamesi bize bugün verilmiştir.

Bu program üzerinde grupumuzun noktai nazarını tesbit edip Yüksek Heyetinize arz etme hususunun, 1947 den bu yana müesses teamüle göre, bundan sonraki toplantıya bırakılmasını rica ediyoruz. (Soldan, «olmaz» sesleri) («ret ret» sesleri) Müsaade buyurun, bu teamülün tarihçesi yüksek malûmunuzdur. (Soldan, gürültüler).

REİS — Müsaade buyurun, efendim.

FAİK AHMED BARUTÇU (Devamla) — 1946 dan sonra çok partili hayata girince Hükümetin beyannamesi üzerine o zamanki muhalefete noktai nazarını tesbit edip bildirmek imkânı bir defa verilmediği için bu durum haklı tenkidlere yol açmıştı. 1947 de ilk Hasan Saka Hükümeti zamanında hem Hükümetin programı muhalefete verildi ve hem, bu program üzerinde muhalefetin noktai nazarını tesbit etmek üzere, müzakereler talik edildi. O tarihten itibaren bu güzel anane yürüdü. Biz muhalefete, Demokrat Parti iktidara geçtikten sonra Demokrat Parti iktidarı da bu parlâmento teamülünü aynı surette devam ettirmiştir. Ve bu suretle çok güzel bir anane teessüs etmiştir. Bu güzel ananeye tevfikan görüşmelerin Cuma gününe bırakılmasına dair bir takrir veriyoruz, Yüksek Heyetinizden kabulünü rica ederiz.

REİS — Takriri okuyoruz, efendim.

Yüksek Riyasete

Okunan Hükümet programını muhalefet gruplarının tetkik edip görüşlerini bildirmelerine imkân vermek üzere müzakere ve oylamanın 6 . XII . 1957 Cuma günkü celseye bırakılmasını arz ve teklif ederiz.

4 . XII . 1957

Ankara	Malatya
Faik Ahmed Barutçu	Nüvit Yetkin

Sayın Reisliğe

Bundan evvelki hükümet programlarının Meclisteki müzakeresine ait teamüle uyularak, muhalif partiler Meclis Gruplarının hükümet programı üzerindeki fikir ve mütalâalarını açıklamaları için program üzerindeki müzakerenin 6 Aralık 1957 Cuma İnikadına bırakılmasını arz ve teklif ederiz.

Hürriyet Partisi Meclis Grupu Reisi
Fethi Çelikbaş

REİS — Efendim; Meclis Dahilî Nizamnamesinde; Hükümet programı hakkında muhalefet gruplarının tenkidler yapması hususunda sarih bir kayıt mevcut değildir.

Ancak, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 44 ncü maddesinin 44 No. lu notunda; (Hükümet programı okunmadan evvel tabettirilerek gruplara tevdi olunur) kaydı mevcuttur. Bu kayda istinaden program tabedilerek mebus arkadaşlara ve parti gruplarına tevzi edilmiştir. (Soldan, «bu sabah aldık» sesleri, gürültüler) Müsaade buyurun efendim, evet bu sabah saat 8 den itibaren mebus arkadaşların vestiyerdeki yerlerine konulmuştur.

Bu vaziyet dâhilinde aynı mealde olan bu takrirleri reylerinize arz edeceğim. (Sağdan gürültüler) Bunun haricinde Teşkilâtı Esasiye Kanununun 44 ncü maddesinin son fıkrasının hükmüne nazaran, bir hafta zarfında hükümetin programını okuması ve akabinde reye gidilmesi mevzuubahistir. Buna nazaran takrirleri reylerinize arz ediyorum.

SIRRI ATALAY (Kars) — Bu izahata ne lüzum var, ihsası rey ediyorsunuz. (Sağdan gürültüler)

REİS — Rica ederim, Riyasetin vazifesine müdahale etmeyiniz. Meclise lâyık olduğu ciddiyeti verelim. Takrirleri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler lûtfen işaret versin. (Sağdan gürültüler, «takrir hakkında söz istiyoruz» sesleri)

KASIM GÜLEK (Adana) — Takrir hakkında daha evvel söz istemiştim. (Soldan gürültüler)

REİS — Efendim, okunan takrirleri reylerinize arz edeceğim. Takrirlerin mealleri sarihtir. Kabul edenler....

KASIM GÜLEK (Adana) — Söz istiyorum.

REİS — Oylama sırasında söz olmaz. (Sağdan şiddetli gürültüler)

KASIM GÜLEK (Adana) — Söz vermek mecburiyetindesiniz. (Sağdan ve soldan şiddetli gürültüler) Söz istedim vermediniz.

REİS — Takrirler okundu, söz verildi. Şimdi oylama sırasındayız, söz veremem.

Takrirlerin hepsi Hükümet programı üzerinde, söz ve tenkidler için, mehil istemektedir. Takrirleri kabul edenler... Etmiyenler... Takrirler kabul edilmemiştir. (Soldan şiddetli alkışlar)

KASIM GÜLEK (Adana) — Ayıptır, ayıp.

HÜSEYİN BALIK (Ankara) — Teamülü ve usulleri bozamazsınız. Yaptığınız ayıptır. Ne hakkınız var bugüne kadar teessüs etmiş nizamı bozmaya? (Sağdan ve soldan şiddetli gürültüler) Ne mecburiyetiniz var?... Neden korkuyorsunuz? (Şiddetli gürültüler)

REİS — Takrirler Meclisi Âlinin kararı ile reddedilmiştir. (Sağdan şiddetli gürültüler). Hüseyin Bey, lûtfen sükûneti bozmayın!

HÜSEYİN BALIK (Ankara) — Bunun için mi Demokrat Partiyi kurdunuz?. Yazık! (Şiddetli gürültüler)

REİS — Yüksek Meclisin kararına iktiran eden... (Sağdan, şiddetli gürültüler...) (Sağdan «neden korkuyorsunuz?» sesleri) (Soldan «sükûneti ihlâl etmeyin, hâdise çıkarmayın» sesleri)

Takrirler Meclisi Âlinin kararına iktiran etmiş olmasına ve yapılan ihtara rağmen, Hüseyin Balık arkadaşımız sükûneti ihlâl etmeye devam etmiştir. (Sağdan şiddetli ve devamlı gürültüler... Sıra kapaklarına yumruk vurmalar)

HÜSEYİN BALIK (Ankara) — Yazık, yazık bu millete! Sizin gibilere yazık! (Şiddetli gürültüler)

REİS — Efendim, Hüseyin Balık arkadaşımız, ihtarlarıma rağmen, hakarette bulunmakta devam etmektedir. Kendisinin bir inikat için Meclisten çıkarılmasını reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(Bu arada Hüseyin Balık Kürsüye çıktı) (Soldan in aşağı, vaka çıkarma sesleri) (Sağdan ilk günden başlıyorsunuz sesleri) (Devamlı ve sürekli gürültüler)

HÜSEYİN BALIK (Ankara) — Söz istiyorum... (Şiddetli gürültüler) Kendimi müdafaa

edeceğim. (İn aşağı, çık dışarı sesleri, gürültüler)

HÜSEYİN BALIK (Ankara) — Yazıklar olsun Reis Bey.

REİS — Efendim, Hüseyin Balık Riyasete hakarette devam etmektedir, kendisini iki inikat için Meclisten çıkarılmasını reyinize arz ediyorum... Kabul edenler... (Sağdan şiddetli gürültüler) Kabul etmiyenler... (Sağdan, şiddetli gürültüler)

Kabul edilmiştir efendim, müsaade buyurun, mesele Meclisin kararına iktiran etmiş, Hüseyin Balık'ın iki inikat için Meclis dışı edilmesine karar alınmıştır. (Sağdan şiddetli gürültüler)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Aksini reye koymadın.

REİS — Her ikisini de reye koydum. (Sağdan, mütemadi gürültüler)

Beyler, birer birer, toptan konuşmakla müzakereden netice alınmaz. Hüseyin Balık'ın dışarı çıkarılması hakkında Meclis karar vermiştir. Kendisi Meclis Riyasetine karşı hakarette bulunmuştur. Meclisin kararına niçin riayet etmiyorsunuz? (Sağdan, «aksini reye koy» sesleri)

İkisini de reye koydum. Siz gürültü ile vakit geçirdiniz, dinlemediniz.

Usül hakkında söz Fethi Çelikbaş'ındır. (Soldan, Hüseyin Balık'ı çıkartın sesleri)

Hüseyin Balık hakkında Meclis karar almıştır. Hüseyin Balık hakkındaki Meclis kararının tatbikini İdare Âmirlerinden rica ediyorum.

ALİ YENİARAS (Kars) — Aksini reye koymadınız.

REİS — Her ikisini de reye koydum.

Hüseyin Balık hakkındaki Meclis kararı infaz edilsin.

(Sağdan, «aksini reye koy» sesleri)

Meclise hakarette bulunan Hüseyin Balık'ın iki inikat Meclis dışı edilmesini tekrar reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Hüseyin Balık; Meclisin aldığı karara lûtfen ittiba edin, efendim. (Sağdan, «Reyleri saymadınız» sesleri, şiddetli gürültüler)

Beyler, çok rica ederim. Bunca senelik tecrübelerim var ve ortada bir hakikat mevcut. (Sağdan, şiddetli gürültüler, «olmaz» sesleri)

İdare Âmirlerinden rica ediyorum, Meclisin kararını yerine getirsinler. (Sağdan, «böyle Riyaset olmaz» sesleri)

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Meclisin kararının tatbikini rica ediyorum.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Elinizi cebinizden çıkarın Samet Bey...

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Meclis kararı bu hale düşemez; Meclis bu hale düşemez, önleyin. (Soldan, sağdan, gürültüler) (Soldan, «dışarı çıksın» sesleri, (gürültüler)

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Meclis yıkılıyor, dikkat edin.. Biz yıkmayalım Meclisi. (Gürültüler)

REİS — Sırrı Bey rica ederim.. Usul hakkında söz, Fethi Çelikbaş'ındır.

(Hüseyin Balık sağdan alkışlar arasında İdare Âmirleri tarafından dışarı çıkarıldı) (Gürültüler)

REİS — Sırrı Bey, rica ederim.. Usul hakkında söz Fethi Çelikbaş'ın.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Çok muhterem arkadaşlar, Yüksek Meclisin her hangi bir meseleyi selâmetle müzakere edebilmesi Riyaset Divanında Reis makamını işgal eden arkadaşımızın kararlarını ifham ederken, her hangi bir karar ittihaz ederken münferiden değil, bunun üzerinde bilhassa ısrar ediyoruz, yanındaki kâtip arkadaşlarla konuşarak karara varması lâzımdır.

REİS — Burası ağır ceza mahkemesi mi Beyefendi?

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Bakınız, bendeniz ne kadar sâkin konuşuyorum. Bu konuşmamı dahi Reis Bey kesmek ihtiyacını duyuyor.

Muhterem arkadaşlar, her zaman ekseriyetin bulunduğu bir yerde Reislerden şu hususa riayetkâr olmalarını istiyeceğiz. Riyaset Divanındaki kâtip arkadaşlar birer figûran değildirler. Reisler her hangi bir karar ittihaz ederlerken Nizamname gereğince kâtiplerle konuşmak mecburiyetindedirler. (Sağdan, alkışlar) Biz, bu hususta bir takrir verdik. Kâtip arkadaşların karşı simalarından, çehrelerinden Reisin davranışına karşı memnun olmadıkları, üzüntüleri okunuyor. (Soldan, «Allah Allah» sesleri, gürültüler)

REİS — Dinliyelim, sükûneti muhafaza edelim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — İzah edeceğiz ve diyeceğiz ki; siz re'sen bu takrirleri reye koymadan evvel iki arkadaşınızla birlikte konuşun ve kararı müştereken verin.

Türkiye'de iyi bir tatbikat yerleşmiştir, nihayet her şey Anayasada yazılı değildir. Anayasada Başvekilin Heyeti Vekileyi kurduktan sonra bir hafta zarfında programını okuyacağı yazılıdır. Fakat pekâlâ Anayasada yazılı olmamakla beraber bir an evvel kurulması gerektiği halde haklı olarak Hükümet teşkili 10 - 15 gün geciktirilebiliyor. O zaman kimse ağzını açmıyor. Çünkü Anayasa bu tarafı düşünmemiş, açık bırakmış.

Şimdi, aynı şekilde Anayasa muayyen bir yeri boş bırakmış ve fakat bunun 8 veya 9 seneden beri devamlı olarak bir tatbik yeri olmuşsa arkadaşlar, bu artık Yüksek Meclisin Anayasada yazılı bir hüküm gibi riayete mecbur olduğu bir kaide halindedir. Maalesef Riyaset Divanımız bunu dikkate almamıştır. Riyaset Divanı da diyemiyeceğim, çünkü Reis Bey kâtip arkadaşlara maalesef sormamıştır. Bu itibarla takrirlerin reye konuş tarzında Reisin davranışı Nizamnameye uygun değildir. Bu takrirlerin reye konup konmaması hususunu iki kâtip arkadaşla beraber tezekkür etmeli ve Riyaset Divanının kararı olarak reye koymaya kendisini mecbur addetmelidir. Aksi takdirde yanında bulunan kâtip arkadaşların ne kıymeti kalacaktır? Bu inanış evvelâ düzeltilsin. Reddedilecek, anlaşıldı ama, Reis evvelâ kendisini Nizamnameye bağlı kalmak yolunda bir kayıt altına alsın.

Arkadaşlar, aksi takdirde bu tarz bir müzakerede muhalif arkadaşlara ne zaman söz verilip verilmiyeceği, onların konuşmak imkânının olup olmıyacağı hususundaki tereddütler devamlı olarak âmme vicdanında yer edecektir. Biz müzakereleri dört duvar arasında yapmıyoruz arkadaşlar. Bu bakımdan takrirlerin Reis tarafından bu şekilde oya konuşu hatalıdır. Bunun tashihi lâzımdır.

Günlerce bir dakikalık, iki dakikalık birleşimlerle Meclis toplandığı halde, Hükümet programı gibi mühim bir mevzuda muhalefet mensuplarına zaman bırakmamanın ne faydası var? Hakikaten insan bunun esbabı mucibesini düşünemiyor. Reye konulacaktır diye arz ediyorum, usuli bir mesele. Şu halde Reis Beyden, Nizamnameye uyarak hareket etmesini ve kâtip arkadaşlarla istişare ettikten sonra, reye koymak lâzım mıdır, değil midir diye karara varmasını ve o kararı tatbik etmesini rica ediyorum.

REİS — Müsaade buyurun, sırf Riyasete ait bir husus olduğu için re'sen cevap vermeyi kendim için bir vazife addediyorum. (Sağdan, gürültüler, gülüşmeler)

Arkadaşlar, çok istirham ederim, Riyaset hakkında istihfafla hareket etmek mebusluğa yakışmaz, sözümü kesmeyin. Nizamnamede aslâ, zerre kadar sarahat olmıyan bir hususu, Riyasetin vezaifi cümlesinden imiş gibi izah ettiler. Nizamnamede böyle bir kayıt yoktur. Reis, ancak kararında tereddüde düştüğü takdirde arkadaşlarından istimzaceder. (Soldan, alkışlar) Meclis Riyaseti, ağır ceza mahkemelerinin tâbi bulundukları Ceza Muhakemelri Usulü Kanununa göre değil, Meclis Dahilî Nizamnamesine göre icrayı riyaset eder. Nizamnamemizde Reisin her hangi bir karar alır veya tebliğ ederken kâtip arkadşları ile istişare edeceğine dair bir sarahat mevcut değildir.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Fikrini önceden telkin edeceğine, ihsası rey edebileceğine dair bir hüküm var mıdır? Reisin Heyeti Umumiyeye tesir edecek şekilde beyanda bulunmaya hakkı var mıdır?

REİS — Hükümet programı hakkında müzakerelere devam ediyoruz. Söz Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına İsmet İnönü'nündür.

SIRRI ATALAY (Kars) — Söz alanları okuyunuz. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Arkadaşlar Riyaseti dinleyiniz. Riyasete hürmetkâr olmayı kendinize şiar ediniz. (Soldan, alkışlar)

ASIM EREN (Niğde) — Riyasetten akıl istemiyoruz.

REİS — Arkadaşlar söz alanların isimlerinin okunmasını istiyorlar. Grup sözcülerinden maadasının isimlerini okuyorum:

Turhan Feyzioğlu
Sebati Ataman
Suphi Baykam
Hikmet Bayur
Nusret Kirişcioğlu
Kemali Bayazıt
Server Somuncuoğlu

Emin Soysal
Hilmi Dura
Hasan Tez
Himmet Ölçmen
Ferda Güley
Sırrı Atalay
Fazıl Yalçın
Mahmut Güçbilmez
Avni Doğan

Söz, Malatya Mebusu İsmet İnönü'nün, Halk Partisi Meclis Grupu adına. Buyurun efendim.

HALK PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Hükümet programının takibettiği silsilede dış politikaya ait kısımdan başlamak istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; dış politikamız Birleşmiş Milletler Anayasasının düsturlarına bağlıdır. Hemen bütün dünya milletleri aynı iddiada bulunuyorlar. Birleşmiş Milletlerin Anayasası, bölge anlaşması hükmü içinde büyük müdafaa gruplarının teşekkülüne elverişli olmuştur. Biz kendi muhitimizde NATO adı altında toplanan müdafaa grupuna dâhiliz. NATO irtibatına sadakatle bağlıyız. NATO içinde şikâyetler ve ihtilâflar olmasından müteessiriz. Müttefiklerin aralarındaki hususi meseleleri halletmek için NATO âzası bulunmayı münasip bir fırsat saymalarının aleyhindeyiz. Bizim kanaatimiz odur ki, NATO müttefikleri, büyük cihan sulhü bir istikrara varıncaya kadar birbirleriyle olan hususi dâvalarını uyandırmamalı ve tehir etmelidirler. Yoksa sadık müttefikler hususi menfaat güdenlerin arzularına yetişemezler. (Sağdan, bravo sesleri).

Şüphe yoktur ki, Almanya'nın birleşmesi cihan sulhünü kolaylaştıracak başlıca vasıtalardandır.

Bağdad Paktı vücuda gelmesini gerektiren ihtiyacın dışında bir istidadı sık sık görmekteyiz. Âkidler, hususi meselelerini âkid arkadaşlarına kabul ettirmek için fırsat beklemektedirler. Bu temayüller, rabıtanın esasına zarar vermektedir. Balkan Paktı, esef ederim ki, kendilerinden bahsedilmemesi daha münasibolacak hale gelmiştir. (Sağdan, alkışlar ve bravo sesleri).

Politikamızın esası olan NATO yeni bir kalkınma devrine girmiştir. Bu devirden herkesin tatmin edilmiş olarak çıkmasını temenni ederiz. Sulh zamanında değil, hattâ harb zamanında bile, müttefikler arasında ihtilâflar olabilir. Âkidler, ittifakın esasında samimî ve sebatlı iseler, ittifak bütünlüğü tesirini muhafaza edecektir. Memleketimiz, NATO içinde en büyük vefayı en çok fedakârlığı göstermiş olan ve ittifak vazifelerinin gittikçe daha ağırlığını deruhte etmekte olan bir durumdadır. Külfetin ehemmiyeti ile mütenasip surette teçhiz edildiğimiz ve hazırlandığımız konusu, haklı olarak çok münakaşa götürür. NATO içinde yakında, bir dereceye kadar fevkalâde sayılacak toplantılar olacaktır. Öyle görülüyor ki, maddi ve fiilî vazifeler yanında, psikolojik mevzular da halledilecektir. Güdümlü mermiler teşebbüsleri fennî kifayet ve üstünlük mevzuunu ön plâna almıştır. Mevzuun her suretle ehemmiyeti küçük tutulamaz. Ama ne telâş etmek için sebep vardır, ne de tamir edilmez boşluklar mevcuttur. Bu farklar, hararetle hazırlanan askerî devletlerle, tabiatı icabı askerî meselelerde az çok ihmali olan demokratik bünyeler arasındaki farkın neticesidir. Ancak, Birinci ve İkinci Cihan Harbleri ispat etmiştir ki, nihayet potansiyeli elverişli olanlar farkları telâfi edebiliyorlar. Yalnız, bu kadar tecrübeden sonra tekrar aynı tecrübeyi geçirmek arzu olunur bir şey değildir. Ve bizim gibi en hassas kanaatte ve ön safta bulunan memleketler için müttefiklerin basiretini çekmekte gayret sarf etmek, lüzumsuz değil haklı bir endişenin icabı saymalıdır.

Bizim vaziyetimiz Orta - Doğu buhranları yüzünden daha ziyade nezaket peyda etmiştir. Orta - Doğu'da Arap - İsrail ihtilâfı ve Arap devletleri arasında hegemonya hevesi bizim hiçbir suretle taraf tutmamızı icabettirecek konular değildir. Bizim menfaatimiz, Arap - İsrail sulhünde ve Arap memleketleri arasındaki statükonun sulh içinde muhafazasındadır. Bu esaslara aykırı tarafımızdan gösterilen her hangi bir heves ve teşebbüsün, neticede bize zarar verdiğini Hükümet tecrübe ile anlamıştır, ümidindeyim. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar). Coğrafi ve siyasi vaziyetimiz icabı, Orta - Doğu buhranı son zamanda bizim etrafımızda toplanmıştır.

Suriye hududunda asker toplamak ve bizim taarruz hevesinde bulunduğumuz havadisi son zamanların siyasi ve psikolojik ehemmiyetli bir buhranı olmuştur. Suriye, İkinci

Cihan Harbinde birkaç defa, Türkiye için hırslandırıcı bir hedef gösterilmişti. Türkiye'nin bu yakın mazi misalleriyle gösterdiği iyi komşuluk imtihanı tereddüt götürmez.

Suriye'nin öncülüğünü yaptığı büyük tehditler karşısında, Birleşik Amerika'nın ve NATO Genel Sekreterinin memleketimize karşı gösterdikleri tesanüt delilinden ciddî olarak müteşekkiriz. Sovyet Rusya'nın Suriye hâdiseleri münasebetiyle teşebbüsleri, mesajlarının bizimle iyi münasebet ve dostluk kurmak hususundaki teminatlariyle kolay telif olunacak mahiyette sayılmaz. Her türlü ihtilâf bertaraf olmuş, Güvenlik Konseyinde mesele kapanmış, bizim sefaretimizde Moskova'da sulh havası yayılmış olduktan sonra tekrar Suriye aleyhine radyo ile ve basın ile tazyik yaptığımıza kadar bahane icadedilmesi, komşularımızı açıktan teşvik etmektir ve bizimle mesele çıkarmanın arzu edildiği şüphesini besliyecek tabiattadır. (Sağdan alkışlar)

Son Sovyet mesajından sonra, Suriye'de topraklarımız aleyhine, memleketimiz aleyhine nümayişlerin parlaması, bizim şüphemizi artıracak işaretlerdendir.

Diğer taraftan, son Sovyet notasında, eğer yanlış anlamadı isem, iyi münasebetler havası için / teşvik edici delil, bizim NATO'da ve Bağdad Paktındaki irtibatlarımızı olduğu gibi kabul ederek iyi münasebetler kurulması imkânının gösterilmesidir.

Buna mukabil askerî manevralar, tahşitler, taarruz emelleri isnadından sonra, radyo ile ve basınla Suriye'yi tazyik bahanesini ileri sürmek, anlaşılmaz bir tenakuzdur.

Kıbrıs meselesini yakın bir alâka ile takibettiğimizi ifade etmek borcumuzdur. Müttefiklerimizin dâvaya verdiğimiz büyük ehemmiyeti lâyıkı ile kavramamış olmaları ihtimalinden ciddî olarak endişe ediyoruz.

Kıbrıs'ın taksimi suretiyle iki dost memleket arasındaki ihtilâfın hallolunmasını doğru buluyoruz.

Dış politikamızın günlük başlıca meselelerine temas ettiğimi zannediyorum. İttifak manzumelerimiz içinde tahrikten sakınan, sadık ve samimî ve sulhü kolaylaştırıcı bir müttefik durumu bize en elverişlidir. Teşkilâtımız ve askerî vaziyetimiz icabı olan tedbirlerimiz yanında iç bünyemizin kuvvetini dış politikada başarının başlıca vasıtası addederiz. İç bünyemizin kuvveti, samimî olarak kaaniiz ki, demokratik rejimin icapları çerçevesinde, hür vatandaşların tesanüdü halinde temin olunabilir. Demokratik hayat içinde, huzurun teessüsü, iç politikamızın başlıca meselesi olduğunu ayrıca tahlil edeceğiz. Ancak dış politika bahsinde bir noktanın aşikâr olarak bilinmesini isteriz : Bizim tarihten gelen tabiatımız odur ki, çok şikâyet ettiğimiz bir idare altında bulunsak bile, vatan müdafaası günü, hudut boyunda, vazife uğrunda, can vermekten başka bir hareket bilmeyiz. (Sağdan, bravo sesleri sürekli ve şiddetli alkışlar)

Milletimizin en kuvvetli varlığı olan kara, deniz ve hava ordularımıza sağlam ve sarsılmaz güven duygularımızı ifade etmekle şeref duyarız. (Sağdan, alkışlar)

Program bizim memleketten bahsederken böylesine geri bir memlekette siyasi istikrarın esaslı temellere istinadetmekte olduğu farzedilemez diyor ve bu itibarla milletin emniyet ve selâmeti, refah ve saadeti esas tutularak siyasi tedbirlerin ve hakların bu mevzua bağlanmasını iltizam ettiğini gösteriyor.

Program; murakabe ve icra uzuvlarını tahlil ederken ikisinin Büyük Millet Meclisinde temerküz ettiğini söylüyor. Bir cümle sonra icra kuvvetinin serbest kalmasını ve icranın, her gün kararlara, tedbirlere muhtacolduğunu ileri sürerek bir serbestlik talebediyor.

Hulâsa program, huzur ve sükûn içinde çalışmayı temin ve bozulmuş mânevi asayişi iade edecek tedbirlerin alınmasını zaruri görüyor. Hakikaten memleket içinde huzursuzluğun izalesi ve mânevi asayişin tamiri ihtiyaçlarımızın başındadır. Yalnız program birtakım değişikliklerin, mevzuat ve tatbikat bakımından lüzumlu kıldığı değişikliklerin Yüksek Meclise arz ve teklif edileceğini umumi olarak söylüyor, fakat tafsilât vermiyor.

Müsaade buyurursanız evvelâ memleketin huzur ve sükûnuna ait mevzua girmek isterim.

1957 seçimlerinin tahlili lâzımdır. Memleketin huzuru buna bağlanmıştır. Bu huzur varlığımızın temel konusu, kuvvetimizin, itibarımızın, gelişip ilerlememizin başlıca mesnedi olmuştur. 1957 seçimlerinin tahlili zor bir iştir. Hükümetin söyledikleri ile zıt kanaatteyiz. Birbirimizi müşterek bir anlayış zeminine getirmek güçtür

ama, bu güç işi başarmak lâzımdır. İçinde bulunduğumuz çıkmazdan kurtulmaya mecburuz. Vaziyetin tedbiri vardır. Bu sade tedbir cemiyetimizi kolayca huzura kavuşturabilir. Sükûnetle aklımızın erdiği kadar tedbirlerini de söyliyerek vaziyetin tahliline giriyorum.

İktidarın sıralamasına göre seçim öncesinden başlıyacağım. 1957 seçimi öncesi devri, 1954 seçimlerinin neticelenmesini mütaakıp başlar. 1954 seçimlerinden hemen sonra iktidar şu tedbirleri aldı :

Temyiz ve Devlet Şûrası âzaları dâhil olduğu halde 25 seneyi doldurmuş olan hâkimlerin, sadece, görülen lüzum üzerine kaydı ile, emekliye ayrılması Kanunu çıkarıldı. Bu emeklilik hükmü tâbiî bütün memurlara şâmildi. O günden beri mahkeme istiklâli ve hâkim teminatı cemiyetimizin birinci meselesi haline geldi. Seçim işleri adlî teminata bağlı olduğu için hâkimlerin vaziyetlerinde emniyet sarsılınca, seçim emniyeti de Hükümetin tesiri altına girmiş oluyordu. (Sağdan, bravo sesleri) (Soldan, öyle şey yok, sesleri)

Kırşehir vilâyeti kaza haline getirildi. Sebebolarak bu halkın 1954 seçimlerinde Cumhuriyetçi Millet Partisine rey vermiş olması Meclis kürsüsünden açıkça ilân edildi. Seçimdeki gizli oylarından dolayı 7 sinden 70 ine kadar bir vilâyet halkı cezalandırılıyordu. Seçim esnasında partiler veya eşhas arasında karma liste yapması menolundu. Seçim esnasında Devlet ve Hükümet başında bulunanların Devlet, ve millet işlerini anlatmaları seçim propagandası sayılmıyacağı kanuna bağlandı. 1954 seçimleri hükümlerine göre Devlet ve Hükümet mensuplarının kanuna aykırı hareketleri tesbit ve mahkûm edilmişti. Ellerindeki kanunu tatbik etmekten başka bir şey yapmamış olan hâkimlerin hepsi görülen lüzum üzerine emekliye sevk edilmişlerdir.

Muhalefetin, «henüz lâyık olmadığı» söylenerek onun; seçimde radyodan istifadesi menedilmiştir. Görünüşte bütün siyasi partiler seçimde radyoda konuşmıyacaklardı. Hakikatte seçim dışı olduğu gibi seçim içinde de radyoyu yalnız iktidar kullanmıştır.

1954 seçimlerini mütaakıp, kânun içinde muhalefete meyil göstermiş vatandaşlar aleyhine insafsız bir takip yapılmıştır. (Soldan, şiddetli gürültüler; sağdan dinleyin, sesleri) Aday olan memurlar ve hâkimler, serbest maişet ve meslek erbabı her suretle zarara sokulmuşlardır. Hulâsa 1954 seçimlerinden sonra gelecek seçimler için muhalefetin tamamiyle kötürüm haline getirilmesine karar verilmiş ve bu kararı tatbik için her türlü hukuk düzeni tahribedilmiştir.

Seçim esnasındaki yazılardan dolayı haksız ve insafsız takibat yapılmıştır.

1954 ten sonra bu suretle bütün delilleriyle bir rejim buhranı içinde geçmiştir. 1955 senesinde bu buhran vahîm tezahürlerini 6/7 Eylûl hâdiselerine kadar göstermiştir. Memlekette muhalefet aleyhine, vatanseverliğine kadar dil uzatılarak, sistemli ve umumi şekilde tecavüz edilmiştir. 6/7 Eylûl hâdiseleri ilk önce muhalefete yüklenmek istendi. Sonra komünist tahriklerine verilmeye çalışıldı. Meydanda Hükümetten başka mesul kalmayınca kimse hiçbir ceza görmeden hâdise tabiatiyle kapatılmış oldu. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

1955 sonlarında yeni Hükümet teşekkül etti. Adalet istiklâline açılan rahnenin kapatılacağı ve Seçim Kanununda yapılan huzuru ihlâl edici değişikliklerin düzeltileceği taahhütleriyle yeni Hükümet kuruldu. Rejim buhranının hafifliyeceği ümitleri canlandı. Bu ümitler tahakkuk etmedi. Bütün taahhütler geri kaldı. Adalet aleyhindeki tatbikat vahîm bir vüsat ve mahiyet aldı.

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — O sizin kafanızda Paşam...

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Basın Kanunu yeniden ağırlaştırıldı. Toplantı hürriyeti, vatandaşla teması güçleştiren kayıtlarla aşırı derecede kısıldı. İktisadi buhranla beraber rejim buhranı için de hiçbir ümit kalmadı. 1957 bütçe konuşmaları bu hava içinde başlamıştır.

1957 Şubatı içinde yeniden ümit doğdu. Kırşehir'in tamir olunacağı ilân olundu. Tatlı dille ve iyi münasebetler içinde her şeyin düzeltileceği ümitleri Hükümetçe tekrar uyandırıldı. 1957 yılları bu suretle geçer. Seçim havadisleri yayılmaya başlayınca seçimlerden önce mevzuatın düzelmesi ihtiyacı ön safı işgal eder. Bizim kanaatimiz odur ki, seçimde emniyet ve eşitlik şartı olan 1950 Kanununun temel unsurları harap haldedir. Yeni seçimden önce her halde tamir olunacaktır. Bu ümitlerin hiçbiri tahakkuk etmedi. Hiçbir şeyin değişmiyeceği anlaşıldığı gibi, yeni seçimlerin 1957 de yapılacağı da aşikâr olarak görülüyordu.

Yeni seçimlerin demokratik rejime son vermek hedefini, güttüğünden ciddî bir endişe umumi ve müstevli bir hal aldı. Bütün idealistler harekete geldiler. Bütün muhalefetlerin birleşmesiyle büyük tehlikenin önlenmesi umumi bir arzu halini aldı. 1957 Ağustos ve Eylûlü siyasi partiler arasında iş birliği imkânının aranmasiyle geçmiştir. Buna karşı da yeniden şiddetli kanunlar çıkarılmıştır.

Seçimden önce son safha, muhalefet için seçimlere girip girmemenin tetkik edilmesi olmuştur. Umumi kanaat o idi ki, seçimlerde eşitlik, serbestlik ve emniyet şartlarından hiçbiri kalmamıştır. (Sağdan bravo sesleri)

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Sen nasıl geldin paşam?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Muhalefetin seçime girmesi, vatandaşı aldatmak ve iktidarı şikâyet ettiğimiz zihniyetinde teşvik etmekten başka bir netice vermiyecektir. İktidara en iyi cevap, seçimlere girmiyerek onu yalnız bırakmaktır.

Muhalefet partilerinin vatanseverliği memleketi... (Soldan, gürültüler) (Sağdan, sürekli alkışlar) Bu ümitsizlikten bir daha kurtarmıştır.

1957 senelerinden önceki devre işte budur. Uzun süren, vahîm ve elem verici rejim tahribinden sonra, seçim emniyeti ve seçim eşitliği kaldırılarak, vatandaş seçime davet edilmiştir. (Soldan, «Sen nasıl geldin?» sesleri) («Vah vah» sesleri)

Seçim esnasında : Yeni seçimlerin ilânından sonra başlıyan seçim devresinde, şartların ağırlığı ve eşitliği derhal göze çarpıyordu. Seyahat etmemiz güçlükle başladı. Devletin her dairesindeki vasıtalar iktidarın propagandasına tahsis edildi. (Sağdan alkışlar, soldan gürültüler) (Soldan «yalan» sesleri)

REİS — Müdahale etmeyiniz, efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Devletin müdafaa vasıtası olan arabaların iktidar partisi emrine boyanarak ve boyanmıyarak verildiğinden misallerini vatandaş görmüştür. (Sağdan şiddetli alkışlar) (Soldan gürültüler)

REİS — Devam edin efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; daha hikâyenin başındayız. (Sağdan şiddetli alkışlar, soldan gürültüler) Oysa ki; bu memleketin ve ordusunun geleneği, ordu malzemesini hususi işlerde değil, meslek dışında olan Devlet işlerinde bile kullanmaya müsaade etmez. (Sağdan, brova sesleri)

İlk toplantı karışmalarını Kars'ta, Malatya'da gördüm. Kars'ta daha bir iki gün öncesinden başlıyarak yollar kesilmiş, geliş gidiş durdurulmuştu. Malatya'da çok gayretli (!) bir vali, Malatya halkını çileden çıkarmak için her türlü hazırlığı yapmıştı. Nihayet göz yaşı bombaları ile fırtına savuldu. Sabahtan akşama kadar şehirin köşelerinde halkı dağıtmak için... (Şiddetli gürültüler) orduyu halk aleyhine kullanmak için... (Soldan, «yalan, yalan» sesleri, şiddetli gürültüler)

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Utanmaz adam!

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Canla başla çırpınmış olan Malatya Valisinin tahriklerinden Malatya'nın kurtulabilmesi bir iyi talihtir.

Seçim devrinde radyo, iktidar propaganda aleti olarak çalışmakta ileri dereceye varmıştır. Radyo bu asrın en tesirli telkin ve propaganda vasıtasıdır. Ya gazete gibi her fikir ve siyasetin ayrı neşir vasıtası olarak çok ve hususi temellük içinde işliyecek, ya tarafsız ve müşterek Devletin hakikat ve emniyet unsuru olacaktır. Devlet malı olarak yalnız iktidarın tek taraflı organı hali, totaliter memleketlerde vardır. (Sağdan, bravo sesleri) Bir de bizdeki demokratik rejimde, insan hakları dışında kullanılış şeklinin ıstırabını çekiyoruz. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

İktidarın mesuliyetini taşıyan vekillerin seçmene karşı kendilerini müdafaa ederken söylediklerini, propaganda saymıyan kanun hükmüne de riayet edilmemiştir.

Sayın Başbakan benim, 1950 de seçimi kaybedince; «Nankör Ankaralılar» diye bağırdığımı Ankara halkına ilân etmiştir. (Soldan, «doğru» sesleri) Bu hikâyenin aslı olmadığını kesin olarak neşrettim. Radyo, iftirayı Devlet işi gibi ilân etti. Kanunsuz hareket. Tekzibi neşretmedi. Bu hal, insanları bağlıyan her hangi bir kayıt ile izah olunamaz.

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Ankara değil, Türk Milleti dediniz.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Biz, seçim propagandasını iki istikamette vatandaşa arz ettik: Rejim dâvaları ve iktisadi ve malî meseleler.

Dış politikada bir münakaşa açmayı faydalı görmemiştik. Seçim konuşmaları bu çerçeve içinde devam ederken, süratle farkedildi ki vatandaş çok dolgundur, ıstıraplıdır ve iktidarı değiştirmek istiyor. (Soldan, «Neden değiştirmedi öyle ise» sesleri) (Sağdan alkışlar ve gürültüler) Bu hal, iktidar ricaline büyük telâş verdi. İktidar ricali yeni en zararlı, kanun dışı bir hareket olmak üzere seçimde dini siyasete alet etmek yoluna girdiler. Baştanbaşa memlekette C. H. P. muhalefetinin dinsizliği üzerinde iftira propagandasına geçilmiştir. (Soldan «doğru doğru» sesleri) (Sağdan, gürültüler)

REİS — Paşam, İsmet Paşa, bir dakikanızı rica edebilir miyim, efendim?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Buyurun.

REİS — Evvelâ sözünüzü kesmek gibi bir teşebbüste bulunmadığıma inanmanızı rica ederim. (Sağdan, bravo sesleri)

Ayrıca seçimler hususunda, seçimlere mütaallik hâdiseler için, icabettiği ahvalde her türlü müzakere açmak imkânı mevcuttur. Bugün okunan program hakkında izahat lûtfederseniz daha kestirme hareket etmiş olursunuz. (Sağdan, «devam, devam» sesleri)

Efendim; benimle hatip arasında cereyan eden, hatibe reis sifatı ile yapmış olduğum bir ricayı niçin çok görüyorsunuz?

Buyurun, efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Program içindeyim. Program, seçimde yapılan ölçüsüzlükleri, müstakbel hareketler için temel almaktadır. Buna istinaden kanunlarda, mevzuatta değişiklikler getirecek; kanunlar getirecek ve milletin demokratik rejime lâyık olmadığına dair deliller toplıyacak. (Soldan «öyle şey yok» sesleri)

Müsaade ederseniz seçimdeki ölçüsüzlükleri kendi görüşümüzle anlatalım. Takdir sizindir; takdir sizindir.

REİS — Paşam, çok istirham ederim; onun için arz etmek istedim. Sözünüzü kesmiyorum. Rica ederim. Böyle bir kanunun geleceği zannı ile geçmiş seçimleri teşrih buyuruyorsunuz. Gelen her kanunun heyeti umumiyesi üzerinde Mecliste aleni müzakere imkânları varken niçin şimdiden kendinizi yoruyorsunuz demek istiyorum. (Sağdan, alkışlar) (Gülüşmeler)

Devam buyurun, efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — İktidar ricali yeni ve en zararlı bir kanun dışı hareket olmak üzere seçimde dini siyasete alet etmek yoluna girdiler. Baştan başa memlekette C. H. P. muhalefetinin dinsizliği üstünde iftira kampanyasına geçilmiştir. Ricalarımız, şikâyetlerimiz semere vermedi. Nereye kadar ne yapıldı? Birkaç misal söyliyeceğim :

Konya'da iktidar partisinin propagandası C. H. P. zamanındaki dinsizliği yazıp neşrediyordu. İzmir'de, vatandaşa, camiler için ne hicap verici iftiralar anlattıklarını bu kürsüde söyliyemem.

Trabzon'da çarşaflı kadın meydan kürsüsüne çıkarılarak «D. P. iktidarı sayesinde, namusumuzu kurtaran çarşafa kavuştuk» deniliyordu. (Soldan, «insaf, insaf» sesleri)

Başbakan Adana'da halka hitabederken, Türkçe ezan, Arapça ezan dâvasını anlatıyor, C. H. P. zamanında 800 caminin satıldığını, iktidara gelince, camilerden kamyonlarla fena şeyler taşındığını ilân ediyordu. (Soldan, «Doğru değil mi paşam?» sesleri) C. H. P. nin parti müfettişi, yüksek idare üyesi, kaç devre mebusu olan Sayın Başbakan, C. H. P. nin Başvekili ve Genel Başkanvekili olan Sayın Celâl Bayar'ı da düşünmiyerek, C. H. P. aleyhine din propagandasına sarılmış idi.

Dini siyasete alet etmekte iktidarın sözcülüğünü yapan (Köylü gazetesi) ve diğer iftira ve irtica gazetelerinden misaller vermeye insan hicabı mânidir. (Sağdan, «Bravo, sesleri»)

İşte seçim devri bu suretle geçmiştir. Bu devirde vatandaşın hem ıstırap içinde bulunduğu, hem rejim dâvalarına canla, başla sahip çıktığı iktidarın değişmesi artık mukadder olduğu anlaşılmıştır.

Seçim günü, 27 Ekim 1957 ilk saatlerden itibaren yeni bir durum göründü. Her taraftan şikâyetler geliyordu. Kaymakamlar, nahiye müdürleri seçim sandıklarına emir veriyorlar, tasnif işleriyle alâkadar oluyorlardı. (Soldan, «Ne münasebet?» sesleri) (Yalan, sesleri) Biraz sabredin.

Seçim teşkilâtının huzuru bozulmuştu. Kimisi idarenin müdahalesini meni için hâkimlere müracaat ediyor, kimi sandıklar da idarenin emrine girmiş bulunuyordu. (Soldan, «yalan», sesleri) Dahiliye Vekilinin bir tamiminden ve buna müstenit bir tertipten bahsolunuyordu. Valiye bu tamimden bahsile müracaat ediliyor, vali in-

kâr ediyordu. (Soldan, «Paşanın kafasında 1946 seçimlerindeki hareketler kalmış», sesleri) Nihayet biz şikâyeti doğruca Dahiliye Vekiline naklettik. Bay Vekil tamimin hepsinden yani gerekçesinden ve bütün maddelerinden bilgi vermeksizin, mealiyle tasdik etti. Bunun üzerine merak büsbütün arttı, neticede tamim ele geçti.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Biz gönderdik Paşam, ben gönderdim. (Sağdan «Sıran gelince konuş», sesleri).

REİS — Devam buyurun efendim, dinliyoruz.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Kendisine tamimi ben gönderdim. (Sağdan, gürültüler).

REİS — (Sağ taraf mebuslarına hitapla) Müsaade buyurun efendim, anlıyamadığımız bir şey mi var? Ne oldu da feveran ediyorsunuz? Dahiliye Vekili Paşanın tamimin ele geçirildiği şeklindeki beyanını açıklıyor ve «Tamimi kendilerine ben gönderdim.» diyor. Müsaade buyurun, gürültü yapmayın ki, hatip sözlerine devam edebilsin.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Anlaşıldı ki, tasnif neticeleri derhal öğrenilmek ihtiyacı öne sürülerek geniş tertip kurulmuştur.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — 1950 de aynı tamimi kendileri yaptı. (Sağdan; gürültüler, «Sözünü kesme», sesleri).

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Maksat, sandık hareketlerini dahiliye teşkilâtının emrine almak olduğu, seçim neticesine kadar riyazi bir surette anlaşılmıştır. (Sağdan; alkışlar) (Soldan; gürültüler) Şu halde 1950 Seçim Kanununun ruhundaki maksat, yani idarenin müdahale ve tesiri dışında bir seçim cihazı ihdası maksadı kanunsuz olarak ihlâl edilmiştir. (Soldan: «Vah, vah», sesleri) İdare tertibi işliyen yerde valiler vasıtasiyle, İstanbul'da ise ayrıca Emniyet Müdürü vasıtasiyle de tatbik edilmiştir. (Sağdan, bravo sesleri).

27 Ekim gününün ilk saatlerinden itibaren hayret veren ikinci hususiyeti de kütük şikâyetleridir. (Soldan; «Biz de şikâyet ediyoruz, doğru, doğru», sesleri.) Vatandaşlar kafile kafile, her yerde, ellerinde seçmen kartları olduğu halde sandık başlarından geri dönüyordu. (Soldan, «Ekseriyetini Demokratlar teşkil ediyordu, Paşam» sesleri, gürültüler.)

REİS — Siz devam buyurun efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bir yaraya basıyoruz galiba. Neden birdenbire heyecanlanıyorsunuz?

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Paşam ne yapsan kavga etmiyeceğiz.

REİS — Halil Turgut Bey, müsaade et.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Asılmış olan kütüklerden birçok isimler kaybolmuş, sandık başlarına başka listeler konmuştu. (Sağdan, alkışlar.) Şikâyetler akşama kadar her yerden feryat halini alarak sonuna kadar devam etmiştir. Bu yüzden mânalı bir tesadüf olarak, hep muhalefete meyli bilinen vatandaşlara rastlıyan bu kayıtların miktarı, her vilâyette on binleri geçmektedir. (Soldan, yalan sesleri)

1. Beyoğlu 75 numaralı sandık listesi: 570 seçmen olduğu kaydiyle mühürlendiği halde, sandık kurulunca sayıldığı vakit, 441 seçmen olduğu ve bu suretle 129 seçmen isminin listeden çıkarıldığı görülmüştür. Bu sandığın bulunduğu mahalle muhtarının o semtteki Cumhuriyet Halk Partisi Ocağına (Hacı Ahmet Ocağı) verdiği listede de 570 seçmen ismi vardır.

2. Eminönü Molla Fenari mahallesinde 23 numaralı sandıktaki listeden de 25 sayfa çıkarılmış ve hâkim şerhi tahrif edilmiştir. (Soldan, gürültüler.) Eminönü İlce Seçim Kurulunun 25 Ekim 3 numaralı kararıyle tertibedildiği gibi Seçim Kurulunda ifadesi alınan mahalle muhtarı Halis Başaran da «Bana emir verdiler, böyle yaptım» demiştir. (Soldan, «yalan» sesleri, gürültüler.) (Üniversiteyi nasıl yaptın, sesleri.)

3. Askıya çıkan listelerle sandık başlarındaki bulunan listeler arasında farklar görülmüştür. Ayrıca sandık başlarında bulunan listelerde bâzı isimlerin hizasına kırmızı kalemle (X) işareti konulmuştur. Nitekim 21 numaralı sandıkta 320 seçmenden 66 sı bu tarzda işaretli oldukları için ellerinde seçmen kartı olduğu halde oylarını kullanamamışlardır.

4. Feneryolu istasyon civarındaki 112 numaralı sandıkta 525 seçmen vardır. 249 vatandaş ismini bulamamıştır. Kütükler bozularak, değişik listeler tertibi ile büyük vatandaş kütlesinin seçimden men olunması bir muhtarın aklına ve kudretine sığmıyacak bir olaydır, bu bir valinin gayreti ile de yapılamaz. Bu ancak merkezin bir kararı üzerine... (Soldan, «İsmet

Paşanın kararı» ile sesleri) vilâyetlerce alınmış umumi bir tertip şeklinde görünebilir. (Soldan, gürültüler, «münafık» sesleri) («Yalan yalan» sesleri) («Rüyanda görmüşsün» sesleri) (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

Kütükler meselesinin ikinci tertibi : Seçim günü evvel ve âhır hiçbir kütükte ismi bulunmıyan bir vatandaş kütlesinin seçmen olarak icadolunmasıdır. (Sağdan, bravo sesleri) Adliye Vekâleti bir tamimle Asliye Hukuk mahkemelerinin şikâyet eden vatandaşlara evrak üzerinde tetkikat yaparak seçmen kartı verileceğini tebliğ ediyor. Geniş ölçüde bir oyun başlıyor.. Hâkimlerin salâhiyetine, toptan hüküm usulüne itiraz ediliyor. Hulâsa, suiistimaller bâzı yerlerde kısmen önleniyor. Büyük kısımda, iktidar partisi birçok seçmeni, seçim gününde yoktan var ediyor. (Sağdan, gülüşmeler)

Kütük suiistimalinin ikinci başlıca işareti budur,

Her çeşit kütük suiistimallerinin mal olduğu oylar büyük yekûnlar tutuyor. İstanbul'da kütük haksızlıkları yekûnu 170 bin hesabedilmektedir. (Soldan, «Ooooo» sesleri)

Muhtarların ceplerinde seçmen kartı dolu, kütüklerde adı olmıyanlara dağıtıyorlar, mühürlü zarflar hususi ellerle dağıtılıp kullanılıyor. Bu suiistimaller de ayrı hikâyedir.

27 Ekim seçimi için kütükler faciası, Dahiliye tertibedilmiş, Adliye Vekâleti ile tamamlanmıştır. (Sağdan, alkışlar)

Seçimler, Hükümet merkezinde Başvekil ve Dahiliye Vekilinin valilerle daimî temasları halinde idare edilmiştir. (Soldan, «Ondan tabiî ne olabilir?» sesleri)

27 Ekim seçim günü, radyonun faaliyeti, kanunsuzluğu ve seçim emniyetine tecavüzün ayrı bir misalidir.

REİS — Affınızı rica edeceğim, yine zatıâlinizden bir ricada bulunacağım.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Bu Hükümete neden itimat edilmez, onu izah ediyor, Paşa.

REİS — Bu tâbiri kendinize lâyik görün.

Bugün Hükümetin programı okundu, müzakere açtık. Bugünkü Hükümetin programı hakkında grup reisi sıfatiyle noktai nazarınızı izah için mi, yoksa muhasebesi yine bu Meclisteolenen yapılması mümkün olan hâdiseleri teşrih için mi bunları ifade ediyorsunuz? Sizden hâdisenin buna göre muhakeme edilerek, mesaimizin kolaylaştırılmasını rica ediyorum.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Biz öğle üzeri, Devlet Bakanı Bay Fatin Rüştü Zorlu'ya müracaat ettik. 1954 te yapıldığı gibi, oy verme devam ederken, radyonun neşriyatı seçmen üzerinde tesir ettiğini tecrübe etmiş olduğumuzu bildirerek, bu sefer yapılmamasını istida ettik. Seçim Kanununun 134 ncü maddesini zikrettik. Bu müracaatı mütaakıp etraftan haber aldık. Radyo saat 14 ten itibaren seçim neticelerini vermeye başlayacağını zaten bildirmiş. Menedilmesi için teşebbüs isteniyordu. Bu esnada Devlet Bakanı müracaatıma cevap veriyor ve radyonun, şikâyet edilen neşriyata devam edeceğini bildiriyordu. Radyo devam etti. İstanbul'da sandık yakınlarına alıcı makina koydular. Vilâyetlerde radyoyu hoparlörlere bağlıyarak şehirlere ve sandıklara verdiler. Yüksek Seçim Kurulu, Ankara merkezinin müracaatlerine cevap olarak, radyo idaresine yayımın menolunduğunu bildiriyordu.

REİS — Paşam istirham ederim, bu mevzular Yüksek Seçim Kurulunun tetkik edeceği hususlardır. (Soldan, alkışlar) (Sağdan, gürültüler) Bu minval üzere Hükümet programı hakkındaki tenkidinize devam ederseniz sözünüzü kesmeye mecbur olacağım. (Sağdan, gürültüler)

Bunlar mücerret lâflardır. Sadet içinde konuşun.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bu sözler Yüksek Seçim Kuruluna taallûk eden muamelelerdir.

Dahiliye Vekili Bey, Fatin Rüştü Beyefendi itimat almak için huzurunuzdadırlar. Dünkü marifetlerini bilmek istemez misiniz? (Soldan, şiddetli gürültüler, sıra kapaklarını vurmalar) (Sağdan, şiddetli alkışlar)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Reis Bey; hatibin bu suretle konuşmasına müsaade ederseniz, söz istiyorum.

REİS — Paşam, programın.... (Soldan, şiddetli gürültüler ve sıra kapaklarına vurmalar)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Yüksek Seçim Kurulu... (Soldan, şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

REİS — Müsaade buyurun Paşam, (Soldan, gürültüler) Efendim, müsaade buyurun. Paşam Yüksek Seçim Kurulunca tetkiki icabeden bir hususu mevzuubahsetmeyin.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Yüksek Seçim Kurulu tarafından.. (Soldan sıra kapakları sesleri, gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun efendim, ben arz edeceğim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Efendim, itimat istiyen bakanları nasıl mahkûm etmiş onu izah edeceğim. («Yüksek Seçim Kurulu bir kimseyi...

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Yüksek Seçim Kurulu mahkeme mi? Nasıl mahkûm edebilir?

REİS — Edemez, edemez. Müsaade buyurun ben arz edeyim.

Paşam, bugünkü müzakere mevzuu yeni Hükümetin programının tenkididir. Geçmiş hâdiseleri ele alarak, sabık Hükümet icraatını tek taraflı tenkide hakkımız olmasa gerektir.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Benim Riyaset kararına itiraz asla aklımdan geçmez. Müsaade ederseniz devam ederim, değilse bırakıp giderim. Karar sizindir.

REİS — Şahsan bendenizin böyle bir salâhiyeti yoktur. Müsaade edip etmemek Yüksek Meclise aittir. Reis sıfatiyle müzakerenin selâmeti namına, programın tenkidine dair sizi sadede davet ediyorum. (Sağdan «Riyaset müdahale ediyor» sesleri)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; Hükümet programının temeli, mânevi asayişin tesisidir. Esasen mânevi asayişin vaziyetini etrafiyle bilmeden nasıl teşhis edebilirsiniz? Ben onu anlatıyorum. (Sağdan bravo sesleri)

ENVER KAYA (İstanbul) — Ne yaparsanız yapın, Hükümet teessüs edecektir.

REİS — Paşam, bu seçim işlerini tahlile devam edecek misiniz? (Sağdan tabii sesleri) Programın tenkidinde zatıâlinize iki ihtar verdim efendim. Devam edin.

ASIM EREN (Niğde) — Cevap veriyor. Beşinci sahifenin 14 ncü satırında ölçüsüzlük bahsi var. (Soldan «Ne istiyorsun» sesleri)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Yüksek Seçim Kurulu Ankara merkezinin müracaatlerine cevap vererek, radyo idaresine yayımın menolunduğunu bildiriyordu. Vilâyetlerin devam eden şikâyetlerine Yüksek Seçim Kurulu telgrafla cevap vererek, radyo idaresine, yayımı durdurmak için telefon ve tegrafla tebliğ yapıldığını yazıyordu ancak...

BAŞVEKİL YARDIMCISI VE DEVLET VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Samsun) — Saat kaçta?

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Saat kaçta? (Soldan, «saat kaçta?» sesleri)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Ancak radyo idaresi tarafından seçimin ifsadı suçu hiçbir kanun ve en yüksek mahkeme hükmü tanınmaksızın, sonuna kadar devam etmiştir.

Böylece, 27 Ekim günü, kütük marifetleri, yeni seçmenler icadı.. (Soldan, şiddetli gürültüler, sıra kapaklarını vurmalar).. ve radyo suiistimaline istinadederek geçmiştir. (Soldan, «Allah Allah» sesleri) Devam edeyim mi? (Soldan, «bırakın devam etsin» sesleri)

28 Ekimin ilk saatlerinden itibaren, Başbakan emrindeki Yüksek Seçim Encümeni, bir hummalı faaliyet içine girmiştir. Pek çok vilâyetlerde, seçim, iktidar için kaybolmuş görünüyordu. Başbakan, Dahiliye Vekili, Dahiliye Müsteşarı, valilerle canhavli temasında idiler. Bir yandan da radyo, mütemadiyen seçimleri muhalefetin kaybetmiş olduğunu yayıyordu. Benim ağzımdan, içeriye ve dışarıya seçimi kaybettiğimiz, ancak 120 mebus kazanmayı ümidettiğimiz yayılıyordu. Radyonun kaybettiğimizi söylediği her yerden derhal haber alıyorlk : Başabaş gidiyoruz, açılmamış yeni sandıklar var, ümitliyiz.

Bir ara radyo, İstanbul için rakamlar söyliyerek kesin netice ilân etti. Bu esnada İstanbul, daha tasnifi alınmamış ilceler olduğunu söyledi. Bu usulsüzlükler boğuşması içinde radyo, mebusları ilân etti. Seçim olayları ise, hiçbir zaman resmen ilân edilmedi.

Seçimden sonra :

28 Ekim sonunda ve ondan sonra her tarafta C.H.P. aleyhine tecavüzler başladı. (Soldan, a a a sesleri)

Uğradıkları tecavüze karşı mağdurlar Devlet kuvvetleri tarafından himaye edilmek hakkından istifade etmiyorlardı. Binlerce vatandaş, kütük tertipleri ile oy kullanamadan eli böğründe kalmış durumda, üstelik bir de tecavüze uğrayınca, şaşkına dönmüş bir halde, meyus bulunuyordu.

SADETTİN YALIM (Kocaeli) — Kim kime tecavüz ediyor?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Sayın Başbakanın nazarı dikkatini, vaziyetin vahameti üzerinde celb için müracaat ettim. Bu esnada Gazianteb'ten, Giresun'dan, Kırkağaç'tan, Başkale'den, İstanbul'dan, Ege'den fena haberler geliyordu. (Soldan, gürültüler) Mersin'de tanınmış bir C.H.P. mensubu gündüz, sokak ortasında, halk önünde birkaç D.P. ileri geleni tarafından nişan tahtasına kurşun atanların rahatlığı ile öldürülüyordu. (Soldan, gürültüler)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Kırıkhan'da başı taşla ezilen vatandaşın hesabını verin, bana.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Polisler seyirci, kaatiller eğlenerek gezici idiler. Sonra Gazianteb hâdisesinin haberleri gelmeye başladı. (Soldan, gürültüler) 29 Ekim günü halk, valinin tahrikleri, hakaretleri ve tecavüzleri ile çileden çıkarılıyordu. Şuursuz bir mağdur kalabalık haline getirilen halka karşı, sükûnetini kaybeden idare makamları orduya müracaat ediyorlar, vakaya Halk Partisi mensuplarının tertibi süsü verilerek adlî takibata başlanıyor, her halde merkezden verilen emirle tayyareler gönderilerek halk tethiş edilmek isteniyor. Bu esnada... (Soldan, gürültüler)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Neşriyatı dahi yasak edilen bir mevzu olduğu için konuşmadık biz. Konuşalım da dinlesinler.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bu esnada, mahkeme kararı ile Gazianteb ve Mersin hâdiselerinden bahsedilmesi yasak ediliyor ve radyo iftiraya devam ediyor. Savcılar, önceden Halk Partisi aleyhine hükümlerle neşir yasağı tebliğ ediyorlar. Tıpkı, 6/7 Eylûlde olduğu gibi. (Sağdan, alkışlar)

Ben bu hâdiselerin elemi içinde düşünürken, Gazianteb halkı aleyhine jet uçağı kullanan bir Hükümetin, vahîm yanlışlıklar yolunda bulunduğunu görmekten hakikaten müteessir iken, Başbakandan bir yazı alıyorum. Hulâsası, seçim yolsuzluklarından tecahül ediyor ve ellerindeki bu binlerce seçmen kartını kullanmamış vatandaşların infialinden ve meyus hallerinden bizi mesul gösteriyordu. (Soldan, doğru sesleri)

Sayın Başbakanı her şeyden önce, halka silâh ve tayyare kullanmakta teemmüle sevk etmek için kendimi açık bir cevap vermek vazifesinde görüyorum ve halka karşı silâh ve tayyare kullanmaktan alıkoymaya çalışıyorum.

Tayyare, harb zamanında bile düşman halkı aleyhine kullanılmaz. (Sağdan, bravo sesleri alkışlar) Tayyare askerî hedef aleyhine kullanılır. Gazianteb halkının yedisinden yetmişine kadar askerî hedef sayılacak bir düşman muamelesi görmesi, her suretle haksız ve adaletsiz, bir çılgınca hükümdür. (Sağdan, yalan söylüyorsunuz yalan, sizin tertipleriniz bunlar, sesleri) Üzerlerine su sıkılarak zorla çileden çıkarılan 16 - 18 yaşındaki Anteb'li çocuklar, tayyare tedhişine sebep gösterilemezler. Devletimiz onları sükûnete getirecek aklı başında idare âmirini her zaman bulmuştur.

Gazianteb'li çocukların Ankara'lı kardeşleri, seçim esnasında Bâlâ'dan geçen heybetli bakanların otomobillerine de taş atmışlardı. Ve dünyanın dört köşesine, büyük bir suikast komplosunun ilânına sebebolmuşlardı. (Sağdan alkışlar)

Gazianteb halkının gördüğü muameleden hakikaten azap ve hicap duyuyorum.

REİS — Paşam, İsmet Paşa, çok istirham ediyorum, mahkemeye intikal etmiş bir husus hakkında konuşmayınız. (Soldan, okusun okusun sesleri, devam devam sesleri)

Müsaade buyurun.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bugün kötü görülen çocukların babalarına ve dedelerine yurtlarını müdafaa ederken kumanda etmekle şeref kazanmıştım. (Soldan, vazifeni yapmışsın sesleri) Gazianteb gazilerinin oğulları ve torunları, idaresiz ve partizan bir valinin hatalarına böyle kurban edilmiyeceklerdi. (Sağdan, bravo sesleri)

Kırşehir'in 1954 de cezalandırılmasından meyus olmuştum. Gazianteb'e tayyare ile hücum edilmesinden daha elîm bir keder duydum.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — İftira ediyorsun. (Sağdan şiddetli gürültüler)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Birinci Cihan Harbinde Fransızlar, Verdun müdafaası ile iftihar ederler. Gazianteb müdafaasını Fransızların Verdun menkibesine benzettiklerini Fransız generallerinden dinlemişimdir. (Soldan gürültüler)

Şimdi müsaade buyurun da, Gazianteb vakasını teferruatı ile tetkik etmiş arkadaşlarımız Büyük Meclise arz etsinler..

ALİ OCAK (Gazianteb) — Onu ben anlatacağım.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Benim yapacağım hulâsa şudur :

Bütün seçim devri, valinin taraf tutan partizan tahrikleri ile büyük infial biriktiriyor. Seçim esnasında valinin kütükleri on binlerce seçmeni meyus ediyor. 1 000 rey farkla seçimi kaybettikleri bildirilen on binlerce hak sahibi vatandaşa tecavüzler başlıyor. İdare, tecavüzleri durduracak ve halkı teskin edecek teşebbüs şöyle dursun, mağdur vatandaşları çılğına döndürmek için hiçbir hatayı ihmal etmiyor. Nihayet merasim yerinde su tulumbaları ile halka hücum ediliyor. Ve mikrofon başında halka vali tarafından sövülüyor. (Soldan, yalan sesleri)

Gazianteb hâdisesi, Giresun vakasının aynıdır. Gireun'da da eçimleri tahribetmiş bir partizan vali vardı. Giresun Valisi seçimde mağdur ve meyus ettiği halkı, belediye tulumbası ile çıldırtacak kadar ihtiyatsız olmadı.

HAYRETTİN ERKMEN (Giresun) — Yalan, yalan. (Soldan ve sağdan : şiddetli gürültüler, bağrışmalar) Utan, utan yalan söylüyorsun. (Sağdan; şiddetli gürültüler, yalan söyliyen sensin, sesleri)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Sen utan.

REİS — Müsaade buyurun, arkadaşlar. İsmet Paşa....

MAHMUT GÜÇBİLMEZ (Bolu) — Söylesin, dinleyeceğiz ve cevabını vereceğiz.

REİS — Arkadaşlar, ben vazifemi yapacağım. İsmet Paşa; zatıâlinizi mütaaddit defalar sadede davet ettim. Saded dışında konuşmakta devam ettiniz. İki defa size ihtar ettim. Ben vazifemi yapmakla mükellefim. Müzakerenin selâmetini temin etmek benim asli vazifemdir. Karar Yüksek Meclisindir. Bu minval üzere seçim işlerini kendinize göre ele alarak konuşacak mısınız, yoksa programa geçecek misiniz, paşam? (Sağdan, gürültüler).

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Müsaade buyurursanız Reis Beye cevabımı arz edeyim. Mânevi asayiş seçim hareketleriyle bozulmuştur. Bu işi olduğu gibi ortaya koyacağız. Bunun devası vardır. Bunun tedviri vardır. Güç bir iş değildir. Bunu söyliyeceğim. İzin verirseniz konuşacağım. İzin vermezseniz konuşmamı ortasında siz kesmiş olacaksınız. Bir şey yapamam. (Devam, devam, sesleri)

REİS — Rica ederim, karar sizindir. Ben reye arz ediyorum : İki ihtara rağmen müzakere mevzuu olan Hükümet programını ilgilendirmiyen geçmiş hâdiselerin tahlilini yapıyor. İki defa ihtar verdim. Bir takrirle İspet Paşa grupu adına bu mevzuları enine boyuna bu Mecliste görüşmek imkânına kanunen sahiptir. Buna rağmen bugünkü müzakere mevzuu dışında konuşmaya devam edeceklerini beyan ediyorlar. Bu tarzda konuşmalarını veya sözünün kesilmesini reye arz edeceğim. İsmet Paşa'nın bu şekilde konuşmasına devam etmesine müsaade edenler lûtfen işaret versinler... Kabul etmiyenler... Buyurunuz, devam ediniz. (Sağdan, alkışlar)

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Giresun Valisi seçimde mağdur ve meyus ettiği halkı belediye tulumbası ile çıldırtacak kadar ihtiyatsız olmadı. (Soldan, gürültüler) Memleketin bir iyi talihi ile Giresun'da baskılar karşısında henüz dayanmakta olan insan hâkimlerden biri bulundu. Hâkim uzun boylu tetkik ettikten sonra, vakada seçim gerginliğinin ve bayram heyecanının galeyanından başka bir mahiyet görmedi. Ancak bu mesut tesadüf sayesinde, memleket, bir diğer Gazianteb faciasından kurtulmuştur.

Hükümetin, halis yürekle, basiretini harekete getirmek isterim. Mahkeme istiklâlinin tahribolunduğu bir adlî sistemin, halk arasındaki kütle ihtilâflarını halletmeye kudreti yoktur. Bunun gibi, partizan idare âmirlerinin, galeyan zamanlarında halka hitabeden hiçbir sözlerinin teskin edici tesiri olamaz. Her yerde infialin başı ve özü idarenin on binlerce vatandaşın rey kullanamamasına karşılık az fark ile onların seçimi kaybettiklerini bildirmesidir.

Bu seçim faciasından sonraki buhran, bu çapta olaylarla geçerse şükretmek lâzımdır.

Gazianteb mağdurları bugün Yozgad'dadırlar. Başbakanın, şehit edildiğinden bahsettiği komiser olayını nümayişçilere bağlamak mümkün olamamıştır. (Soldan, gürültüler) Bu iş uzadıkça dolaşık olacak. Mâsumlara suç bulaştırmak gayreti, hevesliler için ağır hicap ile bitecektir.

Seçim neticesi rakamlarını ilân etmek Hükümetin vazifesi idi. Bu vazifenin salâhiyetli makamdan resmen yapılmaması, seçmen huku-

kuna hürmetsizliktir. Biz, vasıtalarımızla bu vazifeyi yapmaya çalıştık. Bu rakamları ve onların seçim şartları içinde tahlilini yapmakta fayda vardır. Memleketin içinde bulunduğu hakiki vaziyeti ancak o zaman kavrayabiliriz. Demokrat iktidar, 4 403 000 oy almış, muhalefet 424 000 fazlası ile 4 827 000 almıştır. (Soldan, Halk Partisi kaç aldı sesleri) Vatandaşın % 52 den fazlasını, yüzde 47 idare edecektir. İktidar, azlıkta olduğunu hiç unutmadan idare ederse, güçlükler büyük olmaz. Yüzde 47 oy, seçim sistemi neticesi, yüzde 70 e yakın çokluk veriyor. Seçim sistemi değişmeden bu neticeler muhtemeldir. Vatandaş bunu kolaylıkla anlar. Vatandaş anlayınca, meriyette bulunan kanunların hukuki değeri üzerinde haklı tereddüdolmazsa, daha ehemmiyetlisi, meriyette olan kanunlara riayet olunursa, yani seçim dürüst ise, yüzde 47 den daha az kazanarak memleketi idare etmek ihtilâflı bir mesele değildir.

Esaslı şart, seçimin eşit şartlarla yapılması ve seçim neticesinin dürüstlüğü üzerinde münakaşa olmamasıdır. Bizim vaziyetimiz şudur: Seçimde vatandaşa anlatma, telkin etme oylar üzerinde tesirli değil midir? Vatandaşa anlatma, telkin etme vasıtasında iktidar ile eşit değiliz. Yalnız radyo durumu ve onun suiistimali oylara ne ölçüde tesir eder? Bunu keşfetmeye çalışalım. Totaliter devletler, yalnız radyo ile halkı telkin altında tutarlar. Vasıta o kadar tesirlidir ki, tek taraflı radyonun oylar üzerinde tesiri ehemmiyetli yekûnlara varabilir. Bizim tek taraflı radyomuzun oylar üzerindeki haksız telkin tesiri de elbette ehemmiyetlidir, Demokrat Partinin seçimde kazandığı rakamdan haksız telkin payını çıkarırsak iktidarın aldığı oylar sarsılır. Halbuki eşitsizlik radyoya münhasır değildir. Kontrol altında olmıyan para sarfı, Devlet vasıtalarının kullanılması, nihayet Hükümet tesiri altında bulunan idare ve adliye sistemleri, eşitliği ve emniyeti ayrıca ihlâl eden ve bu sebeple iktidarca alınan oylara haksız yeni nispetler ekliyen unsurlardır. İktidarın aldığı oylardan radyo payından başka bu hesapları da düşürmek lâzımdır. Bütün bu hesapları radyo tesiri ile birleştirip % 10, % 5 haksızlık payı düşüldüğü (Soldan, yüzde yüz sesleri, gülüşmeler) bir an için farz buyurulsun, bu halin mebus sayısına tesiri çok şümullü ve ehemmiyetli olur. (Sağdan, alkışlar)

Bu rakamları vatandaşın şuurunda ve şuur altında duyduğu ıstırapların mânası olarak teşrih ediyorum. Vaziyeti insaf ile mütalâa edecek bir durum kabul edersek halimize çare bulabiliriz. Bu çareyi bulmak için yetkili iktidar çevrelerinin bir isnadına cevap vereyim : Bizi, muhalefeti günlerden beri ihtilâl metotları takibetmekle itham ediyorlar...

ENVER KAYA (İstanbul) — Tamamen doğru, ispat edeceğiz, elimizde vesikalar var.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bu isnat, hakikatlerin tam tersine çevrilmesidir. (Sağdan, alkışlar) Bugünkü seçim ıstırabı ve umumi ıstırap sakin işliyorsa, bu yalnız ve munhasıran muhalefetin vatanseverliği ve her ne pahasına olursa olsun vatandaşı taşkınlık hevesinden alıkoymak istemesi ile mümkün oluyor. (Sağdan, şiddetli alkışlar) (Soldan, gülüşmeler) Bir memlekette ihtilâl nasıl olur? bunu Devletin kanunu ifade etmiştir. Müsaade buyurunuz da önce onu okuyalım :

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bizde 6 . IV . 1949 da kabul edilmiştir. İnsan haklarını ve ana hürriyetleri koruma Sözleşmesi hakkındaki Kanun da 10 Mart 1954 te kabul edilmiştir. Devletin bu kanunu ile teyidedilen Evrensel Beyanname, önsözünde istinadettiği düsturları sayar. Bunlardan biri şu hükümdür :

«İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmıya mecbur kalmaması için, insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zarurettir.» (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar)

Size, Devletin kanun hükmünü arz ettim. Bağımsız mahkeme vatandaş haklarının başında gelir. Serbest ve eşit seçim şartı Devlet otoritesinin temel şartıdır. Bu şartlar sarsılınca vatanda huzur kalmaz. Ve bu huzur, tanklarla ve ağır toplarla tesis olunamaz. (Soldan, gürültüler, tahrik etme sesleri) (Sağdan, alkışlar) İşte şimdi, bugün çektiğimiz huzursuzluğun tedavi çaresine geldim. Hükümet hukuk devleti düsturları üzerindeki tahribatı derhal tamire başlamayı taahhüdetmelidir.) En başta ihtiyacımız adalet istiklâli ve hâkim teminatıdır. Bununla beraber diğer ihtiyaçlarımızı da her vatandaş artık biliyor.

Hür basını, serbest toplantıları, muhtar üniversitesi, hür sendikalizmi, tarafsız radyosu, halk hizmetindeki tarafsız idaresi ile gerçek demok-

rasi, bu topraklarda kurulmalıdır. (Sağdan alkışlar) Eşit serbest ve dürüst seçimin bütün şartlarını sağlamak, meselelerin en ehemmiyetlisidir.

Hükümet bu yola girmek taahhüdederse, fiilî neticeleri bekliyerek, siyasi hayatımıza sükûn ve huzur tedricen gelir. Geçmiş hâdiseleri unutmaya çalışarak, demokratik bir hukuk nizamının kurulmasındaki faydalar, cemiyetimizin şuuruna hâkim olur. Hükümet hukuk düsturları yerine tank ile ve tayyare ile hâkimiyet yolunu tutarsa, millet meyüs ve münfail olur. Üstelik tank ve tayyareler, hukuk dışı istikametlerde öz millete karşı işlemezler. (Sağdan, alkışlar) Bugünkü huzursuzluğu tedavi için tanklar yerine bizim tavsiye edeceğimiz tedbir, hukuk nizamının kurulması olacaktır. Biz başka bir çare düğünemiyoruz.

İktisadi - Malî politika.

Sayın Başbakanın teşkil ettiği hükümetlerin iktisadi ve malî politikasında, enflâsyon temel taşı olmuştur. Parada enflâsyon, fiyatlarda enflâsyon.

Enflâsyonu icabettirecek ve mâzur gösterecek ortada, meselâ harb gibi bir zaruret de yoktur. Bu şartlar dâhilinde enflâsyon memlekete, ancak katmerli zararlar verir ve muhataralar getirirdi. katmerli zararlar verir ve muhtarlar getirirdi. Nitekim böyle olmuştur.

Enflâsyon politikası, iktidarın daha ilk yıllarından itibaren iktisadi bünyeyi süratle takatından düşürerek, 1952 nin sonbaharı başlarında memleketi tam mânasiyle iflâsa sürüklemiştir. Kelimeyi tartarak kullanıyoruz.

22 Eylûl 1952 de Hükümet, Avrupa İktisadi İş Birliği memleketlerine karşı liberasyon sistemini tek taraflı olarak terk ederken borçlarını da tek taraflı olarak tatil ediyordu. Hükümet bununla kalmıyor, memleketin en büyük malî müessesesini de aynı uçuruma sürüklüyordu. Yabancı devletler, resmî sirkülerle, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 30 . IV . 1953 te, vâdeli taahhütlerini ifa etmediğini, bütün dünyaya ilân ediyordu.

Merkez Bankasının itibarını kurtarmak için, munis ve uyandırıcı hafif cümlelerle yaptığımız ikazların ne kadar insafsızca hâmiyet ithamına uğradığını hatırlarım.

Sahipleri veya ortakları arasında bulunduğumuz, Dünya Bankası, 26 Şubat 1954 Kredi Anlaşmasından sonra, kredi kapılarını bize kapamıştır. Geçen yaz günlerinde ilân olunmuştur ki, Türkiye Hükümeti bâzı malî reformlar yapıncaya kadar, Birleşik Amerika yardımının tam tesirle işlemesine imkân yoktur. (7 . VII . 1957 gazete neşriyatı)

Harici borçların tasfiye anlaşmalarına bağlandığı her zaman söylenmiştir. Bu anlaşmaların metinlerine ve tatbiklerine ait rakam ve malûmat ortaya konmadığı için anlaşmaların ne dereceye kadar işlediğini bilemiyoruz. Yalnız görüyoruz ki, kitap, gazete bedelleri, İzmir Fuarı takıntıları gibi küçük küçük hacımlariyle, memleket kredisini daha ziyade müteessir eden harici vaziyetimizin ne seyir takibettiğinden haberdar değiliz.

Hükümetin, milleti ve millet mümessillerini habersiz tutmaya, kendini mecbur hissetmesi, dahi, iktisadi, malî vaziyetimizin iyi halde bulunmadığına işarettir. Memleket yıllardır ilâç bulamıyor. Yani, ilâç temin edecek krediden bile mahrumdur.

Tediyelerin tatili yalnız harice karşı değil, aynı zamanda dahile de karşıdır. Merkez Bankasına karşı, Devletin vasıtalı ve vasıtasız borçları, birbiri üzerine yığılmaktadır. Çünkü, enflâsyon siyaseti durmadan devam ediyor.

Hükümetler enflâsyonu uzun müddet inkâr ettiler, Şimdi, seçim zamanında da gördük, Hükümet ricali ve Hükümet sözcüsü gazeteler enflâsyonizmin açık açık methine girişmişlerdir.

Önce, para enflâsyonu üzerinde duralım :

1952 sonundaki 2,8 milyar liralık para hacmı, 1953 sonunda 3,5 milyar; 1954 sonunda 3,9 milyar; 1955 sonunda 4,9 milyar, 1956 sonunda 6 milyar liraya yükselmiştir. Bu para hacmında, kayıtlı para, yani banka parası da dâhildir. (Para fonunun Ekim 1957 bülteni)

Kayıtlı para hariç, Merkez Bankasının bankınotlariyle mevduatından müteşekkil para hacmı, 3,3 milyar iken, bu sene 4,3 milyar lira ile, aşağı yukarı, bir milyar liralık gelişme göstermiştir.

Hükümetin para hacmını iktisadi gelişmelerle mütenasip göstermesi beyhudedir. Para hacmının millî gelirle nispeti, 1949 da yüzde 18 idi. 1956 da yüzde 24 e çıkmıştır. Yüzde 34 bir artış. Para hacmı, iş hacminin önünde koşar adımla yürümektedir.

1953 ten beri, millî gelirde de sabit fiyatlarda nüfus başına azalma vardır.

Enflâsyon, bir safhasiyle de, fiyatlarda kabarmadır. Bu kabarma hali, para hacmının malda hizmet arzına nazaran şişmesini vücuda getirdiği gibi, para kıymetine itimadın sarsılmasına, fiyatın kabarmasına yol açar. Para kıymetine itimadın sarsılması için, başka bir unsur olmasa, kudretini enflâsyondan almak istiyerek ayakta durmaya çalışan bir iktisadi politikanın sahibi Hükümetin vücudu başlı başına âmme itimadını sarsan bir sebeptir.

İktisadi - malî işlerimizin düzeleceğine dair Hükümet, programı ile, en ufak bir itimat telkin edebilecek halden çıkmıştır.

Harici ticaretin normal şekillere girebilmekten her gün uzaklaşması, altın ve döviz fiyatlarının daimî yükselme suretinde bir istikametten bir türlü ayrılamaması, ham madde, yedek parça, işletme malzemesi gibi mübrem ithal mallarının kifayetsiz kalması; ticaret piyasasındaki keşmekeşin mütemadiyen ağırlaşması, iktisaden zayıf tabakaların her gün biraz daha sefalete uğraması, Hükümete itimadı kıran başlıca âmillerdir.

Hükümetçe, durmadan şiddetlendirilen döviz takyidatı, haricî vaziyetimizdeki iktisadi güçlüğü; Millî Korunma ile durmadan şiddetlendirilen iktisadi takyitler, dahilî vaziyetimizdeki iktisadi vahameti artırmaktadır. Dâhilen, haricen iktisadi bir örfi idare altında yaşamaktayız. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

İş başında olan hükümetler, beş sene evvelki liberasiyon vaziyetini, hattâ 15 - 20 güne kadar iade edeceğini basın toplantısında ilân ettikten (30 Ocak 1953), beş sene aynı vaadleri türlü şekilde tekrar ettikten sonra, şimdi yeniden itimat istiyor. Aynı Hükümet, her kesin gözünün içine bakarak, gelirini - giderini şuraya buraya dağıtıp, denk olmıyarak hazırladığı bütçeleri denk diye getirip ilân etmektedir.

Hükümet, memleket işlerinde, malî ve iktisadi meselelerde plân - program diye bir mefhum tanımamakta ısrar eder, durur. Hükümet dün, pahalılıktan bahsedenlerin aklına şayıyordu. Bugün, pahalılığa karşı polis tedbirleri ile mücadele etmeye çalışarak itimat istiyor. (Sağdan, alkışlar.)

İktisadi ve malî sahada memleketi huzurdan mahrum etmiş ve yokluğa getirmiş olan şartların yeni bir tecrübeden geçmelerine hiçbir sebep yoktur. Hükümete, muhalefetin itimat etmemesi, tabiî görülmek icabeder.

Hükümet, programının muhtelif yerlerinde para kıymetine ehemmiyet vereceğini söylüyor. Bu hususta da gösterilmiş olan ihmalin nasıl tamir edileceği gösterilmiyor. İtimat vermek için her şeyden önce enflâsyonu durduracağını da ifade etmesi lâzımdır.

Hükümetin pamuk ve gıda maddeleri üzerinde aldığı fiyat kontrolü tedbirlerinin nasıl bir hukuki esasa bağlanıldığı gösterilmiyor. Hukuki nizam iktisadi faaliyetler için başlıca mesnettir. Maliyeti daha fazla olduğu etiketle gösterilen bir malın daha ucuz satılmasını gösteren bir sistemde vahim bir hukuk buhranı bulunduğu söz götürmez. Bizim iktisadi dertlerimizin başında programsızlık ve plânsızlık vardır. Hükümet program ve plân hususunda şimdiye kadar takibettiği usule devam edeceğini söylüyor. Program hakkında... (Soldan, yazan gelsin, Faik Ahmed okusaydı, sesleri.) Hükümet, murakabe ile, program ile işin bitmiyeceğini söylüyor, icra salâhiyetinden bahsediyor. Daha Hükümetin itimat oyu almadan çıkarılan kararnameler göz önüne alınırsa tekrar kararnameler devrine gireceğimiz anlaşılıyor. Hükümet programının dördüncü maddesi, memleketin idaresine temas ve Seçim Kanunundaki düzeltme vaiflerinden hiç bahsetmiyor. Hükümetin grup konuşmalarında Büyük Meclisin devre müddetinin 6 seneye çıkarılacağından bahsolunduğu işitilmiştir. Gizli toplantıların memleket kaderi ile ilgili olan ehemmiyetli kararlarından haber almak milletin hakkı olduğunu zannediyoruz. Biz takibedilmiş olan hukuk düzeninin iade ve temin edilmesini, cemiyetimize huzur ve asayiş verecek başlıca tedbir sayıyoruz. Halbuki Hükümet, kendi anlayışına göre, huzur ve sükûn içinde yaşıyabilmesini temin için yeni hükümler getireceğini, mevzuatta değişiklikler yapacağını işitiyoruz. Yani memleketin saadet ve selâmeti için siyasi hakların, insan haklarının ikinci plânda ve onlara tâbi olduğunu düşünen bir görüşün mevcut olduğunu söylemek istiyorum. Bu yeni görüş yeni karanlık devreye girme istikametinde görülmüştür. Bu, fena bir yoldur. Bundan Hükümeti, basiret sahiplerini sakındırmak isterim. Hükümetin bu programına iştirak etmek bizim için mümkün değildir. (Soldan, zaten iştirak etmiyecek-

siniz, sesleri.) (Sağdan, ayakta şiddetli alkışlar.)

REİS — Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grupu adına Hayri Çopuroğlu.

C. M. PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar; çok partili hayata başladığı andan itibaren Yüksek Meclisimizin teessüs etmiş gayet güzel bir âdeti bulunmaktaydı. Bu teamüle göre, Hükümetin birtakım hazırlıklar yaparak, Hükümet olarak hükmi şahsiyeti dile getiren programı parti gruplarının yani partiler hükmi şahsiyetlerinin dile gelmesini temin için parti gruplarına bu program üzerinde fikirlerini açıklıyabilmelerini sağlamak maksadiyle hiç olmazsa 48 saatlik bir müddet tanıması âdeti idi.

Bir parti Meclis Grupu adına konuşan hatip, esas itibariyle mensubolduğu hükmi şahsiyetin dile gelmesi demektir. Hükmi şahsiyetin evvel emirde meseleyi müzakere edip bir karara varması ve bunu heyeti umumiyeye arz etmesi en tabiî bir yoldur. Kabinenin teşekkülü ve Hükümet programının okunmasında gösterilmiyen istical, programın tenkidinde gösterilmekle muhalefetin müdellel tenkidine mâni olunmak istenmiştir. Henüz programı aldık, grup olarak bunu müzakere etmeye imkân sahibi olamıyacağımız gayet tabiîdir. (Soldan, «kaç kişisiniz» sesleri) Kaç kişi olursak olalım, hükmi şahsiyeti haiziz. Müzakere edilmemiş ve karar verilmemiş bir mevzuda irticalen konuşarak Meclis Grupunu ilzam etmeye hakkımız yoktur kanaatindeyiz. Gönül isterdi ki, program hakkında tenkid yapmak üzere mehil istiyen muhalefete Hükümet şu kürsüden iştirak etsin, açık kalble, tenkide tahammül edeceğini şurada beyan etmiş bulunsun. (Sağdan, alkışlar) Hükümet bunu yapmamış olmakla esas itibariyle tenkide tahammülsüz olduğunu peşinen izhar etmiş olduğu için gayet tabiîdir ki, itimadımıza mazhar olmıyacaktır. Taamül hilâfına vâkı olan bu emri vâkı üzerine Meclis Grupumuz toplanarak bu hususiaki noktai nazarını tesbit imkânından mahrum bırakılmıştır. Bu itibarla Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grupunun hiçbir görüş arz etmek imkânına sahibolmadığını arz etmek isterim. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Turhan Feyzioğlu. (Yok sesleri) Sebati Ataman.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Çok muhterem arkadaşlarım, Demokrat Parti iktidarının 5 nci Hükümetinin programı münasebetiyle bu kürsüden muhalefet partilerine mensup arkadaşların yaptıkları, yapacakları tenkidlere cevap vermek bu tenkidler muvacehesinde Demokrat Parti Grupunun bir mensubu olarak noktai nazarımı arz etmek arzu ve niyeti halisanesiyle söz almış bulunuyordum. Fakat, başlıca muhalefet partisinin sözcüsü burada Hükümet programı hakkında partisinin görüşünü ve fikirlerini anlatacağı yerde Hükümet programı ile ilgisi olmıyan seçim öncesi, seçim sırası ve seçim sonrası hâdiseleri hakkında tek taraflı ve baştan başa iftiralarla dolu olan beyanatta bulunmuş (Soldan, alkışlar ve sağdan, gürültüler)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu beyanatın umumi havası da Hükümet programının birinci kısmında serdedilen fikirlerin ve mütalâaların ne kadar doğru ve ne kadar yerinde olduğunu ispat etmektedir. Hakikaten seçim esnasında vâkı olmuş olan ölçüsüzlüklere temas etmiş olan program (milletin, cemiyetin bünyesinde yapmış olduğu kötü ve menfi tesirleri izale etmek ve bir taraftan da bunların tekerrür etmesine, bir daha bu milletin tarihinde tekrar edebilmesine mâni olacak tedbirleri alacağını) söylüyor.

Şimdi burada deminden beri, saatlerce, büyük bir tahammülle, büyük bir olgunlukla dinlemiş bulunduğunuz beyanat da göstermiştir ki, bu hâdiselerin, bu memleketin bünyesinde siyasi ve içtimai bünyesinde hakikaten ve cidden vahîm, derin yaralar açtığı ve bunların, buna benzer hâdiselerin, hattâ bu hâdiselere benziyen gölge hâdiselerin dahi bir daha tekerrür etmemesinin bu memleketin uzun istikbali için, bu memleektin selâmeti için, hattâ bu memleketin payidar kalabilmesi için şart olduğu sabit olmuş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, şayet bir memlekette, her hangi bir seçimde, seçim esnasında ve seçimden sonra her hangi bir vaka olursa, o vakanın mahiyeti mahkemeler tarafından henüz katî olarak taayyün ve tebellür ettirilmiş olmazsa, ondan sonra da mâzisi ve mâzisinde işlediği hatalar ve siyasi suçlara rağmen bu milletin büyük civanmertliğine mazhar olarak naili affolmuş tecrübeli bir devlet adamı çıkarda, (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) (Sağdan, gürültüler) (Soldan, tahammül edin sesleri)

ASIM EREN (Niğde) — Hangi mahkemeden bahsediyorsunuz? (Sağdan, gürültüler)

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Tahammül gösterin arkadaşlar. Tecrübeli bir devlet adamı çıkar da Türk Milletinin Anayasa ile kurulmuş bir âmme müessesesi olan belediye dairesinden Türk Bayrağını indirip parti bayrağını asan (Soldan, şiddetli alkışlar)

ASIM EREN (Niğde) — Bütün köylere Demokrat Parti bayrağı asılacak diye Dahiliyenin emri var, (Sağdan, alkışlar)

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Türk Bayrağını, mukaddes ay yıldızlı Türk Bayrağını küstah canileri bir kahraman olarak methederse (Soldan, şiddetli alkışlar) (Sağdan, şiddetle reddedirz sesleri)

ESAT MTHMUT KARAKURT (Urfa) — Bu minval üzere konuşursanız daha çabuk yıkılırsınız.

REİS — Müsaade buyurun efendim.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Ve eğer bu devleti senelerce keyfemayaşa idare etmiş olan bir Devlet adamı çıkıp da, vazifesi uğruna şehidolan bir Türk çocuğunu istihfaf eder şekilde beyanatta bulunursa işte o zaman bu memlekette hakikaten izalesi lâzımgelen ve bir daha tekrar edilmemesini temin etmek için en şiddetli tedbirlerin alınması zaruri olan bir hal vardır; mânevi asayişsizlik vardır. (Soldan, alkışlar) (Sağdan, şiddetli gürültüler)

ASIM EREN (Niğde) — Bu millet koyun sürüsü değildir, yapamazsın, hele yapın da bir görün bakalım.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Hani fikir hürriyeti, hani kürsü hürriyeti? Sen de çık konuş, senin paşa baban konuştu, ben de konuşacağım.. (Sağdan, gürültüler, yapamazsın sesleri)

REİS — Bütün mebus arkadaşlardan rica ediyorum..

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım; Yüksek Meclisinizin kahir, kahhar ekseriyetini teşkil eden iktidar partisinin Grupu olarak aldığınız bir tahkikat kararının tesirinden korkarak (Soldan, alkışlar) teşvik ve tahrik ettikleri hâdise ve vakaların mesuliyeti altında omuzları çökerek (Sağdan, gülelim sesleri) bunları mâsumane galeyanlar haline getirmek taktiği muvaffak olamıyacaktır. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Seçimlerden önce ve seçimler esnasında ve seçimlerden sonra cereyan etmiş olan hâdiselerden, ika edilmiş olan cinayetlerden biz müştekiyiz. Biz, emirlerle tahrik edilen canilerin akıttıkları vatandaş kanını, vazife uğrunda kaldırımlarda şehit düşmüş vatandaş kanını hesapsız bırakmıyacağız. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Şimdi muhterem arkadaşlar; Demokrat Parti bir defa 1946 senesi seçimlerinde işlenen cinayetleri affetti. Fakat 1957 senesinde işlenen cinayetleri affetmiyecektir. (Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Seçimlerin öncesinde cereyan eden hâdiselerde, seçimler esnasında cereyan eden hâdiselerde, seçimlerden sonra cereyan eden hâdiselerde kimlerin suçlu olduğu meydana çıkacak ve suçlular mutlaka cezalarını çekeceklerdir. (Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

ASIM EREN (Niğde) — Tabiî çekeceklerdir, tabiî...

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Bu kürsüde, muhterem arkadaşlar... (Sağdan, burası mitink meydanı değil Sebati Bey, sesleri.) Bu kürsüden mehil istendiği halde evvelden hazırlanmış ve tape edilmiş kâğıtları okumıyacağım arkadaşlar. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar, sağdan gürültüler.)

ENVER KAYA (İstanbul) — Tekrar et bunu Sebati Bey.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Mehil istendiği halde tape edilmiş tomar tomar kâğıtları okumuyorum, ben.... (Sağdan, gürültüler.)

ASIM EREN (Niğde) — Oku da daha terbiyeli olsun.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bir siyasi parti adına çıkıpta, seçim gibi memleketin siyasi hayatında fevkalâde ehemmiyetli olan bir mevzu etrafında hakikaten çok ağır ve çok tahripkâr ve isnatlarla dolu, mücerret iftiralarla dolu tek taraflı bir konuşma hazırlayıp, Hükümet programını katîyen alâkadar etmediği halde, mütaaddit ihtarlara rağmen, tekrar edilmesi ve bütün bu hâdiselerin 2,5 - 3 saat sürmesi karşısında bizim de 2,5 - 3 dakikalık cevap verme hakkımız olur, beyefendi. (Sağdan, gürültüler)

Şimdi arkadaşlar, bu memlekette hakikaten milletin iradesiyle iktidarın taayyün etmesi 1950,

1954 ve 1957 de, bütün Türk tarihinde ilk defa vâkı olmuş ve iktidar milletin serbest reyiyle taayyün ve takarrür etmiştir.

Seçimden önce, seçimler sırasında ve seçimlerden sonraki hâdiseler hakkında bir münakaşa açıldığı zaman bu hâdiseler hakkında Yüksek Heyetinizce tahkikat yapılıp, Yüksek Heyetiniz malûmat sahibi olunca; bütün bu mevzular etrafı ile ve delilleriyle..

ASIM EREN (Niğde) — Nakiboğlu'nun delilleri mi?...

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Bu kürsüde konuşulacaktır. Şimdi mücerret iddia ve iftiralarla meselenin geçiştirilivereceğini zannetmek abes olur. (Sağdan, gürültüler)

Çok muhterem arkadaşlar, biz memlekette hakikaten mânevi asayişin bozulmuş olduğunu, memlekette huzur ve sükûnun iadeten tesisi lâzımgelecek şekilde - haleldar edilmiş olduğunu kabul ediyoruz. Muhalefet de bunu kabul ediyor. Biz diyoruz ki, bu mânevi asayişi iade etmek ve huzur ve sükûn içinde çalışmayı temin edebilmek için gerekli tedbirleri alacağız. (Sağdan, «alın da görelim, ne imiş onlar?» sesleri) Bu gerekli tedbirler nedir? Bu gerekli tedbirler, sizlere huzur ve sükûnu bir daha bozdurmak imkânını vermemekten ibarettir. (Soldan, şiddetli alkışlar, sağdan, «yaşa» sesleri) Bir daha bu memlekette mânevi asayişi bozmak fırsatını bulamıyacaksınız. (Soldan, şiddetli alkışlar)

ŞEVKİ HASIRCI (Bilecik) — Türk bayrağını indiremiyeceksiniz.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Bir daha belediye dairelerinden Türk bayrağını indirmek yolundaki tahrikleri aklınızın ucundan dahi geçiremiyeceksiniz.

NEVZAT ARMAN (Adana) — Kadro doldu, seni bakan yapmazlar kardeşim.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Yalnız bununla kalmıyacak arkadaşlar. Bozulmuş olan mânevi asayişin yeniden iade edilmesi... Fakat bütün bu hâdise ve vakaların milletin vicdanında bıraktığı derin, feci, elîm tesirin de izalesi için o hâdise ve vakaların mesullerinin cezalandırılmasından da asla çekinilmiyecektir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) (Sağdan, gürültüler)

REİS — Devam edin.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, şimdi... (Sağdan, gürültüler)

REİS — Böyle gürültüye devam ederseniz, müzakere olmaz.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — (Muhalefete hitaben) Devam edeyim mi? Müsaade buyuruyor musunuz?

REİS — Sebati Bey, devam ediniz.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Çok muhterem arkadaşlar, Hükümet programının birinci kısmı hakkında muhalefet tarafından her hangi bir mütalâa serdedilmemiş olduğu, için, serdedilmemiş mütalâaya cevap vermek imkânı yoktur. Daha doğrusu imkânsızdır. Ancak Hükümet programının iktisadi kısmı hakkında evvelden hazırlanmış olduğu için boşa çıkmış olan bâzı mütalâalar var. Bir enflâsyon edebiyatı yapılmıştır. Daha doğrusu kaba bir enflâsyon edebiyatı yapılmakta. (Sağdan gürültüler)

REİS — Rica ederim hatibin sözünü kesmeyin. (Sağdan kaba lâfını kullanmasın sesleri)

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Hakikaten arkadaşlar, bu siyasi partinin bütün tarihinde, yani bu tarihî bir şey, her siyasi partinin bir karakteri vardır, bilhassa iktisadi meseleler hakkında gösterdiği anlayışsızlık mâruftur. Bu, partinin şeflerinin, idarecilerinin anlayışsızlıklarından mı ileri gelir, yahut bu mintarafillâh verilmiş bir hassa mı dir bilmem.. (Soldan, gülüşmeler) Fakat iktisadi hâdise deyince bunlar daima iktidardaki (Sağdan, gürültüler) Bu iktisadi hâdiseler hakkında yapılan tenkidlere cevap veriyorum efendim.

Yaptığınız tenkidlerin sathi olduğunu izah ediyorum efendim. Niçin sathi? Çünkü anlayışsızsınız bu mevzularda.. (Soldan alkışlar, sağdan gürültüler)

Şimdi muhterem arkadaşlar, bakın, başlıca muhalefet partisinin lideri ne hikâyeler anlatıyor; ona göre Hükümet enflasyonist bir politika takibediyor. Para hacmı şuradan, şuraya çıkmıştır. Kaydi para da buna dâhildir. 1949 da yüzde bu kadar, 1950 de yüzde bukadar.. Yüzde on sekiz imiş, yirmi dört olmuş.. Bakın arkadaşlar, bir misal olmak üzere arz edeyim: Bir memlekette para hacmı o memlekette pazar ekonomisinin gelişmesi derecesi ile mütenasiptir. Bunu kitaplar yazar, ders kitapları yazar. Bir memlekette o memleket nüfusunun büyük bir kısmı ayni mübadele ekonomisi

içinde ise o memlekette para haeminin millî gelire nispetinin tefsiri başka olur; bir memlekette eğer o memleket nüfusunun büyük ekseriyeti piyasa ekonomisi içinde ise para haeminin o memleketteki millî gelire nispetinin tefsiri başka türlü olur.

1949 da bu memlekette nüfusun % 50 si asla pazar ekonomisi içinde değildi, bunlar aynî mübadele ekonomisi içinde idiler. Buna rağmen 1949 da verilen % 18 rakamı öyle bir ekonomi içinde bulunan bir cemiyet için hakikaten büyük ve yüksek bir nispettir. Oradaki para fazladır. 1957 Türkiyesinde, o zaman % 50 ye nazaran % 80 küsuru pazar ekonomisi içine girmiş olan bir memlekette % 24 nispeti mâkul bir nispettir. Ben bunu misal olarak arz ediyorum. Kaldı ki bir politikanın enflâsyonist olup olmadığını para haeminı derecesiyle ölçülemiyeceği hakkındaki hüküm kendileri iktidarda olduğu zaman verilmiştir. Üstelik bu Hükümet programına bir isim takmak lâzımgelirse antienflâsyonist program demek lâzımdır. Bakınız ne diyor, programda, bütün iktisadi kısalmalarda fiyat yükselmesine mâni olacağım, tedbir alacağım, diyor. (Gürültüler)

REİS — Efendim, lûtfen karşılıklı konuşmıyalım. Söz istiyen arkadaş varsa işaret buyursun ona söz vereyim.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Barikai hakikat müsademei efkârdan çıkar. Sizin söylediklerinizi nas gibi kabul mü edeceğiz? Elbette ki, yanlış söylediklerinizi düzeltecek ve hakikati anlatacağız. (Sağdan, gürültüler, sen o işi ehline bırak, sesleri)

REİS — Arkadaşlar, müsaade buyurun, karşılıklı konuşma halinde müzakere yapılamaz.

SEBATİ ATAMAN (Devamla) — Şimdi; bir Hükümet programı ki, bütün fiyatlarda, falan madde, falan madde değil, bütün fiyatlarda yükselmelere mâni olacak esaslı tedbirler alacağım, der, bu tahdidi tedbirlerin yanında bütçe politikası, malî politika, kredi politikası bakımından diğer birtakım iktisadi tedbirler alacağım, der, hattâ Büyük Millet Meclisine getirdiği bütçenin böylesine hizmete muhtaç bir memlekette fevkalâde ihtiyatla hazırlanmış ve bu gayeye tevcih edilmiş bir tedbir olarak, bir iktisadi tedbir olarak, bu bütçenin hakiki tahminlere göre tertibedilmesi lâzımgeldiği takdirde 400 küsur milyon liradan daha aşağı tanzim edildiğini söyler, İktisadi Devlet Teşekküllerinin envestismanları hakkında birtakım gayet esaslı tedbirler alacağını söylerse bu Hükümet programında artık enflâsyondan bahsetmek, doğrudan doğruya en hafif tâbiriyle insafsızlıktır. (Soldan, «anlayışsızlıktır» sesleri)

Ama bendenizin kanaatince bu muhalefet partisinin ekonomik kısmı hakkında serdettiği bu mütalâa evvelce hazırlanmış olduğu için böyle bir acaip neticeye müncer olmuştur. Bilâhara hazırlanmış olan şeyi de muhalefet partisi lideri burada hakikaten doğru dürüst okuyamadığı için bendeniz anlıyamadım ve buna cevap veremiyeceğim. (Soldan, alkışlar)

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, Demokrat Parti Grupu adına konuşan sözcünün seçimlere mütaallik...

REİS — Şahsı adına konuştu.

(Sağdan, Grup adına söz verdiniz, sesleri.)

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Öyle dedi beyefendi.

REİS — Ben sonradan tasrih ettim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Eğer benden evvel konuşan D. P. hatibi seçim mevzuuna temas etmemiş olsaydı biz de, seçimler zamanında veya seçimden sonraki hâdiseler üzerinde bir mütalâa serdetmiyecektik. Fakat madem ki, bu mevzuda söz açılmıştır. Biz de fikrimizi söyliyelim. Hakikaten Türkiye'de İradei Milliyenin pürüzsüz tecellisi kanunlarımızın teminatı altında bulunduğu için Yüksek Meclisin bu seçim işlerine vazıyed ederek enine, boyuna, lehte veya aleyhte gerekli araştırmaları yapmasında bu işin kesilip atılması bakımından da fayda vardır. Bir kereye mahsus olmak üzere bu iş tetkik edilir ve bundan sonra Türkiye'de Meclislerin her zaman ve her mevzuda olduğu gibi fakat bilhassa İradei Milliyenin tezahürü meselesinde hassasiyeti öğrenilmiş olur. Ve hiç kimse bu hususta tereddüdedemez olur. Hürriyet Partisinin noktai nazarı odur ki, böyle bir mevzuda Yüksek Meclisin kazai karaterde bir iş olmak üzere böyle bir tahkikat açmasında fayda aşikârdır. (Soldan, bravo, sesleri) Biz buna iştirak ederiz.

Şimdi, Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi üç noktada belirtmek istiyoruz:

1. Rejime mütaallik meseleler,
2. İktisadi ve malî meselelere mütaalik kısım,

3. Dış politikaya aidolan kısım. Dış politika mevzuunda teferruattan sarfı nazar edeceğiz. Öteden beri Hükümetin hattâ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin dış politikada umumi tutumları Türk Milletinin umumi menfaatlerine uygun bir tutumdur. (Bravo, sesleri) Bu, 1950 den bu yana böyle olduğu gibi 1950 den evvel de böyledir. Fakat bu politikanın yürütülmesinde, bâzı meselelerimizin ele alınışında, meseleler karşısında davranışımızda daha sistemli, daha müdebbir, daha müteyakkız olunmasını hakikaten tavsiyeye şayan görmekteyiz, geçmiş hâdiseleri dolayısiyle. Önümüzde, yakın zamanlarda Paris'te NATO, Başvekiller kademesinde yüksek bir toplantı yapacaktır. Her halde Başvekil bu toplantıya bizzat iştirak edeceklerdir. Bu NATO toplantısından faydalanılarak, NATO da âza olan memleketlerin, şu veya bu siyasi mevzularda, şu veya bu mıntakalarda aralarında sathi dahi olsa, anlaşmazlık olduğu intibaını yaratabilecek bâzı ehemmiyetiz telâkki edilmesi mümkün hareketlerin, kökünden kazınmasına yardım ve gayret edilmesinde, Sovyetlere karşı NATO'nun tutumu bakımından, büyük fayda mülâhaza etmekteyiz. En son defa NATO âzası bâzı deletler arasında bâzı ihtilâflar olmuştur. Bu, NATO'nun bugüne kadar daha çok askerî kareterinden, siyasi meseleleri anlaşma dışında tutan vasfından ileri gelmektedir. Siyasi meselelerde NATO âzası devletlerin müşterek görüşe varmak hususu üzerinde durulması NATO'nun kuvvetini artıracaktır.

Biz bu toplantıya iştirak edeceğini umduğumuz Başvekilin böyle bir fikri müdafaa etmesini hür milletler camiasının tesanüdü bakımından faydalı mütalâa etmekteyiz. Diğer taraftan bâzı komşu memleketlerin haksız olarak Türkiye'ye tevcih etmek istedikleri sözde tecavüz maksadı karşısında Hükümetin tutumunu tasvibetmekteyiz. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar.) Türkiye kalkınması bakımından, süratle gelişmesi bakımından, esası millî mücadele zamanında millî politika olarak tâyin ve tesbit edilmiş olan yurtta sulh, cihanda sulh prensibine dün olduğu gibi bugün de sıkı sıkıya bağlıdır. Bu esas içerisinde dostumuz ve bâzı ahvalde müttefikimiz olan devletlerin kendi aralarındaki hususi münasebetlerde Türk Hükümetinin tutması lâzımgelen politikanın bu münasebetlerde şu veya bu tarafı iltizam etmek değil, fakat bunların karşısında kendi anlaşmalarımız içerisindeki prensiplerden ilham alarak bir tutumu benimsemek olmalıdır; bunu geçmiş hâdiseler dolayısiyle temennide bulunmayı faydalı telâkki etmekteyiz.

Programın rejime mütaallik meseleleri, itiraf edelim ki, geçirdiğimiz bu son seçimlerdeki Demokrat Parti iktidarının sevkü idaresine hâkim olan ve Hükümette vazife alan zatların ders almadığını gösteriyor. Hükümet programı, Türk milletinin ilham etmek istediği prensiplere karşı geniş ölçüde lâkayt davranıldığını ifade ediyor ve milletin temayüllerini aykırı bir gidişe sahip bulunuyor. Bu hususu maalesef üzülerek tesbit etmek durumundayız.

Unutmamak lâzım gelir ki, seçimlerde vatandaşlarımız ekseriyet itibariyle, D. P. nin 1957 den evvelki gidişini tasvibetmemişlerdir.

Şu halde gerekli olan şu idi; mademki iradei millîyenin ışık tuttuğu istikamette yürümek icabeder, o halde D.P. nin seçimlerden sonra kurulan ilk Hükümeti; seçimlerin bu neticeleri üzerinde eğilir ve Türk Milletinin büyük ekseriyeti itibariyle tasvibetmediği noktalar ne ise bu noktalar üzerinde siyasetini tadil eder.

Şu noktayı da tesbit etmiş bulunuyoruz ki, bugün önümüze gelen programda; bilâkis eski gidişin daha da şiddetlendirileceğini ifade eden kısımlar vardır, mücerret konuşmuş olmamak için müsaadenizle programdan bâzı parçalar okuyacağım. Programın dördüncü sayfasında deniyor ki; «Gaye milletin emniyet ve selâmet, refah ve saadeti olduğuna göre siyasi nizam ve müesseselerin, siyasi hareket ve faaliyetlerin bu gayenin tahakkukuna hadim bulunması gerektiğini elbette ki unutamayız. Bu gayeyi birtakım vehimlere ve aldatıcı ifade ve iddialara feda edemeyiz. Aksi halde gaye ve esası; şekle, usule ve vasıtaya feda etmek mevkiine düşülür ki; bundan da memleket telâfisi güç zararlar görmüş olur.»

Bu son derece umumi ve mâsum ifadeler altında saklı olan hakikat, şimdi okuyacağım cümle ile bir arada mütalâa edilirse Hükümetin muhalefetten değil, arkadaşlar, yavaş yavaş murakabeden de çekinmekte olan bir istikameti ihtiyar ettiğini göstermektedir. Bu, nereden çıkıyor? İcra ile teşrîî kuvvetin karşılıklı vazifelerinin ne olduğu söyleniyor. Modern hukukun hangi

pernsibinden ilham aldığı belli olmıyan, İkinci Dünya Harbinin sonunda ortaya çıkan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı prensipleri, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bütün bu hukuk külliyatı içerisinde hangi prensiplerden ilham aldığı belli olmıyan, nev'i şahsına munhasır, fakat eski devirlerde emsaline çok raslanan ve bugün de emsaline totaliter memleketlerde çok rasladığımız, karşı karşıya bulunan bloklardan karşısında yer aldığımız memleketlerde gördüğümüz türlü ibareler maalesef bunda da yer almış bulunmaktadır.

Şimdi programdan okuyorum :

«İcra salâhiyetinin, nizam ve kanunlar dairesinde en uygun ve faydalı şekilde kullanılabilmesini temin edecek olan murakabe hakkının Büyük Millet Meclisine mevdu bulunduğu hakikatı yanında, her gün birçok karar ve tedbirlerin alınmasını zaruri kılan ve bugünkü dünya ve memleket şartları içinde, her zamandan büyük bir nezaket ve ehemmiyet arz eden icra kudretinin, aslında Büyük Millet Meclisinde tecelli ve temerküz ettiğini de hatırlamak lâzımdır.»

«Ancak, böylesine yapıcı bir icra ve murakabe anlayışı iledir ki, bugünkü millî hayatımızın gûnagün ihtiyaç ve icaplarını sürat ve isabetle karşılıyabilmek, milletimizi hasretini çektiği ileri seviyeye ulaştırabilmek ve memleketimizi muhataralardan gereği gibi ve tam bir kifayetle koruyabilmek mümkün olur.

«Diğer bir ifade ile murakabe vazifesinin, icra ve tatbikatın daha mükemmel olmasını temin gayesine mâtuf bulunduğu hakikatinden mütegafil görünerek her şeyin murakabe ile başlayıp murakabe ile bittiği zehabını yaratmaya varan bir zihniyetle türlü engellemelere, hattâ sabotajları andıran faaliyet ve hareketlere kadar giden bir sistemi kabul etmeye ve bunun bir memleket için hayırlı ve faydalı neticeler verebileceğine kaani olmaya imkân yoktur.»

Şimdi muhterem arkadaşlarım, işte bu cümlelerle Hükümetin maksadı açıkça ifadesini bulmaktadır. Hükümet icraatının murakabesinden hoşlanmıyor ve lûtfedip Yüksek Meclise bu murakabe hakkını tanıdığı ahvalde dahi, bunun yıkıcı, yapıcı fikirler olduğunun tâyinini kendinde muhafaza ediyor. Böyle bir icra ve onu murakabe salâhiyetiyle mücehhez bir teşrîî organ yoktur, arkadaşlar. Bu bakımdan açık olmak lâzımdır. Halen tesirli murakabe, Demokrat Parti Meclis Grupunun elinde mevdudur. Nihayet biz muhalif mebuslar, seçimden seçime tesirini gösteren konuşmalar yapabiliriz. Bizim tesirimiz seçimlerden seçimlere munhasırdır. Halbuki, Demokrat Parti Meclis Grupu fiilen ve her an müessir murakabe yapabilir.

Biz, Hürriyet Partisi Meclis Grupu olarak, Türk efkârı umumiyesi önünde, Hükümetin seçimlerden ders alacağı ve ona göre bir yol takibedeceği yerde bunun tamamen tersine, hem de B. M. Meclisinin murakabesini de zaıfa uğratacak şekilde bir hattı hareketi benimsemiş olduğunu tesbit ettiğimizi üzülerek beyan edeceğiz.

Şimdi muhterem arkadaşlar, sizlere bir gerçeği de hatırlatmak faydalı olacaktır : Tecrübeli politikacılar nihayet muayyen neticelere varabilmek için bâzı ahvalde maksatlarına vâsıl olabilmek için hatve hatve, adım adım bir ilerlemeyi zaruri bilirler. Bu bir Hükümet programıdır. Fakat bu programın istihdaf ettiği istikamette kanun lâyihaları gelecek olursa, Türk Milletinin büyük vekâletini haiz olan arkadaşlara, ekseriyeti Demokrat Parti saflarında olduğu için, bu saflarda olan arkadaşlara mühim vazifeler terettübetmektedir. Biz muhaliflere değil. Bu husus üzerinde bilhassa duruyoruz. Çünkü, artık, Hükümet muhalefetten değil, murakabeden kaçınmakta, çekinmektedir.

Muhterem arkadaşlar, bir topluluk içerisinde çalışan her hangi bir icra heyeti, dünyanın en iyi niyetinde olan şahıslardan mürekkep dahi olsa hata işliyebilir. Bu hatalar müessir bir murakabeye tâbi olmak için, hata işliyenlere murakabe edenlerin; «Sen hatalı hareket ettin gitmen lâzımgelir» diyebilmesi, murakabenin cümlei anasırındandır. Bu itibarla arkadaşlar, biz Hükümet programındaki bu satırlar içerisinde iktidarın 1957 den sonra sadece muhalefet partilerine değil, artık İcra Vekilleri Heyetinin her hangi bir mevzuda murakabeye dahi mütehammil olmadığını sezdiğimiz için bunu huzurunuzda, Türk milleti huzurunda belirtmeyi vazife bilmekteyiz.

Bunun sonu nereye gider? Programın bir yerinde deniyor ki, bu gidiş mesuliyetsizlik içinde bir gidiştir. Muhterem arkadaşlar, muhalefet sıralarında vazife gören, hattâ iktidar saflarında murakabe vazifesi gören arkadaşla-

rın vazifesi olduğu gibi icranın da Türk milletine karşı birtakım vazifeleri olduğunu kabul etmek lâzımdır ve bu hususta son sözünün seçimlerden sonra, murakabe vazifesi ile mükellef olan heyetlere râci olduğunu teslim etmek gerekir. Hükümet bunu niçin reddediyor? Önümüzdeki metin bunu reddeder bir karakter taşımaktadır. Buna meydan verilmemek lâzımdır.

Bu program geçer. Bunun fazla bir ehemmiyeti yoktur. Nitekim Dördüncü Adnan Menderes Hükümetinin birçok vaitleri yapılmadı. Ve sonra bir şey olmadı. Bu da geçer. Ama bunun tatbik mevkiine konmasına ait lâyihaları geçirtmemek muhterem heyetinizin vazifesidir.

Arkadaşlar, bilhassa benim neslimden olan arkadaşlara hitabediyorum. Bu eser Hükümet ve demokrasi eseri arkadaşlar, Türkiye'de yıllardan beri milletçe hasretini çektiğimiz müşterek bir eser olacaktır. Bilhassa benim neslimden olanların aldıkları feyzin bunda rolü büyük olacaktır. Daha geçenlerde - sözlerimiz kulaklarda çınlıyor - bu kürsüden «Cumhuriyet esaslarına sadakatten ayrılmıyacağımıza» dair yemin etmedik mi? Bu itibarla Hükümet programının taşıdığı zihniyet, getirilmesi istenen ve getirilecek olan kanun lâyihalariyle çetin mücadeleyi şart koşuyor. Bilhassa Demokrat Partiye mensup arkadaşlarımın da menfaatleri icabı olarak, diyoruz ki, Türk milletinin menfaatleri hilâfına bir yola gidilememesini temin ediniz! Çünkü, milletin huzuru ve Hükümetin de aradığı huzur böyle bulunabilecektir. Bu sözlerimi, Başvekilin geçen devre zabıtlarından bir kısmını okuyarak teyidetmeye çalışacağım. Hatırlarsınız, Millî Korunma Kanunu tadil edildi, Basın Kanunu değiştirildi, fakat yine Hükümet ümidettiği huzura kavuşamadı. Çünkü, tutulan yol huzura götüren yol değildir. O zaman Gösteri yürüyüşleri Kanunu çıkarıldı. Benden yaşlı kanunlar ilga edildi ve o eski kanunların hasretini çeker olduk. O zaman üç muhalefet partisinin Meclis grupları Meclisi terk etmişlerdi. Bakınız Başvekil Bey Gösteri yürüyüşleri Kanunundan sonra ne beyanda bulundu. Biz Hür. P. si olarak fiyatlar düşecek fakat sonra daha çok yükselecek demiştik. İşte 27 Haziran 1956 zaptı.. Şimdi Başvekil konuşuyor. «Muhterem arkadaşlar, pahalılığın iktisadi düzensizlikten, programsızlıktan ileri geldiğini avaz avaz seneler senesi bağırdılar. Biz Millî Korunma Kanununda tadilât yaptık, fiyatların başaşağı düştüğü milletçe bahtiyarlıkla müşahede edildi.» (Sağdan, gülüşmeler)

Başka yerde devam ediyor. «Eğer siz bu Basın Kanununu çıkarmamış olsa idiniz, o Millî Korunma Kanunundaki hükümleri ne kadar keskin yaparsanız yapınız asla muvaffak olamıyacaktır.» Bunları okumaktan maksadım, tekrar edip eski işleri düzeltmek değildir. Meclis Heyetince kanaat getirmek mevkiindeyiz ki, Hükümetin tutuğu yol ve tutacağı yollar asla kendisine huzur getirici yol değildir. Yirminci asrın ikinci yarısında toplulukların hangi hava içinde, nasıl huzur içinde bulunduğu ve idare ile mükellef olan heyetlerin hangi hava içerisinde huzur içinde çalıştıkları iki kere iki dört eder gibi sabit olmuş hakikatlerdir, arkadaşlar. Bu itibarla çok rica edeceğiz ve tekrar edeceğiz, program kaleme alınmış olabilir ve bugün de tasvibinize mazhar olabilir. Fakat Türk milletine karşı taahhüdettiğimiz demokratik nizamı kurmadan, vatandaş hak ve hürriyetini teminata bağlamadan huzura kavuşulamaz. Milletin huzuru, vatandaşların hak ve hürriyetlerinin nigehbanı Yüksek Meclis ve Yüksek Meclis içinde vazife gören Demokrat Partili arkadaşlardır. Burada ağır lâflar edildi, bunu bir tarafa bırakalım, ancak programın taşıdığı zihniyetin Türk milletini, hükümet içinde vazife görenleri aslâ huzura götürecek bir zihniyet ve yol olmadığında ittifaka varalım. Türk milletini ve hükümeti huzura götürecek yolu bulalım, arkadaşlar.

Tekrarında fayda görüyoruz ki, hükümetin kaleme aldığı programda ne hükümeti huzura götürecek, ne Demokrat Partili arkadaşları huzura götürecek esasları tesbit etmek mümkün değildir. Zabıta kuvvetleriyle asayiş temin edilebilir. Asprinle hastalığın tedavi edilemiyeceğini nazara alarak bünyevi aksaklıkları rahatsızlıkları arayalım. Demokrat Parti memlekette, Türkiye'de hasreti çekilen bir idareyi tesis maksadiyle iş başına geldi. İşler kötü gitti, tedbirler alındı, hürriyetler kısıldı kâfi gelmedi, yine de yeni tedbirler alındı. Emin olunuz, yeni yeni tedbirler alınsın yine kâfi gelmiyecektir. Bu tedbirlerle ne hükümet ve ne de parti içinde huzur bulmaya imkân yoktur.

Mesuliyet taşıdığım sırada, iki yabancı devlet adamını karşılıyanlar arasında idim. Birisi demokrat bir memleketin, diğeri de demokrasi olmıyan bir memleketin devlet adamları idiler. Her ikisinin de karşılanmalarından itibaren bütün merasim boyunca hareketleri arasındaki açık farkı görmemek mümkün değildi. Birisi huzur içinde, diğeri bundan çok uzak... Yakından bunu müşahade ettik. Şimdi memleketin içinde bulunduğu bir hâdiseye parmak basalım. Bugün vatandaş huzursuzdur. Programda mânevi huzursuzluktan bahsediliyor. Yeni bir Meclis toplanmış. Seçimlerde milletin ekseriyeti D. P. nin gidişini beğenmemiş. Vaziyet bu.. Şimdi yeni kurulan hükümet böyle bir program getirebilir. Program kabul edilsin. Fakat, arzu edilirdi ki, böyle bir program kaleme dahi alınmamış olsun. Çünkü, Başvekil Bey NATO toplantısına katılacak.

O takdirde dışarda ve içeride iyi bir tesir uyanırdı ve memleketin itibarı çok artmış bulunurdu. Fakat mademki kaleme alınmış; kalsın. Ama bunun zıddı şeyleri, programın aksini tahakkuk ettirmek Yüksek Meclisin vazifelerinden olması lâzımgelir. Misalini de verdim; 4 ncü Menderes Hükümetinin programı tahakkuk ettirilmedi. Şu halde tahakkuk ettirilmeyen programlar var ve Yüksek Meclis ve bilhassa D. P. Grupu arzu ettiği takdirde bu da tahakkuk ettirilmeyebilir. Bu takdirde, bu program kadük bir program olmaktan ileri gidemez. Bu da sizin elinizdedir. İşte Hürriyet Partisi olarak bizim istirhamımız, siz D. P. lilerce bunun sağlanmasıdır.

Rejim mevzuunda eğer program istikametinde lâyihalar gelir ve bunlar kanunlaşacak olursa - bugün bana, o birgün başkasına; bunların misalleri de vardır - bu memleket içinde huzur içinde yaşıyacak vatandaşı az buluruz arkadaşlar. Uzağa gitmeye lüzum yok. D. P. nin kuruluşundan itibaren bakınız, kurucularını hatırlayınız, tarih burada da tekerrür etmiş. Evvelâ aynı işlerde anlaşanlar, sonra birbirine huzursuzluk verir hale geliyorlar, birbirlerini tasfiye ediyorlar ve topluluğa asla huzur veremiyorlar. Hükümet programı, alınacak tedbirler için gayet mâsum gibi görünen iki esasa sığmıyor. Diyor ki, Dünyanın bu yerinde, Dünyanın bu velveli halinde millî bekamız ve istiklâlimizi muhafaza için... Çok rica ederim, 1946 dan 1950 ye kadar Demokrat Partinin muhalefette bulunduğu esnada Demokrat Parti sözcülerinin C. H. Partisine hücum ederken konuşmalarını okuyunuz. O zamanda D. Partililer, C. H. Partilileri bu bahaneyi ileri sürmekle itham ederlerdi. Tarih burada da tekerrür ediyor, ne kadar hazin..

İkinci prensip, bu, ilmen de yanlıştır, iktisaden çok geri kalmış memleketiz. Bunda tamamen mutabıkız. Halkımızın yarı yarıya doymaması veya giyememesinde de mutabıkız. Arkadaşlar, halkımızın yarı yarıya doymaması veya giyememesinden süratle kurtulmak istiyorsak, murakabeli Devlet idaresine, millî murakabe nizamına dört elle sarılmak mecburiyetindeyiz. Nerede murakabe nizamı varsa, orada kalkınma çabuk olur.

Arkadaşlar, murakabe nizamının mevcudolmadığı andan itibaren vatandaşın yarı yarıya doyması da daha geriye gider, ileri gittiği ahvalde dahi murakabe nizamının kurulmuş olduğu zamana nispetle ilerleyişi daha azdır, daha yavaştır. Ancak murakabe rejimleridir ki, halkına huzur verir, refahını temin eder. İkinci Dünya Harbi esnasında, totaliter memleketlerin, Mihver devletlerinin süratle muvaffakiyet kazandıkları sıralarda yaşlı arkadaşlardan çok dinledik, Mihver devletlerinin kazanacağını söylüyorlardı. Bu sıralarda küçük bir öğretim üyesi idik ve demokrasi cephesinin sonunda muzaffer olacağını iddia ediyorduk. Çünkü tek tek vatandaşların hür olduğu memleketlerde millî kuvvetin azametine inanıyorduk. Hür memleketler nizamının üstün nizam olduğunu ve eninde sonunda bunların kazanacaklarını iddia ettik. Fakat hür topluluklarla totaliter topluluklar arasındaki münasebetlerin sosyolojik münasebetleri ve kaidesini bilmiyen insanlar için mucizevi sayılan muvaffakiyetleri hür memleketler sonunda kazanmakta gecikmediler.

Büyük Atatürk kadınlara seçme, seçilme ve siyasi haklarını tanırken bir beyanda bulunuyor, diyor ki; cemiyetlerde kadınların siyasi haklarını tanıdığımız andan itibaren nüfusumuz iki misli artmışcasına kuvvet kazanmış oluruz. Bu itibarla murakabeli nizamlarda muvaffakiyet, murakabeden uzaklaşmış memleketlere nispetle katîdir. Bu, ilmî bir hakikattir.

İktisadi gelişmede de murakabenin muvaffakiyet sağladığı ilmî bir hakikattir. Sovyet Rusya'da iktisadi gelişmenin, Çarlık Rusya'da - ki bu idare de kötü idi - olduğundan daha ileri olduğunu iddia edenlere karşı, ilim adamları bunun hatalı olduğunu, Rusya'da geniş imkânlar bulunduğunu, bu itibarla murakabeli demokrasi idaresinde olsaydı gelişmenin daha fazla ve geniş olacağını söylüyorlar. Otorite nizamının süratli kalkınmayı sağladığı yanlıştır. Bu sebeplerle de şayet süratli kalkınmayı istiyorsak murakabeli idareyi, 1957 seçimlerinden sonra süratle kurmaya mecburuz. Bu seçimlerde Meclise yeni simalar katıldı. Bilhassa Demokrat Parti saflarındaki yeni arkadaşlar, vatandaşların beğendikleri ve beğenmedikleri icraatı eski mebuslardan daha iyi biliyorlar. Bu yeni arkadaşlara bir kat daha büyük vazife düşmektedir.

Hürriyet Partisi olarak bizim temennimiz şudur : Metin yazılmış olsun varsın, ama yazılmaması ve Grupça tasvibedilmemesi çok iyi olurdu, şayet bu maksatlarla getirilecek kanun lâyihaları olursa Seddi Çin gibi müdafaada bulunmanızı rica edeceğiz. Bunun şerefi sizlere aidolacaktır ve çok büyüktür. Çünkü Türk Milletinin büyük menfaatlerinin, bizzat Demokrat Partinin menfaatlerinin, bu çeşit kanunların çıkmaması merkezinde olduğunu beyan etmekte bendeniz fayda bulurum.

İktisadi, malî meselelere gelince arkadaşlar; Hükümet programında; bütçenin hazırlanışı, onu da gördük, radikal değil, kökten değil, belki kökten tedbir almak mümkün değildir, güçtür, salâha doğru alınmış olan tedbirlerden bahsedilmektedir. Hürriyet Partisi olarak, daha evvel, 1956 senesi bütçesinin müzakeresi sırasında arz etmiş idik, memleket ekonomisini statik bir halden harekete geçirmek için, emisyona müracaat etmek suretiyle, iktisadi kalkınma hareketine başlamak mümkündür. Ama bir noktaya geldiğimiz andan itibaren bu politikayı revizyona tâbi tutmak şarttır. Bu bakımdan bu politikayı revizyona tabi tutmak şarttır. Bu bakımdan iktisadi, malî meselelerde; Hükümetin, bütçenin varidat tahminlerine göre 400 milyon lira fazlasiyle hesaplanmasının kabul olduğunu kaani olduğu halde 400 milyon lira aşağıdan bağlamak suretiyle cidden iktitisadi malî sahada istikrara müteveccih bir politikaya tesahübe gittiğini görüyoruz ki, bunu uygun görürüz. (Soldan bravo sesleri) Bu mevzuda, Türkiye'de Hükümetin iktisadi ve malî istikrar mevzuunda alacağı tedbirlerde vardır. Bundan sonra alacağı tedbirleri ifade edelim. Çünki arkadaşlar, Türkiye'nin ekonomik sahada alacağı tedbirler istikrar politikasına doğru gitmektir. Para politikasında, kredi politikasında, bütçe politikasında buna müteveccih tedbirler alınacağı söylenmektedir. Bunları tamamen tasvip etmekteyiz. Fakat bu tedbirlerin daha şümullü tedbirler olması lâzımgeldiğini ifade etmek isteriz. Çünkü bu derece geniş bir enflâsyon politikasından istikrara müteveccih bir politikaya geçmek için alınacak tedbirlerin birbirini tamamlayıcı vasfı olması gerekir.

Bu istikrar politikası cümlesinden olacağı ifade edilen fiyat politikasında fiyatların tespitinde önümüzdeki yıllarda istihsali geriletici bir fiyat politikası takip etmesinden çekinilmesi lâzımgelir. Bunu Millî Korunma Kanununun tadilinden sonra belediyelerin koyduğu narh neticesinde gördük. Bu tatbikat ve neticeleri Hükümetin dikkatle takip edeceği bir keyfiyettir. Bugünkü fiyatlar vasati maliyetin altında ise bu, istihsali geriletir. Bu halin tesiri gelecek yıllarda görünür. Unutmamak lâzımdır ki, memleket muayyen bir istihsale muhtaçtır. Bunu hesaba katmak lâzımgelir. Eğer alınan tedbirler istihsali şu veya bu noktada durdurucu ve geriletici olacak olursa o zaman bu tedbirler isabetsiz olarak alınmış ve hesaplanmış demektir. Bu teknik bir meseledir, hesap edilmesi lâzımgelir. Emirlerle iktisadi politika yürütülemez, bu kaabil değildir.

İşte diyoruz ki, iktisadi, malî politikada alınacak tedbirlerin muvaffak olabilmesi için, yalnız bugünkü neticeleri değil; bunların gelecekte tevlidedeceği neticeleri de hesaba katmak lâzımdır. Bu, istihsal politikasında böyle olduğu gibi, imal ve ithalâtta da böyledir. Piyasayı darlıkta bırakacak tedbirlerin çıkmaması lâzımdır.

Şimdi biz bu görüşlerimizden sonra nasıl rey vereceğiz? Bunu arz edeceğim. (Gülüşmeler) Muhterem arkadaşlar, bu son seçimlerin nasıl cereyan ettiğini inşallah etraflıca öğreneceğiz; ama aşikârdır ki, vatandaşların vicdanlarında birtakım tesirler bırakmıştır. Bu itibarla biz te-

menni ederdik ki, neticeler D. P. nin, muayyen ölçüde de olsa aleyhine tecelli ettiğine göre seçimlerden sonra ilk hükümet daha yeni bir sima ile vatandaş huzuruna çıkacak bir terekküp tarzına sahibolsun. Daha evvelki konuşan arkadaşlarımızın verdiği misaller bâzı bakanların hakikaten burada katiyen yer almamasını âmir bulunurdu. Yani bâzı eski vekillerin kanunsuz iş yaptığı tesebbüt etmiş. Artık bunların hükümette yer almaması lâzımdı. Bu arkadaşlar itimada mazhar olmamak lâzımgelirdi. Bu bakımdan bana tek taraflı diyen arkadaşıma hitabedeyim; vesikası yanımda değil; seçim günü radyoda saat 14,30 dan itibaren neticeler okununca Yüksek Seçim Kuruluna; çünkü seçimle vazifeli olan başka merci yoktur telgraf çektik; nasıl neticeler 17 den evvel okunuyor diye. Elimizde cevap vardır, kanuna aykırı olduğu doğrudur. Radyo Müdürlüğüne ve Anadolu Ajansına telefon ve telgrafla kararımızı bildirdik diyen vesika vardır. Buna rağmen Devlet Vekili Fatin Rüştü Zorlu okunmaya devam edecek diye tezkere yazıyor. Bu kanunsuz bir harekettir.

HARİCİYE VEKİLİ FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — Mugalâta yapıyorsun.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — O sizin inhisarınızdadır beyefendi.

Beyenfendiler, bakınız arz edeyim; haricî münasebetlerimiz bakımından, hem iç, hem dış ticaret politikamız, dış malî meselelerimiz bakımından Fatin Rüştü Beyefendinin bu Vekâletin başında bulunması bu memleket için bir talihsizliktir, arkadaşlar. (Sağdan alkışlar)

Bendeniz mugalâta yapmıyorum. Bendenize mugalâta atfeden arkadaşa, bütçe müzakereleri sırasında, mugalâtasının, hudutlarımız dışında memleket itibarını ne hale soktuğunu vesikalar okuyarak ispat edeceğim. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

Ben burada polemiğe girmek için söylemiyorum, kendisi mecbur etti de söyledim. Mesele şu, arkadaşlar; bir seçim yapmış Hükümet içerisinde böyle mazbut kanunsuzluğu tesbit edilmiş insanların yeni Hükümete girmemesi iktiza ederdi (Sağdan, alkışlar) Ben buna işaret ediyorum.

Şimdi, gerek bu sebepten, gerekse programda yazılı olmasını görmek dahi bizi fevkalâde üzmüş olduğunu demin arz ettiğim beyanlardan, yani rejime mütaallik kısımları bakımından itimat reyi veremiyeceğiz. Çok arzu ederdik ki, iyi bir istikamete gidilsin de hiç olmazsa müstenkif kalmak imkânını bulalım. Düşündük arkadaşlar, fakat imkânı olmuyor. Bu işler tek taraflı olmuyor, iki taraflı oluyor.

Gerek program metninin rejime mütaallik kısımları dolayısiyle ve gerekse kabinede vazife almaması iktiza eden milletvekillerinin vazife alması itibariyle biz Hükümete itimat reyi veremiyeceğiz, arkadaşlar, mâruzatım bundan ibarettir. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

DANYAL AKBEL (İzmir) — İhtiyacımız yok....

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Şunu son söz olarak arz edeyim. Bâzı arkadaşlar, Danyal Bey gibi istemiyoruz, diyorlar, ama muhterem arkadaşlar, Hükümetlerin sadece sandalyada kalmak için reye ihtiyaçları olmıyabilir. Fakat Başvekil bilhassa gayet iyi bilir, niçin böyle muhalefet ediyorsunuz, diye de bizi tenkid eder. Muhalefetin adedi az da olsa vereceği rey icra için kuvvet teşkil eder. Bu reylerin mânevi kıymeti büyüktür. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) Bunu da siz öğreniniz Danyal Bey....

DANYAL AKBEL (İzmir) — İhtiyacımız yok.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Çok ihtiyacınız var, çok ihtiyacınız var.

DANYAL AKBEL (İzmir) — Yalan söylüyorsunuz, bütçede hepsini anlatacağım...

REİS — Fatin Rüştü Zorlu.

FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, doğrudan doğruya şahsım iki defa, iki parti tarafından da mevzuubahsedildiği için huzurunuzda söz almış bulunuyorum. Her iki parti de mugalâtaya kaçarak radyo idaresinin yaptığı neşriyatta bir suç mahiyeti göstermek yolunu tuttular. Bunun hakkında müddeiumumiliğin aldığı kararı size okumakla iktifa edeceğim. (Sağdan, Yüksek Seçim Kurulu var, sesleri) Biz sizi sonuna kadar dinledik, müsaade edin beni de dinleyin. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun, efendim.

FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Devamla) — Demin sayın Çelikbaş söyledi. Kararı aynen okuyorum :

Takipsizlik kararı

Hürriyet Partisi Umumi İdare Reisi Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu tarafından Yenişehir Postahanesinden memuriyetimize hitaben çekilen

27 . X . 1957 tarihli ve 1666 sayılı telgrafta, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının memuriyetimize yazmış olduğu 28 . X . 1957 arih ve E. 194/4424 - 3880 sayılı yazısına merbut bulunan Cumhuriyet Halk Partisi Kayseri Merkez İlçe Başkanı Ahmet Germirligil tarafından Yüksek Seçim Kuruluna hitaben Talas'dan çekilen 27 . X . 1957 tarih ve 20 sayılı telgrafta, Karadeniz Ereğlisi İlce Seçim Kurulunun 2 . XI . 1957 tarih ve 63 sayılı yazısına merbut bu yer C. H. P. İlce İdare Heyeti Başkanı Necmi Ergener tarafından İlce Seçim Kurulu Başkanlığına hitaben yazılan 28 . X . 1957 tarihli dilekçede ve Manisa C. H. P. Başkanı Faruk Çelebi tarafından bu yer Cumhuriyet Müddeiumumiliğine verilmiş bulunan 28 . XII . 1952 tarihli dilekçede; ezcümle 27 . X . 1957 Pazar günü Ankara, İstanbul, İzmir radyolarının seçimin devamı müddetince propaganda mahiyetinde olmak üzere her yerde Demokrat Partinin kazandığını bildiren seçim neticelerini açıklamış olması ve bu suretle henüz reylerini kullanmamış olan vatandaşlar üzerinde telkinde bulunularak bu reylerin serbestçe verilme imkânını selbetmesi sebepleri ile Milletvekilleri Seçimi Kanununa aykırı olarak propaganda yapan ilgili radyo mesul idare müdürleri hakkında takibat yapılmasını ve neşriyatın önlenmesini ihbar ve iddia etmiş olmalariyle buna dair tanzim olunan hazırlık tahkikatı kâğıtları incelendi :

İhbar, telgraf ve dilekçelerinde 27 . X . 1957 Pazar günü yapılan milletvekilleri seçimlerinde oy kullanma müddeti saat 17 ye kadar olup henüz bu müddet sona ermeden bâzı mahal seçim sandıklarına ait neticelerin radyo ile ilân edildiği cihetle vâkı neşriyatın propaganda mahiyetinde bulunup suç teşkil eylediğinden bahsile neşriyatın önlenmesi ve alâkalılar hakkında takibata tevessül olunması ihbar ve iddia edilmiştir.

Radyo idaresince ise mezkûr gün yapılan mebus seçimleri sırasında umumi efkâra günün en mühim bir memleket mevzuunda bilgi ve haber vermek maksadiyle saat 14,30 dan itibaren her yarım saatte bir yapılan neşriyatla, tasnifleri biten ve neticeleri zapta bağlanıp aleniyete dökülen mahdut sandık neticelerinin hakikata tevafuk eder şekilde Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarından yayın yapılmış olduğu anlaşılmıştır.

Aynı yoldaki müracaatlerin bidayeten Ankara İl Seçim Kuruluna da yapılmış olması sebebiyle mezkûr kurulca Türkiye radyosunun neşriyatının tatiline dair karar ittihazına kurullarının yetkisi olmadığından vâkı talebin reddi hakkındaki kararına vâkı itiraz üzerine Yüksek Seçim Kurulunca ancak seçim emniyet ve düzeni bakımından ve önleyici bir tedbir alınması noktasından işin tetkik ve teemmül olunarak Ankara İl Seçim Kurulunun yetkisizlik kararının bozulması keyfiyeti, fiilin bir suç teşkil edip etmiyeceği hususu takdir edecek memuriyetimizi takyideyliyecek mahiyette görülmemiştir.

Nitekim Yüksek Seçim Kuruluna bâzı mahal seçimlerinin iptaline mütedair yapılmış itirazların tetkiki münasebetiyle ittihaz olunan kararlarda da, radyonun oy verme saatleri içinde bâzı mahallere ait seçim neticelerini bildirmiş olması keyfiyetinin seçmenin irade ve kararına müessir olup olmadığı ve bu sebeplerin seçim neticelerine tesir icra edip etmediği gayrimalûm bulunup bu kabîl iddiaların müşahhas vakıalar halinde tesbit edilmediği gibi muterizlerin bu yolda her hangi bir delil de ibraz edemedikleri cihetle mezkûr hususa mâtuf itirazlar vârit görülmiyerek reddedilmiş bulunmaktadır.

Ayrıca Milletvekilleri Seçimi Kanununun 94, 102, 113/2 ve 113/10 ncu maddeleri hükümlerine göre, oy verme işi biten sandıkların oy verme müddetinin sonu olan saat 17 den önce açılamıyacağı hakkında bir hüküm bulunmadığı ve sandık kurullarının bu neticeleri yüksek sesle ilân etmeleri mecburiyetine ve hattâ bu hususların tutanağa dercine dair âmir hükümler vaz'edip, oy verme müddeti sona ermeden sandıkların açılamıyacağına ve hele tasnifi yapılmış, neticeleri zapta bağlanıp aleniyete intikal etmiş bulunan sandıklardan zuhur eden oy miktarının haber nevinden radyo ile umumi efkâra arz edilmesine de kanuni bir mâni bulunmadığı ve diğer taraftan pek mahdut miktardaki sandık neticelerinin ilânında ve bilhassa her partinin aldığı oy sayısının aynen bildirilmesinde ve bu arada iddia ve ihbar edildiği veçhile mücerret iktidar partisi lehine olan neticeler verilmeyip fazla rey alan partilerin isimleri önce okunmak suretiyle ve ezcümle celbolunan neşriyat bültenlerinde görüldüğü üzere

Çanakkale vilâyetine bağlı Ezine kazasının Bozalan köyüne ait tasnif neticesinde C.H.P. nin (44) ve D.P. nin (24) rey aldığı, yine Ağrı vilâyetinin Tatlıçay kazasına ait üç sandığında C.H.P. nin (82) ve D.P. nin (23) oy kazandıkları, keza Çanakkale vilâyeti Yenice kazasının Ahiler köyüne ait sandık neticesinin de C.H.P. nin (66) ve D.P. nin (26) rey almış oldukları ve yine bu cümleden olmak üzere Ağrı vilâyetinin Doğubayazıt kazasına ait altı sandık neticesinin C.H.P. nin (201) ve D.P. nin (88) oy kazandıkları ve buna mümasil olarak diğer başka mahallere ait rakamlar da verilmek suretiyle hakikata tevafuk eder şekilde mahdut miktardaki neticeleri alınan sandıklar hakkında efkârı umumiyeye malûmat verilmiş bulunduğu ve bu yayının saat 14,30 dan itibaren her yarım saatte bir olmak üzere yapılmış bulunmasına göre de oy verme müddetinin hitamına yakın saatlere kadar büyük bir vatandaş kitlesinin esasen reylerini kullanmış olup günlerce ve muhtelif vasıtalarla yapılan propagandalar karşısında pek cüzi miktardaki katî neticeleri alınmış ve partiler bakımından leh ve aleyhte tecelli eden neticeleri muhtevi küçük rakamların vatandaşların tahassul etmiş irade ve kanaatlerinin tebeddülüne müessir olabileceği iddiası da vâhi ve gayrivârit bulunmuş ve nitekim radyonun mahdut miktarda verdiği neticelere ait rakamların umumi tasnifi sonunda ve katî seçim neticelerine göre fiilen tezahür eden duruma tevafuk etmediği de bu görüşü müeyyet bulunmuş olmakla sözü edilen neşriyatın seçmen üzerinde tesir yapma gaye ve maksadına makrun olmayıp ancak neticeleri büyük bir merakla beklıyen umumi efkâra, hakikata uygun ve partilerin leh ve aleyhlerinde tecelli eden malûmatı ve haberleri vermekten ibaret bir keyfiyet bulunup fiilde propaganda kasıt ve gayesi olduğunu gösterir hiçbir delil ve emare de bulunmadığından binnetice kavli mücerrette kalan iddia ve ihbar sebebiyle ortada suç teşkil eden bir cihet görülemediğinden vâkı iddia ve ihbarlardan ötürü takibat ifa ve âmme dâvasının açılmasına mahal olmadığına C.M.U.K. nun 163 ncü maddesi uyarınca karar verildi.»

18 . XI . 1957
Cumhuriyet Müddeiumumi Muavini
Ziya Ülgenerk 8682

İşte arkadaşlar; ortaya çıkarılan şey budur. Size aynı gün vukua gelen bir ikinci hâdiseyi anlatayım : Sayın İsmet İnönü bana telefon etti, bu radyo neşriyatını yapmayınız dedi. Paşa, hangi kanunun hangi maddesine göre dedim. Yanındakilere döndü, hangi maddesine göre sordu.

1950 de saat 11 de radyo neşriyatına başladılar. Aynı kanun meriyettedir. Kendileri Devlet Reisidir, ona mâni olmuyorlar, ne zaman mâni oluyorlar. Seçimi kaybettiklerini gördükleri anda. O zaman üç gün Türk efkârı umumiyesi seçim neticelerini İngiliz Radyosundan öğreniyor. Bunu mu istiyorsunuz? (Sağdan gürültüler ve yalan sesleri) İade ediyorum. (Soldan alkışlar)

Ondan sonra arkadaşlar; bizim radyo ile bildirdiğimiz 11 yerdeki neticelerdir ve bu 11 yerin 9 tanesinde Halk Partisi ilerdedir. İşte bizim neşriyatımız, işte onların neşriyatı... (Soldan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri)

REİS — Halûk Şaman.

TURHAN FEYZİOĞLU (Ankara) — Halk Partisi Grupu adına söz istiyorum. (Soldan gürültüler)

REİS — Demokrat Parti Meclis Grupu adına Halûk Şaman.

DEMOKRAT PARTİ MECLİS GRUPU ADINA HALÛK ŞAMAN (Bursa) — Aziz arkadaşlarım, 1957 seçimleri neticesinde, Teşkilâtı Esasiye Kanunu hükmüne göre kurulan Adnan Menderes Kabinesinin programının, bundan evvelki Demokrat Parti hükümetlerinin programlarının bir temadisi olması, bünyevi bakımdan onlarla sıkı bir irtibat halinde bulunması ve ancak günün değişen şartlarına uygun bâzı tedbirleri ihtiva eylemesi gayet tabiî telâkki edilmek lâzımgelen bir keyfiyettir. Çünkü bütün bu programların ilhamlarını ve ana fikirlerini; hâkimiyete kayıtsız ve şartsız vazıülyed olan milletin üçüncü defa olarak büyük bir çoğunlukla benimsemiş ve tasvibetmiş olduğu Demokrat Parti programından almaktadırlar. Şüphe etmemek lâzımgelir ki, Büyük Türk Milleti Demokrat Parti programını üçüncü defa olarak tasvibederken bir taraftan bu programın ifade ettiği fikirleri ve diğer taraftan yedi iktidar senesi zarfında ve mahdut imkân şartları içinde bu fikirlerin tatbiki netice-

sinde memleket sathında her sahada vukua gelen müspet inkişafı ve tahakkuk eden muazzam eserleri göz önünde tutarak kendisine has, derin aklıselimi ve siyasi olgunluğu ile hükmünü vermiş ve iktidarı yine Demokrat Partiye tevdi ve emanet eylemiştir. Bu bakımdan, milletin henüz mürekkebi kurumamış tasvip fermanı ile iktidara gelen yeni Demokrat Parti Kabinesinin, eskilerinin müspet ve yapıcı siyasetini takibetmesi parti olarak millete karşı girişmiş olduğumuz taahhütlerin bir icabıdır, denilebilir. Yedi senelik iktidarımız zarfında hükümetlerimizin başardığı büyük ve şerefli hizmetler yalnız Demokrat Parti olarak değil, milletçe iftihar etmemize hak verdirecek mahiyettedir. (Soldan, alkışlar) Bu hizmetlerin hükümetlerimize azametleriyle mütenasip ağır mesuliyetler yükledikleri de bir vâkıadır. Hükümetlerimiz ancak milletin büyük ekseriyetinin kendilerine müzahir olmasının verdiği kuvvet ve durmak, dinlenmek bilmiyen şevkli bir çalışma ile bu mesuliyetlerin uhdesinden yüz akı ile çıkabilmişlerdir. İşte bugün tasvibinize arz olunan Hükümet programı tarihin seyri içinde birbirini takibeden Demokrat hükümetlerin faaliyetinin yekdiğerlerini tamamlıyan bir parçası ve bu faaliyetin tecezzi kabul etmez bir cüz'üdür.

Programı kısaca bir tahlile tâbi tutacak olursak görürüz ki, bundan evvelki Demokrat Parti hükümetlerinin faaliyetine esas teşkil etmiş olan bir ana fikir, Türk milletinin en kısa zamanda medeni ve müreffeh milletlerin seviyesine ulaştırılması fikri aynı kuvvetle yerini bulmaktadır. Bugünün süratle değişen dinamik dünya nizamı içinde yalnız istiklâlimizin değil, millî mevcudiyet ve bekamızın da şartını teşkil eden bu fikir, artık nazari bir düşünce olmaktan çıkmış uzun yıllardan beri çekilen millî bir iştiyakın, bir hasretin ifadesi halinde millî şuurumuzda yer etmiştir. Demokrat Parti iktidarının yorulmaz bir azimle tahakkukuna çalıştığı ve her gün biraz daha gerçekleştirdiği bu ideale bugünkü hâdiselerin ışığı altında programın ilâve ettiği hakikat şudur: Türk milletinin medeniyet ve refah yolunda selâmetle yürümeye devam edebilmesi için gerekli maddî şartların tahakkuk ettirilmesi kâfi değildir. Hürriyet nizamını emniyet altına almak, geniş mânada huzuru ve asayişi sağlamak suretiyle mânevi iklimini de yaratmak, millî hayatımızın huzur ve sükûn içinde inkişafını sağlıyacak tedbirleri de almak lâzım ve zaruridir.

1957 seçimlerinin cereyan şeklini ve bu seçimler sırasında ve seçimlerden sonra muhalefet partilerinin hareket tarzlarını görmek, bize bu millî dâvamızda muhalefetin de müzahir olacağı ümidini vermemektedir. Filhakika iktidarı devirmek için her vasıtayı meşru sayan, millî menfaat hudutlarını bile tanımak istemiyen gayri samimî bir muhalefetle karşı karşıya bulunuyoruz. O muhalefet ki; dün milletin reylerini çalmak suretiyle iktidara geldiğini unutmuş...

OSMAN ALİŞİROĞLU (Ankara) — Bu sefer de siz çaldınız. (Arkada, gürültüler.)

HALÛK ŞAMAN (Devamla) — ... görünerek bugün dürüst seçim dâvacısı olmuş ve bir taraftan rejim dâvalarının bayraktarı hüviyetini takınırken son seçimlerde milletimize mal olmuş bulunan demokratik rejimi yıkmak ve soysuzlaştırmak için elinden gelen her şeyi yapmaktan çekinmemiştir. (Soldan, alkışlar)

Son seçimlerde siyasi havayı zehirliyen tesirlerin bir an evvel bertaraf edilerek memleket havasının safiyete kavuşturulması yolunda alacağı tedbirlerde Demokrat Parti Grupu, Hükümetinin yanında bulunacaktır. (Soldan, bravo sesleri)

Beşinci Menderes Kabinesinin iktisadiyatımızın temel yapılarını teşkil eden tesislere muayyen bir program tahtında devam olunacağı hakkındaki beyanları millî ihtiyaç ve zaruretlerimize cevap veren ve yukarda da belirttiğimiz medeniyet ve refah yolunda inkişafımızı teminat altına alan bir hüküm telâkki etmekteyiz. Hizmete giren veya yakın istikbalde faaliyete geçecek olan tesislerimizin millî gelirimize ve milletçe refahımıza katacağı payı Türk Milletine arz etmek bize vazifesini başarmış insanların mânevi hazzını verecektir. Bunun yanında çeşitli tesirlerle bozulma istidadı gösteren iktisadi hayatımızdaki istikrar ve muvazeneyi yerinde ve cesurane tedbirler almak suretiyle yeniden tesis etmek hususundaki azimli kararı tasviple karşılamaktayız. Bu tedbirler yanında banka kredilerinde bir seleksiyona doğru atılan adımların isabetinden şüphe yoktur. Önümüzdeki bütçenin büyük bir samimiyet ve basiretli bir ihtiyat fikriyle tanzim edilmiş olduğunu görmek bize ferah ve huzur vermektedir.

Programın dış siyasete taallûk eden kısımları, millî beka ve istiklâlimizin şartlarını tâyin eden ve millî menfaatlerimize uygun düşen müsbet ve açık bir politikada ifadesini bulmaktadır. Demokrat Parti hükümetleri tarafından şimdiye kadar sadakatle takibedilen bu politikanın millî efkârı umumiyemizde olduğu kadar dost ve müttefik milletlerin umumi efkârında ve matbuatında yaratmış olduğu lehte akislere her gün şahit olmaktayız.

Siyasi ve askerî sahalarda iş birliği yapmakta olduğumuz hür memleketlerle girişmiş olduğumuz iktisadi intégration faaliyetinin geliştiğini görmek en büyük emelimizdir. Yeni Hükümetimizin emniyet ve müdafaa sistemimizin dayandığı NATO ve Bağdad Paktı Devletleriyle olan dostluklarımızı ve iş birliğimizi kuvvetlendirmek ve artırmak hususunda faaliyet sarf edeceğinden şüphe etmemek lâzım gelir.

Dış politikamızın temel dâvalarından birini teşkil eden Kıbrıs meselesinin programda müsbet ve sarih bir şekilde izah edilmiş olmasının, bu meselede son derece hassas olan milletimizi tatmin edeceği muhakkaktır.

İktidara geldiğimiz günden beri, Hükümetlerimizin millî mevcudiyetimizin en büyük teminatını teşkil eden silâhlı kuvvetlerimizin baş döndürücü bir hızla terakki eden vasıtalarla teçhiz olunması ve her türlü imkânlara kavuşturulması yolundaki faaliyetlerinin devam edeceğinin bütün milletçe tasvibolunacağına inanmaktayız. (Soldan, alkışlar)

Yeniden kurulan Basın - Yayın ve Turizm ve İmar vekâletlerinin memleket kaynaklarının topyekûn seferber edilmesi yolunda yeni bir hamle ve bu sahalardaki çalışmaların yeni bir zihniyetle ele alınması mânasında anlıyor ve Hükümetimize bu yeni faaliyet sahalarında da muvaffakiyet temenni ediyoruz.

Arkadaşlarım, düne kadar murakabeyi icraya müreccah bilen bir kuvvet olarak müdafaa eden bir muhalefet ile çalıştık. Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına yapılan konuşma ve bu grupun yaptığı tezahürat bundan sonra da murakabe hakkının kudsiyeti arkasına siper alınarak iktidarımızın kösteklenmek isteneceği ve bunun memleket efkârı umumiyesini bulandırmak için başlıca bir taktik olarak kullanılacağını göstermiştir. Biz buna rağmen Yüksek Mecliste birleşmiş bulunan icra ve murakabe hak ve kuvvetlerini muvazenede tutmak hususuna en büyük itina ile hareket edecek ve bunda behemehal muvaffak olacağız. (Soldan, bravo sesleri)

Hükümet programını bahane ittihaz ederek tevessül edilen tenkidler, muhalefetin ihtilâl metotlarını reddetmek şöyle dursun onları âdeta meşru göstermek yoluna döküldüğüne bir delildir.

Büyük Meclisinizin muhalefetin bu hareket tarzını dikkatle takibedeceğine ve bu korkunç taktiğe karşı müteyakkız bulunacağına eminim. Bu, Türk milletinin mümessilleri olarak hepimize düşen bir borç, millî bir vazifedir. (Soldan, alkışlar ve bravo sesleri)

Arkadaşlarım; buraya kadar arza çalıştığım düşüncelerle Türk milletinin hizmetinde tükenmez bir azimle çalışan ve onun kaderini değiştirecek başarıları inkâr edilemiyecek âbideler halinde yükselen Demokrat Parti iktidarının devamı telâkki ettiğimiz Beşinci Adnan Menderes Kabinesini grupumuz bütün mevcudiyeti ile destekliyecektir. (Soldan, bravo sesleri ve şiddetli alkışlar)

REİS — Turhan Bey zatâliniz şahsan söz istemişsiniz. Sıranızı geçirmişsiniz. Grup sözcüsü olarak mı konuşmak istiyorsunuz? (Soldan olmaz sesleri)

Faik Ahmed Bey, Grup Reisvekili olarak, zatâlinize soruyorum; Turhan Feyzioğlu Grupunuzun sözcüsü müdür?

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Bu hususta sözcü olarak konuşacaktır. (Soldan olmaz sesleri)

REİS — Nizamname Grup reis ve sözcülerinden bahsetmektedir. (Soldan sözcüler malûmdur) Grup reisvekilinden soruyorum. Hükümet programının tenkidinde sözcü müdür?

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Bu meselede sözcüdür.

REİS — Turhan Feyzioğlu Halk Partisi Meclis Grupu sözcüsü olarak.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, görüyorum ki, Fatin Rüştü Zorlu arkadaşımız burada... (Soldan, gürültüler)

NUSRET KİRİŞCİOĞLU (Zonguldak) — İlk sözüne şahsiyat yapmakla başlama.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bütün gayretlerinize rağmen hakikatleri bu kürsüden söyliyeceğim. lûtfen, Büyük Milletin temsil-

cisi olarak millî iradenin tecellisi hususunda namus sözü vermiş insanlar olarak dinlemelisiniz.

ADNAN SELEKLER (Antalya) — Peygamber nasihatiyle sözüne başlama.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, âsabımı bozmak için Hükümet erkânından bâzı zevat da elini cebinden çıkar diye, ihtar ediyorlar. Müsaadenizle radyo meselesinin iç yüzünü huzurunuzda vesikalarla size ve umumi efkâra açıklıyayım, arkadaşlar.

REİS — Turhan Feyzioğlu Bey, Hükümet programında, radyo meselesi diye bir mesele yok. Sadet dışına çıktığınız için zatâlinize birinci ikazı yapıyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Efendim, konuşmam Hükümet programında bahis mevzuu olan memleketin mânevi huzuru ve mânevi âsayişi ile ilgilidir; ayrıca, Grupumuza müteveccih olarak, burada radyo ile alâkalı bâzı beyanlarda bulunulmuş ve Grupumuza bâzı ithamlar yapılmıştır. (Soldan, yok sesleri)

Bu meyanda Devlet radyosunu vaktiyle ne şekilde kullandığımıza dair bâzı beyanlarda bulunulmuştur. Şayet, Yüksek Riyaset bir tarafı konuşturup, aynı mevzuda diğer tarafın konuşmasına müsaade etmiyecekse mesele yoktur. Fakat, müsaade ederlerse, Hükümet programındaki «mânevi asayiş» meselesi ile, «mânevi huzur» meselesi ile doğrudan doğruya ilgili olan ve demokratik rejimle de sıkı sıkıya bağlı bulunan bir mesele hakkında konuşmakta mahzur olmadığı kanaatindeyim.

REİS — Turhan Bey, müsaade buyurun..

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yalnız radyodan bahsetmiyeceğim.

REİS — Bir ciheti size hatırlatmak isterim. Parti Reisi sıfatiyle İsmet İnönü grupunuzun noktai nazarını beyan etmiş bulunmaktadır. Bunun tekrarı suretiyle yine aynı mevzua geçerseniz ikinci ihtarı yapar, üçüncüde Meclisin kararına arz ederim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Reis Beyin söyledikleri gibi ben sadet dışına çıkmadım. İsmet Paşa'nın bahsettiği mevzulardan yeniden bahsetmedim. Binanealeyh, benim ne söyliyeceğimi sanki önceden biliyormuş gibi.. (Soldan, aaa sesleri, gülüşmeler) onun söylediklerini tekrar ederseniz ikinci ihtarı verir, sonra da Meclisin kararına arz ederim şeklinden peşin bir ihtarda bulunmak kanaatimce Makamı Riyasetin bu nazik müzakere sırasında riayet etmesi gereken tarafsızlığa sığmaz. Her iki tarafın da noktai nazarını bildirmesine imkân verecek şekilde hareket etmek düsturuna biraz...

REİS — Turhan Bey; Riyaset önce hatipleri sadede davet ile mükelleftir. Zatâliniz ne konuşacağınızı beyan ettiniz. Ben ne konuşacağınızı bilmeden size müdahale etmedim. Görülüyor ki, daha evvel, yani hitabetinizi yapmadan Riyasete baskı yapmak istiyorsunuz. (Sağdan gürültüler)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, tıpkı Cumhuriyet Halk Partisinin idare âmirlerine baskı yaptığı gibi, Devlet radyosunun tek taraflı kullandığı gibi, (Soldan, sadet dışı konuşma, sadede gel sesleri) Makamı Riyasete baskı yaptığımı iddia ediyorlar. (Soldan sadede sesleri Crmhuriyet Halk Partisinin, biraz önce Genel Başkanımız tarafından yapılmış olan Hükümet programı tenkidinde, bu memlekette mânevi huzurun tesisi için bâzı şartların bulunduğu ve bunlardan birincisinin kâmil bir hukuk devleti rejiminin kurulması olduğu ifade edilmişti.

Arkadaşlarım; mütekâmil bir hukuk devleti rejiminin kurulması hakikaten bir zarurettir. Dâvaların başında da adaletin istiklâli meselesi gelir. Dâvaların ikincisi, hür basındır. Bunlardan bir başkası tarafsız devlet radyosu, ve diğer biri de tarafsız idaredir. (Soldan, gürültüler, ders vermeye kalkışma sesleri)

ENVER KAYA (İstanbul) — Profesörsünüz, bitaraf olmanız lâzım.

REİS — Beyefendi istirham ederim. zatâlinize ihtar ediyorum; oturduğunuz yerden müdahale etmeyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım; adaletin istiklâli bahsinde bir arkadaşım ders verdiğimden bahsetti. Biliyorum, derse ihtiyacımız yok. Birçoklarınız adalet istiklâli bahsinde, radyo bahsinde, tarafsız idare bahsinde şimdi arz edeceğim hususları miting meydanlarında 1946 dan 1950 ye kadar aynı şekilde söylediniz. Derse ihtiyacınız yoktur, bilirim.

Fakat yine muhterem D. P. Genel Başkanı tarafından söylenen «Hâfızayı beşer nisyan ile mâlûldür» sözü malûmdur. Bu itibarla, istirham edeceğim, bu mevzua temas etmeme müsaade buyurunuz.

Muhterem arkadaşlarım, bir memlekette huzurun teessüsü için behemahal siyasi mücadelenin dışında kalan bâzı müstakil kuvvetlere ihtiyacolduğunu hepiniz takdir buyurursunuz. Siyasi mücadelenin dışında kalan kuvvetler mevcudolmazsa, bir memlekette ne seçim öncesinde, ne seçim sırasında ve ne de seçim sonrasında, memleket ve milletin büyük ihtiyacı olan huzur ve millî birlik kolay kolay teessüs edemez. Siyasi mücadelenin dışında kalması lâzımgelen ve tarafsız olması icabeden kuvvetlerden birisi adliyedir. Bir başkası da Devlet radyosudur.

Adalet neden şikâyet mevzuumuzdur? Programda - «Hükümet programı Demokrat Parti programında ifadesini bulan esaslara dayanmaktadır» dendiği ve bütün Menderes hükümetlerinin programlarının Demokrat Parti programından ilham aldığı daima tekrar edildiği halde, Adalet istiklâli bahsinde, Demokrat Parti programı ile hükümet programları ve bilhassa hükümet icraatı arasında büyük farklar görülmüştür. Birinci Menderes Hükümeti programında, Demokrat Parti programına sadık kalınmak suretiyle tek parti devrinden kalan ve birtakım noksanlar ve kusurlarla mâlûl bulunan hâkim statüsünün ıslahı lâzımgeldiği ve hâkimlere daha geniş teminat, mahkemelere daha kavi istiklâl tanımak gerektiği belirtilmişti. Birinci Menderes Hükümeti bu va'dini gerçekleştirmeden 2 nci Menderes Hükümeti kuruldu. 2 nci Menderes Hükümetinin programında da hâkim statüsü ve mahkeme istiklâlini ıslah etmek va'di aynen tekrar edilmekte idi.' Böyle olduğu halde bu vait de yerine getirilmedi.

3 ncü Menderes Hükümeti 1954 seçimlerinden sonra kuruldu. 1954 seçimlerinde bilhassa Yüksek Seçim Kurulunda vazife gören yüksek dereceli hâkimlerden Demokrat Partinin mesulleri pek de memnun kalmamışlardı. Bu itibarla, 3 ncü Menderes Hükümetinin programında, hâkim teminatına ve mahkeme istiklâline mütaallik en küçük bir va'din dahi yer almamış olduğu görülür. Böyle bir vait yapılmak şöyle dursun, Devlet memurları arasında fonksiyonları itibariyle farklı statüler derpiş edilmiyeceği ve Devlet memurlarının birbirinden farklı muamelelere tâbi tutulamıyacakları yolunda, üstü kapalı şekilde hâkim teminatına cephe alan, kaza fonksiyonunun hususiyetlerini inkâr eden bir ifade yer bulmuştur. (Soldan böyle bir şey yok sesleri) Tetkik ederseniz görürsünüz. Üçüncü Menderes Hükümeti programındaki bu hükmü takibederek, kısa bir müddet sonra Yüksek Meclise bir tasarı sevk etti ve hakikaten hâkim teminatının en lüzumlu olduğu yerde, yani yüksek dereceli hâkimlerin bulunduğu Temyiz Mahkemesinde, hâkim teminatını geniş ölçüde zedeliyen bir hükmün kanunlaşması için teşebbüse geçildi. 6422 sayılı Kanunla, tek partili devrinde bile hiç bir zaman Adalet Bakanları tarafından, yaş haddini doldurmadan emekliye sevk edilmesi mümkün olmıyan hâkimler, emekliye sevk edilmek durumuna düştüler. (Soldan, geç bile kalındı sesleri) Tekrar ediyorum? Tek parti devrinde bile, hiçbir zaman görülmiyen bir hüküm mevzuatımızda yer aldı. Bu hüküm bir müddet sonra şikâyetlere yol açtı.

Hattâ, demokrasi idealine hakikaten yürekten bağlı olan, bu vatanın evlâdı olarak bizler kadar bu memleketin ihtiyacını bilen birçok idealist Demokrat Parti mensuplarının (Soldan, gürültüler, ama da ha.. sesleri) İsterseniz kabul etmeyin, benden hakikatı söylemek. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) Birçok idealist Demokrat Parti mensuplarının, Üçüncü Menderes Hükümetinin bu yoldaki icraatına cephe alması ve Üçüncü Menderes Hükümetinin düşmesi üzerine yeni ıslahat vadedildi. Dördüncü Menderes Hükümeti kurulurken, Üçüncü Menderes Hükümetinin getirmiş olduğu bu hükmün huzursuzluk yarattığı, memlekette bâzı menfi tefsirlere yol açtığı memlekete ilân edildi. Dikkat buyurun, mânevi huzursuzluk tâbiri siyasi edebiyatımızda o zaman da mevcuttu. Fakat Dördüncü Menderes Hükümeti, huzuru, hâkim teminatını ortadan kaldırmak istikametinde değil, hâkim teminatını yeniden, hiç değilse tek parti devrindeki kadar yeniden tesis etmek istikametinde aramıştı.

4 ncü Menderes Hükümetinin programında yer alan bu sarih va'di D.P. Grupu da tekrarladı. O zaman milletvekili olmak şerefine nail değildim; bir dinleyici olarak müzakereleri takibediyordum. Demokrat Partinin muhterem sözcüsü Bahadır Dülger, bu kürsüden şu şekilde taahhütte bulunuyordu. Deniyordu ki. «4 ncü Menderes Hükümetinin programı şimdiye kadar görülmüş olan hükümetlerin programına

nazaran bir hususiyet taşır. O hususiyet de şudur: 4 ncü Menderes Hükümeti programının tatbikatına, Demokrat Partinin Meclis Grupu nigehban olacaktır. Bu program harfiyen tatbik edilecektir.» 4 ncü Menderes Hükümetinin programına Meclis Grupunun görüşü âmil olmuştur.

Fakat aziz arkadaşlarım, 4 ncü Menderes Hükümetinin bu va'di de yerine getirilmedi. 6422 sayılı Kanunda hiçbir değişiklik yapılmadı. Yapılması şöyle dursun, maalesef 4 ncü Menderes Hükümeti, bu kanunu, memleketimiz tarihinde, kanunun kısa tarihinde, en büyük şiddetle, en büyük şümulde tatbik eden bir Hükümet vasfını kazandı. (Sağdan, «Göktürk» sesleri)

Aramızda bulunmadığı için eski Adliye Vekilinden bahsetmiyeceğim.

Çok muhterem arkadaşlarım, şimdi parti farkları gözetmeksizin, bu milletin evlâtları olarak, hepimiz aynı yemini, bu kürsüde, millet huzurunda, Allah huzurunda eda etmiş insanlar olarak, şu suali sormak mecburiyetindeyim.

Muhterem arkadaşlar, bir hâkim, siyasi kuvvete sahip bir kimse tarafından, bir gece, iki satırlık tezkere ile, sebep dahi gösterilmeden işinden uzaklaştırılması tehdidi altında olursa, bu hâkimin teminat içinde bulunduğundan bahsetmek imkânı var mıdır? (Soldan, var, var sesleri)

Bir ikinci sual daha soruyorum; ve rica ediyorum; bu programı müdafaa edecek olan Hükümet âzası bu sualime lûtfen cevap versinler; dünyada, Demirperde gerisinde kalmış bâzı bedbaht memleketler dışında, bir tek hür memleket, demokrat memleket gösterebilirler mi ki; orada Temyiz Mahkemesine kadar yükselmiş olan bir hâkim siyasi makam ve kudret sahibi tarafından, Adalet Bakanı tarafından, sebepsiz olarak bir günde işinden uzaklaştırılabilsin. Bir tek memleket gösterebilirlerse söylediklerimi geri alıyorum. (Sağdan, alkışlar)

Burada memleket meselelerini konuşuyoruz. Burada hakikaten bu milletin istikbaliyle alâkalı hayati mevzuları konuşuyoruz. Hakikatleri biz ne kadar gizlemeye çalışsak millet görür, tarih yazar. Binaenaleyh açık hakikatler üzerinde bir mutabakata varmamız mümkündür. Elbette siyasi partilerin birbirleriyle mücadele edecekleri mevzular vardır. Öyle mevzular olacaktır ki, onları bu kürsüye getirdiğimiz zaman sizler sabırsızlık gösterip belki sıra kapağı bile vuracaksınız. Öyle mevzular olacaktır ki, sizler buraya getireceksiniz ve biz sabırsızlık gösterip belki sıra kapağı bile vuracağız.

Fakat adalet mevzuları asla böyle olmamak lâzımdır. Bu mevzu teker, teker hepimizin mevzuudur. Bu mevzuda aynı ideal etrafından toplanmamız lâzımdır. Yüksek seçim kurulları kararları...

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Demin bunları Paşa baban söyledi.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Halil Turğut Bey, anlaşılıyor ki, Diyarbakır Seçim Kurulu kararı sizin âsabınızı bozmuş.

HALİL TURGUT (Diyarbakır) — Ben kendime güvenen insanım.

REİS — Rica ederim, Halil Turğut Bey.

Turhan Bey, siz devam edin. (Soldan, gürültüler.)

ASIM EREN (Niğde) — (Halil Turğut'a hitaben) Mazbata isteriz, mazbata. (Soldan gürültüler)

REİS — Rica ederim arkadaşlar, gürültü etmiyelim, karşılıklı konuşmıyalım. Devam edin Turhan Bey.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım,... (Soldan, gürültüler.) (Sağdan, Riyasetten müdahalesini rica ederiz, sesleri)

REİS — Müsaade etmiyorsunuz ki, efendim, rica ederim hatibe müdahale etmeyin, devam ediyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar... (Gürültüler) (Bir milletvekiline hitaben) Muhterem arkadaşım, sözünü parlâmento âdabına uyarak kullanıyorum. Arkadaşım gibi hakaret telâkki etmiyorum. Yoksa zatâliniz ile arkadaş olmak bana bir şeref bahşetmez. (Soldan, gürültüler) Muhterem arkadaşlarım, sözünden bile alınıyorsanız, o başka, bir sözüm yok. (Soldan, şiddetli gürültüler.)

Muhterem arkadaşlarım, (Gürültüler tavzih etsin, sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım..... (Soldan, sözünü geri alsın, sesleri, şiddetli gürültüler, kapak sesleri)

Muhterem arkadaşlarım....

(Sözünü geri al, sesleri, Reis Bey hakaret etti, sesleri) (Şiddetli gürültüler)

REİS — Efendim, rica ederim, gürültüden ben anlamıyorum. Çok istirham ederim, kürsüden ne konuşulduğunu ben bile anlıyamıyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım....

(Soldan, şiddetli gürültüler, kapak sesleri, sözünü geri al, sesleri, bağırmalar)

Reis Bey, rica ederim, muhterem arkadaşlarım, demekten, başka bir şey konuşamıyorum.

REİS — Efendim, bir şey demedi Halil Bey. Rica ederim. Devam edin efendim. Ne söylediğini işitmedim. Allah, Allah.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar.... (Soldan, şiddetli ve devamlı gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar «geri al» sesleri) Bu kürsüde bundan bir müddet önce 6422 sayılı Kanun müzakere edilirken konuşan ve şimdi sizin saflarınızda oturan, sık sık alkışladığınız ve işhadettiğiniz bir arkadaşın sözünü hatırlatarak adalet istiklâline dair bir gerçeği tekrar huzurunuza getireceğim. Bu arkadaşımız... (Soldan, gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Kemali nezaketle muhterem Meclise hitabediyorum. Fakat mütemadiyen müdahalelere mâruz kalıyorum.

REİS — Turhan Bey, rica ederim. Beyler müsaade buyurun. Herkes oturduğu yerden konuşursa ben söylenenleri işitemem.

Turhan Feyzioğlu'nun hakaretâmiz sarf etmiş olduğu bir söz varsa zabıttan da çıkarırız. Zaptı görelim; ondan sonra. Çünkü, işitmiyorum gürültüden.

Sizin arkadaşınız olmak bana şeref vermez, dediniz mi, Turhan Bey?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Müsaade ederseniz, izah etmek istiyorum. Bu hususiyet bir şeref teşkil etmez, dedim.

REİS — Tavzih edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Efendim, ben ne söylediğini bilen bir arkadaşınızım. (Soldan gürültüler) İzah edeceğim.

Bendeniz parlâmento âdabına riayet ederek ve Muhterem Heyetinize karşı kemali hürmetle «Muhterem arkadaşlar» diye söze başladım. «Muhterem arkadaşlarım» sözü aranızda bulunan bir arkadaşın şiddetli reaksiyoniyle karşılaştı. (Soldan, gürültüler) Kendisi karşımda. O itiraz etmiyor, siz itiraz ediyorsunuz. Onun bana, elini, kolunu sallıyarak itirazı üzerine yalnız onun şahsına hitabetmek mecburiyetinde kalarak, «Muhterem arkadaşım» sözünden alınması için bir sebep olmadığını ve benim için, kendisine arkadaşım, diye hitabetmenin bir şeref ve hususiyet teşkil etmediğini ve sadece parlâmento âdabına riayet etmek için bu sözü söylediğimi, bunda alınacak, gücenecek bir şey olmadığını ifade ettim. (Soldan, gürültüler) Muhterem arkadaşlar, kürsüdeki bir milletvekiline müdahale edilerek, söz söylememe mâni olunuyor. Müdahale eden mi kabahatlidir, yoksa müdahale olunan mı? (Gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun, efendim. Devam edin, efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bu kürsüden demin arz ettiğim gibi, hakikaten millî bir dâva olan, partiler üstü bir dâva olan ve hepimizi birleştirmesi icabeden adalet istiklâli mevzuu görüşülürken, bizim Grupumuzdan çok, sizin Grupunuza yakın olan, sık sık hararetle alkışlarınıza mazhar olan bir milletvekili arkadaşımız şöyle söylüyordu: Bu kanun çıktığı takdirde siyasi dâvalarda sanık mevkiinde oturanlar diyeceklerdir ki, bizi mahkeme mahkûm etmedi, bizi Hükümet mahkûm etti. Bu kanunu çıkaramayız. Türk Milletine bu ağır kanunu reva görmeyiniz.

Arkadaşımız hakikaten haklı idi. (Soldan, kim bu sesleri) Hikmet Bayur arkadaşımız söylemişti. Kendisi ve zabıtlar buradadır. (Soldan, gürültüler)

REİS — Rica ederim mütemadiyen sual sorarsanız müzakere selâmetle cereyan etmez. Cezalandırırım.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Eğer bugün okunan Hükümet programı, Demokrat Parti esaslarından mülhem olduğunu söyliyen bu program, hakikaten Demokrat Parti programından mülhem olsaydı, en az Dördüncü Menderes Hükümeti programı kadar, tahribedilmiş olan hâkim teminatını iade etmek yolunda bir hüküm ihtiva ederdi. Ne yazık ki, rejimin kilit taşını yıkmış olan ve demin arz ettiğim gibi, demirperde memleketleri dışında emsaline raslanamıyacak kadar... (Soldan, gürültüler)

REİS — Turhan Bey, çok rica ederim bu ciheti tavzih buyurunuz. (Soldan, gürültüler)

BURHAN BELGE (Muğla) — Demirperde içinde olsaydın seni asarlardı.

REİS — Turhan Bey Riyaset sözünüzü şöyle anlamıştır: Dördüncü Adnan Menderes Hükümeti bu kilit taşı olan hususları düzeltmemek suretiyle demirperde memleketleri gibi bir hareket tarzı takibetmiştir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Böyle söylemedim, arz edeyim. Bu mevzuda aranıza karışmadan önce de kanaatini yazılı olarak ifade etmiş bir kimse olarak arz edeyim.

Hâkim teminatı ve adliye istiklâlinin demokratik hayatın kilit taşı olduğunu telâkki eden insanlardanım. Sizin de aynı kanaatte olduğunuza kaaniim. (Soldan, gürültüler, geri alsın, sesleri.)

İkinci olarak Türk Milleti demirperde gerisinde olan bir millet değildir. Onun için, bu memleketin kanunlarında Temyiz Mahkemesi âzalarının gece yarısı işinden uzaklaştırılmasına imkân veren bir kanunun yeri yoktur.

REİS — «Ayağa kalkan bir mebusa» oturun yerinize beyefendi, rica ederim; müzakereyi ihlâl ediyorsunuz. (Sağdan, gürültüler, Reis Bey onu yerine oturtun, sesleri.)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım; bir mahkeme huzuruna, muhalif vatandaşın çıkmasının, hâkim teminatı tahribedildikten sonra çıkmasının ne olduğunu ve ne olacağını bilen insanlar olarak huzurunuza milletin bir derdini getirmek istiyoruz. İcabında Bakanlar Kurulunu dahi, muhterem Heyetinizin vereceği bir karar üzerine, muhakeme edecek kadar yüksek bir mevkie erişmiş bulunan; icabında Adalet Bakanını ve icabında ondan daha yüksek makamda bulunan kimseleri muhakeme edecek duruma gelmiş hâkimlerin, siyasi makamlar tarafından tekaütlük müddetini doldurmadan işine nihayet verilmesinin Anayasanın ve demokrasinin ruhuna aykırı olduğu kanaatindeyiz. Bu, samimî kanaatlerimizdir, söylüyoruz, söyliyeceğiz. Dünyanın bütün cehennemleri başımıza yıkılsa dahi adlî istiklâli sonuna kadar müdafaa edeceğiz. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

Muhterem arkadaşlar, memlekette mânevi asayişin ve huzurun ve Genel Başkanımızın bahsettiği hukuk rejiminin teessüsünün şartlarından birisi de, maalesef Hükümet programında noksan olduğunu gördüğüm tarafsız radyo meselesidir. Hükümet programındaki bu noksanı arz etmeme müsaade buyurunuz. Çünkü bu, Hükümet programının ana temelini teşkil eden mânevi huzur ve asayişle doğrudan doğruya ilgili bir meseledir. Siyasi mücadelelerin dışında ve üstünde kalması icabeden ve en çok tarafsızlığa riayet etmesi gereken müesseselerden birisi de, Devlet ve milletin malı olan radyodur.

Bakınız, bu hususta, vaktiyle, Millet Meclisi çatısı altında, bugünkü Demokrat Parti tutumuna ne kadar aykırı sözler Demokrat Partinin bugünkü mesulleri ve bugünkü Hükümet ricali veya D. P. Grupunun bugünkü mensupları tarafından söylenmişti.

ENVER KAYA (İstanbul) — O zamanki muhalefet bugünkü gibi değildi. (Sağdan, gürültüler, bu adamı çıkarınız, daima müdahale ediyor sesleri)

REİS — Devam buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Demokrat Parti bu konuda Büyük Millet Meclisine 1948 senesinde bir teklif getirmişti. Bu teklifin gerekçesinde «Demokrasinin memleketimizde esaslı bir şekilde gelişmesi ve kökleşmesi hususunda radyo ile yapılacak neşriyatın en büyük rolü oynıyacağı inkârı mümkün olmıyan hakikatlerin başında gelir» deniyordu.

Gerek bu millî gayenin gerçekleşmesi, gerekse siyasi partilerin eşit haklara sahip olması bakımından radyodan muhalefetin de faydalanmasını temin edecek bir kanun zaruri görülüyordu. Bu kanun teklifi bir müddet encümenlerde kaldı. Ve maalesef diyeceğim, maalesef redde uğradı. Fakat hemen akabinde, zamanın Hükümeti tarafından, 1949 tarihli ve şimdi mevkii meriyette bulunan, fakat konumuzla ilgili maddesi hükümsüz olan bir kanun getirildi ve Meclisçe kabul edildi. Bu kanunla, Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü Kanunu ile, muhalif partilere seçim zamanı radyoda konuşmak hakkı veriliyordu. Bu kanun tasarısının müzakeresi sırasında, şimdi Riyaset Makamını işgal eden Sayın Fikri Apaydın, haftada iki saat muhalefete konuşma hakkı verilmediği takdirde, milletin hakikatı öğrenmesine ve memlekette demokrasinin yerleşmesine imkân yoktur, diyordu. (Sağdan, alkışlar, bravo Reis Bey sesleri) ilâve ediyordu : Eğer bunu ekseriyet grupu kabul

edemezse, demokrasinin asgari şartı olarak en az ayda yarım saat muhalefete konuşma hakkı verilmelidir. Ayrıca radyodan istifade hakkının munhasıran seçim zamanlarında muhalefete tanınmasını derpiş eden bu tasarı anti demokratiktir, buyuruyorlardı. Apaydın'ın aşağıdaki sözlerini, zabıttan aynen okuyorum, arkadaşlar: «Memleket her gün dahilî, haricî birçok hayati meselelerle karşı karşıya gelmektedir. Siyasi partilerin bu meseleler hakkında görüşlerini millete bildirmelerinden memleket hesabına büyük faydalar elde edileceğinden asla şüphe edilmemelidir.»

Yine aynı celsede, zamanın Başvekil Yardımcısı ile şimdiki Büyük Millet Meclisi Reisi Refik Koraltan arasında bir münakaşa cereyan etmiş ve Refik Koraltan, o tasarıyı, muhalefete her hafta konuşma hakkı vermeyip de munhasıran seçim zamanı radyoda propaganda yapmak imkânını verdiği için - bunları aynen zabıtlardan alıyorum - şu kelimelerle itham etmişti: Samimiyetsizlikle itham etmişti, antidemokratik olmakla itham etmişti, Anayasayı ihlâl etmekle itham etmişti. Niçin haftada iki kere konuşmak hakkı vermiyorlar da, seçim zamanı konuşmak hakkı veriyorlar diye. (Sağdan gülüşmeler)

Yine çok muhterem arkadaşım Kemal Özçoban: «Siyasi partilere umumi seçimler sırasında bahşolunan radyoda konuşma hakkı pek tatminkâr değildir, hiç olmazsa normal zamanda ayda bir saat, seçim zamanında iki hafta olmalıdır» diyordu. Gene Nuri Özsan arkadaşımız, şimdi aramızdadırlar, herhalde hatırlarlar, hem iktidar hem de muhalefet partilerinin yalnız seçim zamanı konuşmak hakkı dolayısiyle şu tenkidi serd ediyorlardı: «Her ne kadar tasarının bu hükmü partiler arasında zâhiren müsavat tesis ediyor gibi ise de, hakikatte iktidar partisi haber bültenleriyle, muhtelif radyo konuşmalariyle seçim zamanı dışında propaganda imkânına sahiptir. Bu itibarla hiç değilse muhalefetin de konuşmak hakkı olması icabeder. İktidar nasıl olsa radyodan faydalanır. Aksi takdirde müsavat olmaz, demokrasi olmaz, buyuruyorlardı.

Arkadaşlar, 1954 sonrasına geldik. Bu halden, 1950 senesinde, 1949 da muhalefete tanınmış olan hak daha genişletildi. 1950 seçimlerinde muhalefet partileri bu haktan faydalandı. 1950 de Demokrat Parti iktidara geçtikten sonra, Birinci Menderes hükümeti zamanında yapılan seçimlerde bu kanun tatbik edildi. 1954 de tatbik edildi. Fakat 1954 seçiminde, hatırlıyacağınız gibi, Sayın Cumhurbaşkanının bir konuşması radyoda yayınlandığı için Yüksek Seçim Kurulu bunu kanuna aykırı gördü. Propaganda yasağı hükmüne. Hulâsa, kanunla alâkalı ihtilâflı meseleler doğdu.

1954 den sonra, seçimi kazanır kazanmaz, üçüncü Menderes Hükümetinin, demin arz ettiğim gibi memurla hâkimi aynı plânda mütalâa eden, daha evvelki hükümetlerin yaptıkları vaiflerden, beyan ve programdan uzaklaşan üçüncü Menderes Hükümetinin sevk ettiği bir tasarı ile, muhalefetin konuşma hakkı büsbütün kaldırılma yoluna gidildi.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon) — Esbabı mucibesi?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Esbabı mucibesi şöyle idi, bu kürsüden şöyle deniyordu:

«Bu tasarı hiçbir partinin lehine ve hiçbir partinin aleyhine değildir. Radyodan, muhalefet nasıl faydalanmıyacaksa iktidar partisi de hiçbir şekilde faydalanmıyacaktır. Bu tasarı, deniyordu, sadece memlekette ahlâkiliği, mânevi huzuru temine mâtuftur.»

Arkadaşlarım; mânevi huzuru temine matuf olduğu gerekçesiyle getirilmiş olan bu tasarı kanunlaştıktan sonra, Başbakanın bu kürsüden yalnız kanun müzakere edilirken değil, ondan sonra da bütçe müzakeresi vesilesiyle ve muhtelif vesilelerle yaptığı kouşmalarda millete karşı yaptığı açık taahhüt, yani rodyonun iktidar ve muhalefetçe propaganda vasıtası olarak kullanılmıyacağı va'di iktidarın görüşü yayınlandığında muhalefetin de görüşünün yayınlanacağı hakkındaki söz maalesef gerçekleşmedi. Ve maalesef o tarihten sonra milletin, Devletin malı olan radyo tek taraflı olarak iktidar partisi propagandası için kullanıldı.

Arkadaşlarım; Devlet radyosunun muhalefet tarafından kullanılması yolundaki, bizzat Demokrat Partinin istediği ve Cumhuriyet Halk Partisinin 1950 seçimlerinde büyük bir dürüstlükle tatbik ettiği usul yürürlükten kalktıktan sonra, memlekette radyo bahsinde mânevi huzur değil, tam manasiyle mânevi huzursuzluk başgösterdi. Ben birçok şikâyetçi Demokrat va-

tandaşlar gördüm elbet siz de görmüşsünüzdür. Aranızda bulunan bir milletvekilini işhadedebilirim. (Soldan, söyle, söyle sesleri, yalan söylüyorsun sesleri)

Devlet radyosunun tek taraflı neşriyat yapması maalesef, memlekette büyük bir huzursuzluk yaratmıştır. Bu gibi neşriyat karşısında birçok vatandaşlarımız radyonun düğmesini çevirmek ihtiyacını hissetmişlerdir. Birçok vatandaşlar, vergisini ödedikleri bu radyonun neşriyatını kendi eleyhlerine bir hakaret saymışlar, bu gibi neşriyata tahammül edemiyerek radyolarını kapatmak zorunda kalmışlardır. (Soldan, yalan söylüyorsun sesleri).

Efendim; neşriyat meydanda.

ENVER KAYA (İstanbul) — Bir misal göster.

TUHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bir tane değil, bin tane misal göstermenin mümkün olduğunu hepiniz bilirsiniz.

Muhterem arkadaşlarım; Meclis müzakereleri neşriyatından dolayı, çok iyi hatırlarsınız, bu kürsüden birçok şikâyetler yapılmıştır. Radyoyu çevirdiğiniz zaman iktidar mensuplarının neler söylediği aynen neşredilirdi. Fakat muhalefet sözcüsünün bu sözlere verdiği cevap, daima şu iki kelime ile geçiştirilmek istenirdi: Muhalefetten şu zatın birtakım «şahsi» ve «indî» görüşler serd etmesini mütaakıp tekrar kürsüye gelen Başbakan Adnan Menderes şu cevapları vermiştir!.. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar.)

Arkadaşlar, suç teşkil eden elfaz varsa, çıkarılsın. Fakat, bırakalım «şahsiliği» ve «indî»liği radyo idaresi veya radyo işlerini tedvire memur Devlet bakanı değil, millet tâyin etsin. (Sağdan, alkışlar.)

Muhterem arkadaşlar, seçim zamanı radyonun neşriyatı büsbütün ıstırap teşkil etmiştir. Kanunsuz beyanların neşrinin önlenmek istendiği yolunda bu kürsüden birçok teminat verildiği halde, çok iyi biliyorsunuz ki, seçim propogandası devamınca Demokrat Parti Genel Başkanının, hattâ Demokrat Partinin Ağrı adayı Muhterem Kâsım Küfrevi'nin konuşması radyoda yayınlanmıştır. Fakat muhalefet sözcülerinden hiç birinin en küçük bir beyanı radyolardan yayınlanmamıştır.

Arkadaşlar, eğer radyonun seçimlerin neticelerine en küçük bir tesiri yoksa, neden Demokrat Parti, 1950 senesine kadar bizzat yaptığı çeşitli neşriyatla ve bu kürsüye getirdiği pek çok tekliflerle seçim zamanında radyodan faydalanmayı istemiştir?

Demokrasinin yerleşmesinde ve serbest seçimlerin yapılmasında en büyük rolü oynayabilecek radyo, partizan tesirden uzak tutulmalıdır. Vaktiyle aynı fikri savunan Demokrat Partinin bugünkü elemanlarının, «radyo en küçük bir tesir dahi icra edemez» demesini mantıkan kabul etmek mümkün değildir.

Gerçi Sayın Başbakan Menderes radyoda muhalefetin konuşma yasağı ile alâkalı hükmü müdafaa ederken şu delili ileri sürmüştü. Zabıtlardan aynen okuyacağım : «Onlara göre muhalefet radyodan istifade etmezse, Hüda nekerde, ne olurmuş? Memleket zulme girermiş. Demek ki radyonun mevcudiyetinden evvel ne Amerika'da, ne de İngiltere'de seçim ve propaganda yoktu. İşler milletçe malûm olmuyordu. Kendi faraziyeleriyle, radyonun icadından evvel yapılan seçimler, butlan sebepleriyle mâlûldür demek lâzımgeliyor.»

Bilmiyorum?.. Başbakanın bu delilinin mantıki olduğunu söylemek mümkün müdür?

Ben şahsan radyonun icadından evvel seçimlerde radyonun kullanılmamış olması ile, iktidar partisi tarafından radyo sabah akşam kullanılırken muhalefetin bunu kullanamaması arasında bir münasebet tesis edemiyorum. Benim mantığım bu münasebeti kurmaya kâfi gelmiyor, arkadaşlar. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

Çok muhterem arkadaşlarım; tıpkı hâkim teminatı bahsinde olduğu gibi (Soldan, hep hâkim teminatı mevzuuna gelirsiniz sesleri) - tabiî hâkim teminatı bahsine sık sık geliriz - Grupumuzun 3 ncü Menderes Hükümetini devirmesinden ve Grupun ilhamiyle yeni bir Hükümet kurulmasından sonra, millete ilân edilen 4 ncü Menderes Hükümetinin programında, yani Demokrat Parti Grupunun nigehbanı olmayı sözcüsünün ağzından taahhüdettiği Dördüncü Menderes Hükümetinin programında, Seçim Kanununda yapılan tadilin memlekette huzursuzluk yarattığı ifade ediliyor ve bunun da ilga edileceği millete taahhüdolunuyordu. Dördüncü Menderes Hükümeti, mânevi huzuru, mânevi asayişi, Seçim Kanununda yapılan tadillerde

aramıyordu. Radyoda konuşmak hakkının muhalefete iade edilmesinde arıyordu. Hakikaten Dördüncü Menderes Hükümetinin bu kararı doğru idi. Çünkü Grupunuzdan ilham alarak verilmişti. İlham milletvekillerinden geliyordu. Dolayısiyle bu ilham milletten geliyordu. Onun için Dördüncü Menderes Hükümetinin programı doğru yolda idi. Yeni Hükümet programı mânevi âsayişi, mânevi huzuru şiddet tedbirlerinde aradığı için, maalesef bu program hakkında aynı kanaati belirtemiyeceğim.

Aziz arkadaşlarım, seçim zamanında, seçim propagandası için kullanılan radyo, bildiğiniz gibi... (Sağdan, gürültüler ve yine mi radyo sesleri) Müsaade buyurun, size bir vesika okuyacağım. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Münir Akyürek imzasını taşıyan şu vesikayı okuyayım. «27 . X . 1957 tarihli telin cevabı : Sandık tasnif neticelerinin saat 17 ye kadar radyo ile yayınlanmaması hususunun Anadolu Ajansı ve Basın - Yayın Umum Müdürlüğüne telefonla ve telgrafla tebliğine kurulumuzca karar verildi..» (Saat kaçta sesleri) Müsaade edin, saati de arz edeceğim. Efendim, mantıkan, Temyiz Mahkemesi Başkanlığına kadar gelmiş bir zat şu telgrafın altına imzasını atarsa ve saat 17 ye kadar neticelerin radyolarla yayımlanmaması hususu telefon ile Basın - Yayın ve Anadolu Ajansına tebliğ edilmiştir, derse (Soldan, saat kaçtı sesleri) elbette bunun altında saklı mâna şudur : Telefon ile, saat 17 ye kadar neşriyat memnudur diye bir tebliğ yapılmışsa, bu tebliğ ancak 17 den evvel yapılmış olabilir. Saat 17 den sonra, 17 ye kadar yayım yapmayınız diyen bir emri, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına kadar yükselmiş bir insan elbette veremez. (Soldan, alkışlar, sağdan, saatini söyle sesleri) Saatini de arz edeceğim.

İl Seçim Kurulu.. (Gürültüler) Bu vesika kâfi gelmemişse başka vesikalarımız var, arz edeceğim.

HARİCİYE VEKİLİ FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — En son vesikayı da ben okudum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, (Soldan, saatini söyle sesleri) seçim günü sabah saat dokuzda Ankara C. H. P. İl İdare Kurulu İl Seçim Kuruluna başvurarak diyordu ki; seçim neticelerinin saat 17 den evvel radyolarla ilân edilmesi kanunsuz olacaktır. Geçen seçimde yapılmış olan tatbikattan birçok mahzurlar doğmuştur. Tasnif heyetinde bulunan vazifeliler radyonun tesiriyle... (Soldan, saatini söyle, saatini söyle, sesleri)

Müsaade eder misiniz efendim, hakikatlerin meydana çıkması için müsaade eder misiniz? Burada siz bir vesika okudunuz, biz de müsaade ederseniz bir vesika okuyalım. (Soldan saatini söyle, sesleri) Saat 15 ten evveldir, efendim.

Seçim neticeleri resmen belli olmadan bu yayını yapmak, Milletvekilleri Seçimi Kanununun 134 ncü maddesine aykırıdır, diyordu. Seçim neticeelrinin saat 17 den evvel radyoda ilân edilmesi, oyunu kullanmıyan milyonlarca vatandaşın tam bir sükûnetle kullanmasına tesir edeceği gibi, vatandaşlar arasında da telâş yaratmak suretiyle seçimin düzenini bozacak mahiyettedir. (Soldan, bunları kim diyor, sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, bir vesika daha var. Sabrınızı suiistimal etmezsem onu da okuyayım. İl seçim kurulu, radyolarla yapılacak neşriyatın, yalnız Ankara vilâyetini değil, bütün Türkiye'yi ilgilendirmesi hasebiyle, yetkisizlik kararı vererek meseleyi Yüksek Seçim Kuruluna intikal ettirmek imkânını bahşetti.

HARİCİYE VEKİLİ FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — Reddediyor, bir noktadan, o kadar.

C. H. P. MECLİS GRUPU SÖZCÜSÜ TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Fatin Rüştü Zorlu, oturduğu yerden telâşlanıyor. İtirazın reddedildiğinden bahsediyor. Bir nokta o kadar, diyor. Kararın reddi esastan değil, yetkisizliktendir. Fakat, Sayın Fatin Rüştü Zorlu, telâşla, reddedildi, diyor. (Sağdan, alkışlar) Hukukçu arkadaşlarımız pek iyi bilirler ki, esastan ret başkadır, yetkisizlikten ret başkadır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

Şimdi, Yüksek Seçim Kurulu kararını okuyorum :

«Yüksek Seçim Kurulu, Temyiz Mahkemesi Birinci Reislik dairesinde, aşağıda imzaları mevcut zevattan mürekkebolarak toplandı.

C. H. P. İl Başkanı yerine Dr. Bülent Gürkan imzası ile kurulumuza gönderilen yazıda....

FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — Ankara Savcısının kararı içinde Yüksek Seçim Kurulu kararı da mündemiçtir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Adlî bir makam olan, fakat müstakil bir mahkeme sı-

fatiyle kazai karar veremiyen ve Adliye Vekâletine doğrudan doğruya bağlı olan Ankara Savcısının kararını her şeyi halleden bir vesika, diye okuyan Fatin Rüştü Zorlu, şimdi Yüksek Seçim Kurulunun, yani Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası âzalarından, bu memleketin en yüksek hâkimlerinden müteşekkil bir mahkemenin verdiği kararı hiçe saymak, vesika değildir, demek istiyor. (Soldan, gürültüler.)

HARİCİYE VEKİLİ FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Çanakkale) — Karar buradadır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Müsaade ediniz, okuyayım.

«Radyo saat 14 ten itibaren seçim neticelerini yayınlamaya başlıyacağını öğle ajansı yayınında bildirmiştir. Seçim neticelerinin, resmen mâlûm olmadan, hususi bilgilerle ilân edilmesi Milletvekilleri Seçimi Kanununun 134 ncü maddesine aykırıdır. Seçim saat 17 de hitam bulup, neticeler seçim kurullarınca tesbit edilmeden radyo tarafından yapılacak neşriyat, oyunu kullanmıyan milyonlarca vatandaşın reyini tam bir serbestlikle kullanmasına tesir edebileceği gibi, vatandaşlar arasında bir telâş yaratmak suretiyle seçimin düzenini de bozabilecek mahiyettedir. Resmî olmıyan seçim neticesinin bütün radyolarda neşredilmemesi hususunun çok acele karara bağlanmasını arz ederiz, diye yazılı bulunduğu ve 514 sayılı yazıda da, bu hususta ki il seçim kuruluna müracatlerinin yetkisizlik sebebiyle reddedildiğinden bu karara itiraz edildiği ve resmî olmıyan seçim neticelerinin radyolarda neşredilmemesi hususuna acele karar verilmesi istenildiği anlaşılmakla, gereği düşünüldü : Milletvekilleri Seçimi Kanununun 94 ncü maddesi sarahatine göre oy verme müddeti saat 17 de biteceğine ve sandıkların tasnif neticesinin ancak sandık başında ilân etmeleri mümkün olup radyo ile yapılacak ilânın seçmenin kararı üzerinde müessir olabileceği memur ve bu itibarla Seçim Kanununun aradığı hüküm sükûneti ve karar serbestîsine müessir olabileceğine göre, itiraz hakkında karar verilmesi lâzım iken vazifeleri dâhilinde bulunmadığından bahisle müracaatin reddine karar verilmesi yolsuz ve itiraz varit bulunduğundan Ankara İl Seçim Kurulu kararının bozulmasına... 27 . X . 1957 tarihinde itifakla karar verildi.» (Sağdan, alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, sayın sabık Devlet Bakanı ve bugünkü Hariciye Bakanı, dedi yahut okuduğu vesikadan şu neticeyi çıkarmak istedi ki, radyo ile yapılan neşriyat müsavi olmuş, daha doğrusu Cumhuriyet Halk Partisinin lehine olmuş. (Soldan, «elbette» sesleri) Hattâ, kendisinin seçim çevresi olan Çanakkale ile ilgili ve neticeleri radyo ile neşredilen sandıklar, Cumhuriyet Halk Partisi lehinde imiş gibi huzurunuza sunuldu. İnsafınızı rica ederim, bu neticeleri radyoda siz de dinlediniz. Bu neticelere tarafsızdır diyebilir misiniz? Elinizi vicdanınıza koyarak söyleyiniz. Bu neticeler hakikaten tarafsız olsa idi, daha doğrusu bu neticeler, söyledikleri gibi, Cumhuriyet Halk Partisi lehine olsa idi...

NECMEDDİN ÖNDER (Nevşehir) — Böyle söylemedi, tahrif etmeyin...

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Demokrat Partililer mi itiraz ederlerdi, yoksa Cumhuriyet Halk Partililer mi itiraz ederlerdi? Memleketin her tarafından, kazandığımız vilâyetlerden, kaybettiğimiz vilâyetlerden vatandaşlar feryat halinde savcılıklara, seçim kurullarına, Yüksek Seçim Kuruluna, parti merkezlerine mütemadiyen telgraf çektilerse elbette bunun bir sebebi vardır. (Soldan, gürültüler) Arkadaşlar sabırlı olunuz. Ben telefon başındaydım, Ankara'da Sincan köyden gelen telefonda, «Radyoda şimdi okunan netice yanlıştır» dendi. Arkadaşım Sırrı Atalay, memleketin bir ucundan, Kars'tan telefonla bizi aradı, «Açık farkla kazanıyoruz fakat radyo Kars'ta Demokrat Partinin C. H. P. ni kahir bir ekseriyetle yendiğine dair rakamlar ilân ediyor, yanlıştır» dedi. (Soldan, «yalan, seni kandırmış» sesleri) Keza Malatya'da C. H. P. nin pek az rey aldığı bir sandıktan bahsedildi. Rey verme devam ederken radyoda Halk Partisinin en kuvvetli olduğu bölgelerde seçimi kaybettiğini vatandaşa hissettirecek şekilde neticeler okuttular. Mugalâta ile hakikatler asla örtülemez arkadaşlar. (Sağdan, alkışlar)

REİS — Turhan Bey, zatıâlinize yapmış olduğum ricamı tekrar ediyorum. Lûtfen programa geçin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem Başkanın müsaadeleriyle bu mevzuu kapatmadan önce Grupumuza müteveccih olarak yapılan hücumları göz önünde tutarak bir hakikatı daha arz etmekten kendimi alamıyacağım.

27/28 Ekim gecesi saat 2 de «İstanbul'un katî tasnif neticesidir» denerek, 604 bin seçmenin reye katıldığı, C. H. P. nin şu kadar, D. P. nin şu kadar, Hürriyet Partisinin ve Millet Partisinin şu kadar rey aldığı söylendi. (Soldan, «yalan, yalan» sesleri) Bakanlığımızdaki bültenlerde vardır, saat ikiye ait bültenlerinizi okursanız bulursunuz. «604 bin 332 iştirak vardır.» dendi.

Fatin Rüştü Zorlu'ya soruyorum : İstanbul'da katî netice diye ilân edilen rakam İl Seçim Kurulunun yaptığı tasnif neticesi mi idi, katî neticeye uygun mu idi? Arada ehemmiyetli bir fark var mı idi, yok mu idi? Söylesinler. Vardı. Bu, bir.

İkincisi; gelsin şu sualime de cevap versin: İstanbul'da katî neticedir, iştirak edenler 604 332 dir diye birler hanesine kadar netice ilân edildiği netice, İl Seçim Kurulunda değil, ilce seçim kurullarında bile tasnif devam etmekte idi. Böyle mi idi, değil mi idi? Bunu da söylesinler. Tasnif devam ediyordu arkadaşlarım. (Sağdan, alkışlar)

O kadar ki; hemen o saatte Başbakana bir yıldırım telgraf çekildi : «Radyo şimdi İstanbul seçimlerinin katî neticesini ilân etti. Hattâ iştirak nispetinin 604 332 olduğunu bildirdi. Teşkilâtımızdan aldığımız habere göre, tasnif devam etmektedir. Tasnifin yarısında katî netice ilân edilmek kanunsuzdur. Gereğinin ifasını istida ederiz.» deniyordu.

Bir noktayı daha arz edeyim : Fatin Rüştü Zorlu... (Soldan, şiddetli gürültüler) Maksat hakikatlerin aydınlanması ise, müsaade edin arz edeyim.

Fatin Rüştü Zorlu... (Soldan çok şiddetli gürültüler, sıra kapakları vurmaları, sağdan alkışlar)

Arkadaşlar; maksat hakikatlerin aydınlanması ise, müsaade edin de arz edeyim. Yok, eğer yarı aydınlanması ise.. (Soldan şiddetli gürültüler)

REİS — Çok rica ederim arkadaşlar, gürültü etmeyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım; zannediyorum ki 1948 senesinden beri radyo ile ilgili mevzuatımızın geçirdiği.. (Soldan çok şiddetli gürültüler, sıra kapakları vurmaları, kâfi sesleri)

REİS — Turhan Bey çok rica ediyorum; Hükümet programından bahsedin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben bu hususları anlattıktan sonra, şu vesikaları okuduktan sonra, gerek seçimlerden evvel, gerek seçim esnasında ve gerekse seçimlerden sonra radyonun tek taraflı ve kanunsuz işlediğine siz de kanaat getirmişsinizdir. (Soldan gürültüler, sağdan alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım; mânevi huzurun ve mânevi asayişin şartlarından bir başkasına geçiyorum. (Soldan gürültüler, «yeter» sesleri)

Bir memlekette siyasi mücadelenin, kırıcı siyasi mücadelenin dışında ve üstünde, mutlak surette üstünde, bulunması icabeden başka müesseseler de vardır. Bunların başında Devlet Reisi gelir, Meclis Başkanlığı gelir, idari teşkilât gelir. («Üniversite gelir» sesleri, gürültüler)

Arkadaşlar, bu memlekette mânevi huzuru ve mânevi asayişi hakikaten tesis etmek istiyorsak, hakemlik yapabilecek kuvvetlere ihtiyaç vardır. (Gürültüler) Bir futbol maçı tasavvur ediniz ki... (Soldan, hakemliği millet yaptı sesleri, gürültüler)

Bir futbol maçı tasavvur ediniz ki, hakem sırtına forma geçirmiştir, takımlardan biriyle beraber oynamaktadır. O maçta inzıbat, huzur ve mânevi asayiş kalır mı? (Sağdan bravo sesleri, alkışlar) Bunun gibi, bir memlekette siyasi mücadelenin sportmence yapılmasını istiyen insanların her şeyden evvel bu mücadelenin tarafsız hakemler tarafından idaresini sağlamaları icabeder. Devlet Reisinin siyasi mücadeleye katılması... (Soldan, şiddetli gürültüler, sağdan ayağa kalkmalar, soldan kapak sesleri, Devlet Reisi hakkında konuşulamaz sesleri)

REİS — Turhan Bey, müsaade buyurun. Çok rica ederim. Hükümet programının tenkidi bahsine Devlet Reisini karıştırmayınız. Size tavsiye ederim.

NECMEDDİN ÖNDER (Nevşehir) — Dört sene seçilmeden burada oturan adamın hakemliği mi muteberdir? (Gürütlütler)

REİS — Çok rica ederim, Turhan Bey Zatâlinize ikinci ikazı yapıyorum. Siz bana söz verdiniz, va'dinizde durmadınız. Hükümet programı üzerindeki tenkidlerinizi yapın. Parti işlerini tekrar etmeyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; bu mevzu Hükümet programında ele alınmış olan mânevi huzur ve mânevi asayiş ile yakından alâkalı olduğu için temas ettim. (Soldan, gürültüler.) Şimdi, Hükümet programı ile yine doğrudan doğruya ilgili olan bir mesele üzerinde, bizzat Hükümetin bütün vatandaşların Hükümeti olması ve idarenin bütün vatandaşların idaresi olması lüzumu üzerinde durmak isterim.

Arkadaşlarım, bir seçim mücadelesinde memleketin valisi, yani parti farkı gözetmeksizin bütün vatandaşlar için idare âmiri mevkiinde olan insan, köy köy dolaşır, seçim propagandası yaparsa, doğrudan doğruya partizanlık ederse aynı şahsın, huzur ve asayişi temin etmesi icabeden günde tarafsız bir insan hüviyetiyle bütün vatandaşları sükûn ve huzura davet etmesinden bir fayda umabilir misiniz?

Asayiş istiyorsak, huzur istiyorsak, huzuru ve asayişi temin ile mükellef olan insanları siyasi mücadelenin dışında bırakmak için her türlü tedbirleri alınız. Cumhuriyet Halk Partisi ve öteki muhalefet partilerinin söyledikleri gibi, idare âmirlerini tarafsız ve partiler dışı hale getiriniz. Partizan idare âmirlerini - size hizmet etmiyenleri değil - partizan idare âmirlerini tasfiye ediniz. - Size hizmet etmiyen idare âmirlerini değil - partizan idare âmirlerini tecziye ettiğiniz takdirde, huzuru temin edersiniz. (Sağdan, bravo, sesleri ve alkışlar.)

Çok muhterem arkadaşlarım, Üniversite meselesine... (Soldan, aaa sesleri, gülüşmeler.)

REİS — Müsaade buyurun, efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hükümet programında temas edilmemiş. Hükümetin Üniversite muhtariyeti konusuyla arasının hoş olmadığını zaten biliriz. Onun için programına almamasını yadırgamadık. Bu kürsüden, Üniversite muhtariyeti meselesine bol, bol temas etmek imkânını bulacağız ve bu meseleyi vesikalariyle, delilleriyle huzurunuza getireceğiz. Merak etmeyin. Fakat bugün, Üniversite meselesinden daha önce, şu anda memleketin âcil bir ihtiyacı telâkki ettiğimiz mühim mevzulara, idare, radyo, mahkemelerin bağımsızlığına temas ediyoruz. (Sağdan, bravo, sesleri ve alkışlar.) Bunların dışında bir noktaya daha temas etmeden vazifemi yapmış olacağıma kaani değilim. Hükümet programı matbuat hürriyeti sahasında yeni bâzı tahditler getirmektedir. Belki bâzılarınca müjde telâkki edilecek, fakat bizim için hakikaten keder ve elem uyandırıcı cümleler ihtiva etmektedir. Basın hürriyeti demokrasinin temellerinden birisidir...

YUSUF SALMAN (İstanbul) — Sen gazeteci misin?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Siz gazeteci misiniz, diyen arkadaşımıza şunu söyliyeyim ki; basın hürriyetini yalnız üç beş gazetecinin hürriyeti zanneden görüşü tamamen hatalıdır. (Sağdan, alkışlar.) Basın hürriyeti, köydeki tüyü bitmemiş yetimin hakkından Devlet Reisine kadar her kesin hakkını koruyan hürriyettir. (Sağdan, alkışlar) Basın hürriyeti bütün diğer hürriyetlerin teminatıdır. Basın hürriyeti olmıyan yerde, yalnız 3 - 5 gazetecinin hürriyeti değil, kendisi de dâhil olmak üzere bütün vatandaşların hürriyeti kısılmış olur. Basın hürriyeti olmıyan yere, tıpkı güneşin girmediği yere doktorun girdiği gibi, basın hürriyeti olmıyan yere milletin kanını emen çeşitli yolsuzluklar girer... (Sağdan, bravo, sesleri, alkışlar.) Bu hakikatleri bilmez değillerdir. Bu kürsüden bu hakikatleri en az benim kadar, hattâ benden de çok ısrarla müdafaa etmiş olan, basın hürriyetinin şampiyonluğunu yapmış olan insanlar, ne yazık ki, şahsi menfaatleri icabettirdiği zaman aksini iddia ederler. Yazıktır bu millete... (Sağdan, bravo, sesleri, alkışlar.)

REİS — Umumi konuşun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, basın hürriyeti bahsinde, Hükümet programı ışık getirmek şöyle dursun, arz ettiğim gibi, tahditler vadediyor. Halbuki esasen basın hürriyeti 1954 te ve 1956 da getirilmiş olan tahditlerle o derece kısılmıştır ki, hakikatı yazan bir gazetenin bile hakikatı yazdığı için mahkûm olması bugünkü mevzuata göre mümkündür. (Soldan, öyle şey yok, sesleri) Yanılıyorsam gelirsiniz, bu kürsüden yanlış fikir beyan ettiğimi, hukukan hatalı olduğumu ispat edersiniz. Memnun olurum, müsterih olurum. (Soldan, hâdise göster, sesleri) Bugünkü mevzuata göre bir gazetecinin, ispat hakkına sahibolmaksızın yazı yazmak mecburiyetinde kalan bir gazetecinin, vesikalarla, fotoğraflarla ispat edeceği bir yolsuzluğu yazarak memleketine hizmet ettiği için mahkûm olması mümkün değil midir?

(Soldan, değildir) Aksini iddia edebilir misiniz? (Sağdan; alkışlar, soldan; gürültüler, hâdise göster, sesleri)

Arkadaşlarım; gazetecilerin mahkûm edilmesi imkânının mevcudiyeti, yahut sadece bir veya birkaç gazetecinin mahkûm edilmiş olması, basın hürriyetinin aşırı derecede kısılmış olması için kâfidir, bunun önleyici tesiri büyüktür. Kanunlarda hüküm var ama, misal gösterin kim mahkûm olmuş, diyorlar. Bu, tıpkı kanunlarda şu şiddetli hükümler vardır, ama tatbik etmiyoruz diyen anti - demokratik felsefenin devamından ibarettir. Kanunlarda hükümler olduğu halde tatbik etmiyoruz, diyorlar. Biz bunları tatbik edeceğiz diye konuşmamışlar mıdır? Basın dâvaları burada saymakla bitmez. (Soldan, Fransa'da da böyle, sesleri)

Arkadaşlarım; Fransa'da da böyledir, diyorlar. Hakikaten son çıkarılan Basın Kanunu geçerken, bu kürsüde sözcü arkadaşımız, Fransız Matbuat Kanunundan misal göstermek suretiyle 6732 sayılı Kanunun bâzı hükümlerini müdafaa etmiştir. Şunu arz edeyim ki, lâfzı ve suç unsurları itibariyle, 6732 sayılı Kanuna girmiş olan elâstiki suçlar asla Fransız Kanunundaki suçlara uymaz. Kaldı ki, Fransa'dan mehaz diye gösterilen maddede gazetecilere verilen ceza bir hafta hapis veya para cezasıdır. Bizde ise aynı suç için 1 seneden 4,5 seneye kadar hapis cezası veriliyor.

Arkadaşlarım, bu memlekette hırsıza verilen ceza 6 ay, vazifesini süiistimal eden bir bakana verilen ceza 6 aydır. Vazifesini süiistimal eden bir şahsın bu süiistimalini vesikalariyle ortaya koyacak olan ve memlekete hizmetten başka hiç bir gayesi olmıyan, namuslu vatan evlâdı bir gazetecinin cezası bir seneden dört buçuk seneye kadar gitmektedir. (Sağdan, alkışlar)

Basın hürriyeti diye bu memlekete 1950 ye kadar vadedilen bu mu idi?... Bizzat Başbakan Adnan Menderes bu kürsüden Recep Peker hükümetinin sevk ettiği Matbuat Kanunu tadili müzakere edilirken, o kanundaki bâzı hükümler dolayısiyle, bu suçlar müphemdir, elâstikidir diyordu. Neydi o? Suizannı davet edecek şekilde mütecavizane neşriyatta bulunmak. Kim hakkında? Bakanlar veya Devlet memurları hakkında. Cezası ne idi? Üç - altı ay. O zaman deniyordu ki, «sui zannı davet edecek mütecavizane neşriyat» tâbiri müphemdir. Bugünkü kanuna göre ise «mütecavizane» olmaksızın sadece «suizannı davet edecek» neşriyat suçtur. O zaman basın hürriyeti yoktu da, bugün mü basın hürriyeti vardır?.

REİS — Turhan Bey, lûtfen beni dinleyin. Çok istirham ederim, zatâliniz yürürlükte bulunan bir kanunun sizi ve Grupunuzu tatmin etmediği kanaatinde iseniz ayrı bir teklifle gelirsiniz. Müzakeremiz halen yürürlükte bulunan kanunları değil, Hükümet programıdır. Lûtfen programı tenkidedin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programı, hükümetin basın hürriyeti hususundaki görüşünü bildirmektedir. Basın hürriyetinin fazlasiyle mevcut bulunduğunu, süiistimal edilecek derecede geniş olduğunu binaenaleyh, bu hürriyetin tahdidedilmesi gerektiğini ilân etmektedir. Bizzat hükümet programı bâzı kanunları zımnen tenkid ederek, bâzı kanunları kifayetsiz bularak, bunların ıslah ve ikmalinin lâzımgeldiğini beyan etmektedir. Şu halde hükümet programı üzerinde cereyan eden münakaşalarda biz de basın hürriyeti mevzuunda hükümetin bu görüşünden ayrıldığımız noktaları, bildirmek hakkına sahibiz: Ama,Makamı Riyaset basın hürriyeti mevzuunda daha fazla konuşmamızı uygun bulmuyorsa, nasıl olsa bu gidişle muhalefet partisi mensuplarının kaderi, basın hürriyetini sık sık bu kürsüde bahis mevzuu etmek olacağına göre âtide bu mevzuları geniş geniş konuşuruz. Maalesef kaderimizde var bu. Keşke bu mevzular, bu dertler halledilse de, adliye istiklâli, radyo ve basın hürriyeti mevzularını konuşmaya ihtiyaç duymasak. Memleketi nurlu yollara götürecek, demokratik âlemin en yeni terakkileri üzerinde, teknik mevzular üzerinde konuşsak. Fakat ne yazık ki, demokratik rejimin elifbesine döndük. 1950 dè oldukça mütekâmil bir halde teslim edilmiş olan demokratik rejim bugün ne hale getirilmiştir? (Soldan vah vah, sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında hakikaten memnuniyeti mucip bir husus vardır. Deniyor ki, «gizli komünistlikle mücadele edeceğiz». Gizli komünistlikle mücadele etmek açık komünistlikle mücadele etmek kadar mühimdir. Gizli komünistlikle mücadele mevzuunda her şeyden evvel şunu hatırda tutmak icabeder ki, komünist felsefesi adalet istiklâli-

ni reddeden, basın hürriyetini reddeden, idare tarafsızlığını reddeden bir görüştür. Hükümet komünist felsefesinin totaliter görüşü ile mücadele etmek istiyorsa, her şeyden evvel bu memlekette adalet istiklâlini, tarafsız idareyi ve basın hürriyetini tesis etmelidir. (Sağdan alkışlar) (Soldan sıra kapaklarına vurmalar ne demek istiyorsun sesleri).

REİS — Turhan Bey, son cümlenizin tavzihini rica edeceğim. Ne kasdettiniz bununla, kürsüye buyurunuz. (Soldan, sözünü geri alsın sesleri, gürültüler)

Müsaade buyurun efendim, müsaade buyurun vazifemizi ifa edelim. (Şiddetli gürültüler, hatibe doğru yürümeler)

Turhan Bey, rica ederim, bir dakika. Dediniz ki; Hükümetin programında şayanı memnuniyet bir cihet vardır.. Gizli komünistlik... (Soldan, şiddetli gürültüler, bağırmalar, hepimizi komünistlikle itham ediyor sesleri).

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Komünistsiniz demedim, (Soldan, dedin dedin sesleri, gürültüler, yazık yazık sana, sesleri)

REİS — Efendim, lûtfen yerlerinize oturun tavzih ettireceğim. (Şiddetli gürültüler) Müzakereyi idame etmek imkânı kalmamıştır, yerlerinize oturun efendim, bilâhara tavzih ettireceğim, son sözlerini. Müzakereye on dakika ara vereceğim. (Soldan, olmaz olmaz sesleri, gelsin buraya sesleri)

Müsaade buyurun efendim, yerlerinize oturun efendim. (Devamlı gürültüler).

Meclis âzalarından rica ediyorum efendim. herkes yerlerini işgal etsinler. Rica ediyorum yerlerinizi işgal edin efendim.

Turhan Feyzioğlu, Turhan Feyzioğlu (gelsin buraya sesleri, şiddetli gürültüler) oturun efendim, tavzih ettireceğim efendim.

Turhan Feyzioğlu buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Sivas) — Arkadaşlar; söylediğim sözleri çok iyi hatırlıyorum. Hükümet programında şayanı memnuniyet olan bir husus vardır; o da gizli komünizimle mücadele edileceği yolundeki vait ve taahhüttür, dedim.

Gizli komünizmle ve bunun felsefesi ile mücadele etmenin, açık komünizm ile mücadele etmek kadar hayırlı bir iş olduğunu söyledim. Kelime, kelime tekrar edemesem bile, mealen söylediklerim, budur.

Bunun arkasından; komünizm felsefesinin, basın hürriyetini, adalet istiklâlini ve tarafsız idare prensibini reddettiğini söyledim.

Biz, adalet istiklâlini istemiyoruz, biz, basın hürriyetini istemiyoruz, diyor musunuz? (Soldan, gürültüler)

REİS — Rice ederim, dinleyin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben neyi söyledim, neyi söylemedim. Müsaade buyurun, sabredin, dinleyin. Ben şunu söyledim, şunu demedim, diyeceğim. Sabırlı olmadığınız, sonuna kadar dinlemediğiniz takdirde (Soldan, «ne yaparsın» sesleri, gürültüler) sözüm bitmiyecek, anlaşılmıyacak. Dinlemezseniz ne yapayım. Dedim ki, totaliter felsefe şu prensipleri kabul etmez. Bu sözden neden alınıyorsunuz? Bundan alınmanız için bir sebep var mı? (Gürültüler) Demokrat Parti basın hürriyetini prensibolarak reddeden, Demokrat Parti idare tarafsızlığını prensibolarak reddeden bir parti midir? Demokrat Parti mahkeme istiklâlini reddeden bir parti midir? (Soldan, sen sus, sen sus, zabıt geldi, sesleri)

REİS — Müsaade buyurun efendim, zabıt geldi, evvelâ onu okuyalım :

«Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında mucibi memnuniyet bir husus vardır. Hakikaten memnuniyeti mucip. Deniyor ki; gizli komünistlikle mücadele edeceğiz. Gizli komünistlikle mücadele etmek, açık komünistlikle mücadele etmek kadar mühimdir.» (Tamam, tamam sesleri) «Gizli komünistlikle mücadele mevzuunda her şeyden evvel şunu hatırda tutmak icabeder ki, komünist felsefesi adalet istiklâlini reddeden, basın hürriyetini reddeden idare tarafsızlığını reddeden bir görüştür. Hükümet komünist felsefesinin totaliter görüşü ile mücadele etmek istiyorsa her şeyden evvel bu memlekette adalet istiklâlini, tarafsız idareyi ve basın hürriyetini tesis etmelidir.» (Soldan, şiddetli gürültüler) (Sağdan, bravo sesleri ve alkışlar)

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım, arz edeyim.... (Soldan, gürültüler, «komünist sensin» sesleri)

Arkadaşlarım, bu topluluk içinde.... (Sağdan, «Turhan Bey, Turhan Bey sözünü geri alma» sesleri)

REİS — Turhan Bey, ifadeniz bendedir. Aynen zapta geçmiştir. Zatâliniz de bir kere görünüz. Bu sözler Hükümete karşı hakaretâmiz şe-

kilde sarf edilmiş mahiyettedir. Ben zatâlinizin sözünüzü geri almasını rica ediyorum. (Sağdan, aaa sesleri, soldan, gürültüler)

ENVER KAYA (İstanbul) — Komünist radyolar sizin kazanmanızı istedi.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bakınız, o bize komünist, diyor.

ENVER KAYA (İstanbul) — Komünist radyolar, diyorum.

REİS — Buyurun, tavzihte bulunun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; bir noktayı iyice bilmek lâzım. Arkadaşım diyor ki, «Ben komünist değilim; komünist radyoları sizin kazanmanızı istedi.» Arkadaşlar, ben hiçbirinizin komünist olmadığını bilecek kadar bu memleketin şartlarına âşina bir insanım. Ben bu Büyük Meclis içinde hiç kimsenin komünist olamıyacağını çok iyi bilirim. Söylediklerim komünist felsefe ile, komünist görüşle alâkalı bir ilmî beyandır. (Soldan, şiddetli gürültüler) Komünist felsefe...

REİS — Zatâliniz tevil ediyorsunuz. Mazbut ifadenizi okudum. Sarihtir. Ve Hükümete hakareti tazammun etmektedir.

Sözünüzü geri alıyor musunuz, almıyor musunuz?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hükümeti tahkiri mütazammin bir söz söylemedim. Ancak komünist felsefe ile mücadelenin, adalet istiklâline, basın hürriyetine hizmet şeklinde olacağını söyledim. Geri alacak bir şey yok, sözümü geri almıyorum. (Soldan, şiddetli gürültüler)

REİS — Sözünü geri almıyacağını sarahaten beyan eden Turhan Feyzioğlu'nun 3 inikat Meclis müzakerelerine katılmamasını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Turhan Feyzioğlu'nu çıkarın. (Soldan, kâfi değil sesleri) Ben Nizamnameye hüküm vaz'edecek durumda değilim.

Dahiliye Vekili, buyurun.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Aydın) — Çok muhterem arkadaşlar.. (Bu sırada C. H. P. mebuslarından bâzıları salondan çıkarlarken : Soldan, kaçmayın sesleri)

REİS — Müsaade buyurun, mebus ister oturur ister gider. Canı istiyen gider. (Sağdan, onlara söyle sesleri) Ben de söylüyorum. (Gürültüler) Müsaade buyurun benim irademe makrun değil ki.. İster oturur, ister gider.

Devam buyurun, efendim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Beşinci Adnan Menderes Hükümetinin programının müzakere edildiği bugün Büyük Millet Meclisinde bütün memleketin yakından takibettiği ve son derece büyük bir teessürle ve teessüf ve ibretle müşahede ettiği birtakım hâdiseler, birtakım beyanlar, birtakım ithamlar ve birtakım ağır tehditler savrulmamış bulunsaydı (Sağdan, gürültüler) Müsaade buyurun.. Evet ya...

REİS — Müsaade buyurun, dinleyin, efendim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Büyük Meclise katılmak bu Meclisin içinde kavga çıkarmak değil, fikirlere hürmet etmektir. (Sağdan, gürültüler) Meclise yeni intisabettiniz, Paşanız size bir tek şey öğretmiş hepinizi birden alkışlatmak. Nerede sesini duysanız, alkışlıyorsunuz. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Efendim, demiyor ki, siz kavga çıkarıyorsunuz, umumi konuşuyor. Allah Allah.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Müsaade eder misiniz. Birtakım beyanlarda bulundunuz. Hükümet olarak elbetteki bunların karşılanması ve zabıtlara geçmiş olan birtakım sözlerin hakikat olarak burada ifade edilmesi icabeder. Burada bunu konuşurken, yapacağımız beyanlara mukabele edileceğini düşünmelisiniz. Biz Büyük Millet Meclisinde bu kürsüden konuşurken Türk milletinin muhterem temsilcilerinin de üstünde vatandaşlarımıza hitabediyoruz. Onlara karşı hürmetkâr olmak mecburiyetindeyiz. (Sağdan, şimdi mi geldi hatırınıza, sesleri)

Muhterem arkadaşlar; Büyük Millet Meclisinde bugünkü müzakereler nasıl başladı? Hatırlıyacaksınız. Bunun saat 15 ten beri cereyan eden safhalarını kısaca tesbit edelim : Program geldi. Anayasa, İçtüzük hükmü sarih olarak yerine getirilmiş. Muhalefette bulunan arkadaşlarımıza bu program tevzi edilmişti. Bu program hakkında hazırlıklı bulunmadıkları hususunda esbabı mucibe dermeyan ettiler ve mehil talebinde bulundular. Yüksek Heyetiniz bunu kabul etmedi. Kararımıza muti olmaları lâzımgelirken ilk gürültüler oradan başladı. Hâdiseleri tesbit edelim. Zabıtlara geçen sözler Büyük Millet Mec-

lisinin bugününe ait değil gelecekte tarihe ensali âtiyeye intikal edecektir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

ASIM EREN (Niğde) — Hastaneye git sen doktorsun. (Şiddetli, gürültüler) (Soldan, birkaç kişi ayağa kalkarak; sen memleket hizmetinden kaçmış adamsın, ne olduğunu biliyoruz diye Niğde Mebusu Asım Eren'in üzerine yürüdüler, İdare Âmirlerinin müdahalesi üzerine tekrar yerlerine oturdular.)

REİS — Asim Bey; Hükümet erkânına karşı hitabınızda lûtfen daha dikkatli olunuz. (Soldan; Nizamname hükümlerini tatbik edin, sesleri)

Devam buyurun Beyefendi. (Sağdan; müzakere nizamını tesis ediniz, sesleri) Meclis müzakeresinde bu sizin yaptığınız hareket yoktur. Onlara da, sizlere de ihtar ediyorum, bütün Meclise hitabediyorum. Çok istirham ederim, oturduğunuz yerden konuşmayın ki, müzakere nizamını tesis edelim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım; C. H. Partisi Başkanı İnönü'nün buradaki konuşmalarının hatırlarımızdan ve hâfızalarımızdan silinmesine imkân yoktur.

İnönü, eski arkadaşlarımız tarafından müsellem, yeni arkadaşlarımız tarafından bugün müşahede edildiği şekilde bu gibi zamanlarda ve böyle hâdiselerdeki büyük soğukkanlılığı ile gözümüzün içine baka baka, konuştu.

EMİN SOSYAL (Maraş) — Nereye bakacaktı?

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Bakınız arkadaşlar, bugün müzakere mevzuumuz Büyük Millet Meclisine takdim edilmiş olan 5 nci Menderes Hükümetinin programı idi. Fakat konuşmalariyle hâdiseler nerelere geldi? Bir seçim mevzuunu ele almak suretiyle saatlerce burada kendi çantalarından ve kendi yollariyle tertip ve tesbit edilmiş birtakım vesikalar ve beyanları ifade ettiler. Bunları konuşmamış olsalardı, bunların bir kısmı yakında belki Büyük Meclisin vereceği bir kararla Meclis nam ve hesabına tahkik edilecek ve neticeleri olgunlaştıktan sonra Büyük Türk Milletine arz edilecekti. Buna intizar etmediler. Bu meseleyi buraya getirdiler.

Muhterem arkadaşlarım, ikinci bir mesele Gazianteb meselesi. Anlatırsam, içinizde belki bilmiyen arkadaşlar da vardır. Bu hazin hâdiseyi burada hakiki mahiyeti ile anlatırsam kendileri de İnönü'nün burada ifade ettikleri ile benim söylediğim hakikat arasında ne kadar büyük aykırılık olduğunu tesbit edeceklerdir. Neden bugünkü program müzakereleri bir seçim münakaşası haline getirildi? Büyük Türk Milletinin iradesi şu veya bu şekilde, bilhassa iktidara müteveccih ve her istikametten gelen tazyiklere rağmen tecelli etmiş bulunmaktadır. (Sağdan, allah allah sesleri) Buna daha ilk günden itibaren rıza göstermek istemiyenler ve hattâ bugünkü Devleti en üst kademede temsil eden insanı Devlet Reisini dahi tanımamaya kararalı olanlar Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesi ve tecelli eden Türk Milletinin iradesini hiçe sayanlar burada kendilerine göre dâva ikâme ediyorlar. (Soldan alkışlar)

Arkadaşlar, meselenin ikinci bir cephesi vardır. Biz maalesef 1950 de hesap sormamıştık, tabiî bir devrisabık yaratmamak çok iyi niyetiyle. Fakat onlar 1946 facialarının damgasını hâlâ taşımaktadırlar. (Soldan şidedtli alkışlar) (Sağdan - 6 - 7 Eylûl hesabı... -) Bu lâflar siyaset karaborsasının kalp akçasıdır, burada bu memlekette geçmez, onu lâyık olduğu pazarlara gönderin de memleketin aleyhinde kullansınlar. (Sağdan, gürültüler) Müsaade buyurun. Bir 1946 nın bütün faciaları... (Sağdan, gürültüler; 1957 sesleri ve devamlı gürültüler) Dinleyin. Günahınızdan ne kaçıyorsunuz?. Dinleyin beni. (Sağdan devamlı gürültüler ve 1957 sesleri) Bununla susturamıyacaksınız beni. Konuşacağım. Hükümetim. Lâyık olduğunuz cevabı alacaksınız benden.

Arkadaşlarım, bakınız... (Sağdan devamlı gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun, yerinize oturun efendim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Bankınız arkadaşlar, bu sahaya bizi sokmak istemiyorlar. 1946 sahası onlar için çok meşum. (Mahkemeye versene, sesleri.) Tazyikten bahseden insanlar gayet iyi hatırlarlar, o günlere takaddüm eden zamanlarda ellerinde makineli tabancalarla bugünkü Başvekilin çiftliğini taratmışlardır. (Sağdan, gürültüler, yalan, sesleri.)

ASIM EREN (Niğde) — Hükümet elinde; mahkemeye ver... (Sağdan, soldan, şiddetli gürültüler.)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Niyetleri şu; bir günah var geride nasıl bunu sileriz, takas yapabilir miyiz? (Soldan, alkışlar.) 1957 seçimlerinde güya iktidar tarafından tatbik edilmiş olan baskılar ve saireyi ileriye sürmek suretiyle mazileriyle olan irtibatlarını kesmek istemekteler ve bu yolda bir takas muamelesine teşebbüs etmektedirler.

Sevgili arkadaşlarım, bunlar muvafık yollar değildir. (Sağdan, gürültüler.)

REİS — Rica ederim, bir hatip kürsüde konuşurken, mebuslar da sağdan, soldan, oturduğu yerden konuşursa, böyle müzakere olmaz.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, birinci mesele bu, bunun üzerinde fazla durmak lüzumunu hissetmiyorum. Bunun hesabının görülmesi şimdilik bizim elimizde değildir. Allah bunun hesabını kendilerinden soracaktır.

Gelelim ikinci meseleye: (Sağdan, gürültüler, 6/7 Eylûl hâdiselerinden de bahset, sesleri.) Dinleyin bu sizi alâkadar eder, ona da geleceğim icabederse.

REİS — Susalım arkadaşlar.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — 1957 seçimlerinde idare tarafından muhtelif yollarla şurada burada baskı yapılmış, iddiaları bu... Seçim kurullarında halen karara bağlanmamış bir kısım dosya mevcut. Bunlar nihayet bir hükme bağlanacaktır. Burada konuşma yapılırken adliyenin istiklâlini müdafaa eden insanlar Büyük Millet Meclisinde şu konuşmaları yapmak suretiyle dahi bugün bütün seçimler boyunca devam ettirdikleri maddi ve mânevi baskıyı bu sefer de adalet cihazına karşı devam ettiriyorlar. (Soldan, alkışlar) Bu yoldan netice istihsal etmek niyetindedirler. Bu da mümkün olmıyacaktır arkadaşlar.

Bakınız arkadaşlar, buraya Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı geldi, kendi partililerinin bâzılarının mağduriyetleri ve Gazianteb meselesini ele almış (Sağdan, fecaat, fecaat, sesleri.) Fecaat doğru, alınmış hâkim kararı dolayısiyle memleket umumi efkârına açıklıyamadığımız bir mesele olan, hâdiseden kendilerine göre bahsettiler.

Meseleden şimdi ben bahsedeceğim burada. (Soldan, alkışlar.)

Gazianteb hâdisesinden evvel bir Kırıkhan meselesinden bahsedeceğim. (Sağdan, gürültüler.) İnönü'nün bana çekmiş olduğu bir telgrafla bendenizden istediği malûmata ek, gece yarısı; kendilerinin biraz evvel burada elime geçti dediği, fakat benim tarafımdan gönderilmiş bir tamimle gönderilmiştir.

Kırıkhan'ı kısa bir zaman evvel ziyaret ettim. Seçimlere takaddüm eden tarihten iki gün evvel Hatay mebus adayı bir doktor arkadaşımız, yanında parti ocak başkanımız olduğu halde bir akşam bir ahbabının evini ziyarete gidiyor, gece dönüşünde Halk Partisi Ocağı yolun kenarında. Issız, iki tarafta uzak mesafelerde yanan elektriklerin ışıklarının yetişmediği bir sahada sekiz Halk Partili bu iki arkadaşımızın üzerine hücum ediyorlar.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Mahallî zabıta vakası bu.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Mebus adayı arkadaşımız kendisini zoraki ellerinden kurtarabiliyor. Fakat diğer arkadaşımız gece yarısı, karanlık yerde kafası taşla ezile ezile öldürülüyor. (Soldan, yuh, sesleri, gürültüler.) (Sağdan, gürültüler.)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Dinleyin bakayım, bu 6/7 Eylûl hâdiselerinden de ehemmiyetlidir, dinleyin bakayım.

Gelelim Gazianteb hâdisesine. (Sağdan, Mersin hâdisesinden bahset, sesleri.) Mersin'de o hâdiseyi yapanlar adliyeye teslim edilmişlerdir, cezalarını çekeceklerdir. (Sağdan, gürültüler.)

Sevgili arkadaşlarım; gelelim Gazianteb hâdisesine. Halk Partililerin gûya şu veya bu sebeple tahrik edilmiş olmaları münasebetiyle oradaki küçücük bir zümrenin bir kararları... (Sağdan, şiddetli gürültüler).

REİS — Çok rica ederim arkadaşlar; yerinize oturun. Bu şekilde müzakereye devam etmenin imkânı yoktur. Çok rica ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Burada, şu sıralarda oturan arkadaşların hakikatleri, bir Hükümet adamının ağzından resmî bir ağız olarak, benim ağzımdan dinlemeleri lâzımdır. Arkadaşlar, bu mesele her şeyden evvel bir memleket meselesidir.

Gazianteb'de Cumhuriyet Bayramından evvel, seçimlerden sonra, Demokrat Partinin o bölgede seçimi kazandığı haberi yayılıyor; bu tesebbüt ediyor, tahakkuk ediyor. O sırada Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili adayları Gazianteb'dedir. Gazianteb Demokrat Parti binası önüne Cumhuriyet Halk Partililer toplu halde geliyorlar. Dağıtılması için teşebbüse geçiliyor. Bu sırada Demokrat Partililerden biri Cumhuriyet Halk Partililerin filâmalarının tahtasını kırıyor. Orada bir çatışma oluyor, zabıta müdahale ediyor. İş adliyeye intikal ediyor, Demokrat Partili tevkif edilip hapisaneye gönderiliyor. O Demokrat Partili suçlu. Böyle bir hareket vâkı. Zabıta ve adliye vazifesini yapmış. Kendisi tevkif ediliyor. Haklı veya haksız. Dâvasını kendisi takibeder. Şimdi ne oluyor? 29 Teşrinievvel Bayramından bir gece evvel, bu Demokrat Partilinin gûya hapisaneden tahliye edilmekte olduğu haberi işae ediliyor. Ve 3 - 5 bin Cumhuriyet Halk Partili, bayrakları, ağızlarında nâraları gece yarısı hapisane istikametinde yürüyüşe geçiyor. Zabıta elbette müdahale ediyor ve oradaki binbaşı ihtar ediyor : «Şu bölgeye kadar gelirseniz zor kullanmak mecburiyetinde kalacağım.» Emniyet Müdürü bu topluluğa kanun hükümlerini hatırlatıyor, dağılmalarını emrediyor, dağılıyorlar. Gerçi 3 - 5 bin kişi hepsi. Ama bu alelâde bir hareket değildir. Hapisaneye hücum, kanun hükmüne taarruz ve tecavüz .

Ertesi günü Cumhuriyet Bayramı. Bütün Gazianteblîler bugüne hazırlanmışlar. Bütün halk, çoluk, çocuk merasim sahasında yerlerini alıyorlar. Ancak, vali C. H. Partisi ve bütün diğer partilerin, emniyet ve asayiş noktasından, resmen merasime katılmalarına müsaade etmiyor. Buna rağmen Halk Partililer evvelâ il binalarının önünde toplanıyorlar ve topluca âbideye çelenk koymak bahanesiyle yürüyüşe geçiyorlar. Orada kalmıyorlar, kendilerine, bu merasime katılmalarının mümkün olmıyacağı mahallî idare âmiri tarafından bildirilmiş olmasına rağmen, bunu dinlemiyorlar ve biz de katılacağız diyorlar. Bir an geliyor, zabıta müdahale etmek mecburiyetinde kalıyor. Öyle bir an geliyor ki, asker geçit resmine başlıyacak, çocuklar geçiyor; öbür taraftan bu kitle bağıra çağıra bu sahaya geliyor. Bu iki kitle karşılaşacaklar. Bundan evvel parti önünde yapılan toplantı sırasında adayları da dâhil olmak üzere beraber bağırıyorlar. «Böyle hükümet istemeyiz. Biz Rus idaresini isteriz.» (Sağdan şiddetli ve devamlı gürültüler) Bu cihet Adliyece tesbit edilmiştir. Buradan bayram yerine geliyorlar. Bunlara zabıta müdahale ediyor. Ve bir kısmını dağıtıyor. Nihayet merasimin bulunduğu yerdeler. Merasimin bozulmaması için bunlar mekteplilerin gerisine sevk ediliyorlar. Burada toplanan halk 35 - 40 bin kişi. Bu kitlenin dağıtılması kolay değil. Bu bir millî bayram günü. Hani bir nizam kanunumuz vardır, üstünde çok durdular; çok itiraz ettilerdi. Ve hattâ seçim beyannamelerinde yahut vaitlerinde yazılıdır; iktidara gelirlerse kaldıracaklardı. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu. Bayram münasebetiyle bu kanunun tatbik edilmediği bir bün içinde oluyor bu, arkadaşlar.

O esnada bunlar geriye doğru alınmışlar. Merasim bitiyor. Fakat bu arada polisle itişmeler kakışmalar oluyor. Merasim bittikten sonra vali makamına geliyor.

Hani fevrî bir hareket olsa, kendiliğinden dağılacaklar. Hayır; bunlar üçe bölünüyorlar. Birisi belediyeye, birisi hükümete, birisi partiye. Bunun evvelden tasarlanmış bir kararın tatbikı olduğu aşikâr. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Belediyeye gidenler ne yapıyor. Dinleyin; dinleyin. Gazianteb üstüne bu kahraman şehir üstüne jet tayyareleri gönderildi diye buradan zağrı zağrı bağıran İnönü, dinlesin. Bunlar kahramanlığı dillere destan olan ve senelerce Fransızlara karşı koyan ve göğsünü istilâya siper eden ve Türk kahramanlığının sembolü olan bu şehrin belediye binası üzerindeki Türk Bayrağını bu nümayişçiler indiriyor ve Halk Partisi bayrağını çekiyorlar. (Sağdan sıra kapaklarına vurmalar ve şiddetli gürültüler)

KEMALİ BAYAZİT (Maraş) — Reis Bey Millî Savunma Bakanını dinlemenizi isterim. Nümayişçi lâfını Vekil geri alsın.

ENVER KAYA (İstanbul) — Eksik konuşuyor, daha var.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — İşinize gelmedi değil mi?

REİS — Rica ederim, yerlerinize oturun.

Dahiliye Vekili Gazianteb hâdiselerinden bahsediyor.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Gazianteb'deki Halk Partili nümayişçiler ellerinde Halk Partisi bayrakları (Sağdan gürültüler)

REİS — Dahiliye Vekili Gazianteb hâdiselerini tavzihan beyan ediyor, müsaade buyurun.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Cumhuriyet Halk Partisi taraftarları.. (Sağdan, gürültüler, sıra kapakları, karşılıklı yuhalar) Sırrı Atalay, senin de valiye çektiğin bir telgraftan bahsedeceğim. Camlar kırılıyor, tabancalar atılıyor, bir vazifeli komiser vazife esnasında şehidoluyor. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Kürsüden yapılan tavzihi kabul etmez misiniz? Rica ederim müsaade buyurun devam etsinler (Sağdan, sözünü geri alsın, sesleri)

Efendim, tavzihan beyan etti işitmediniz mi? Oturun arkadaşlar, oturun rica ederim (Sağdan, soldan gürültüler, lâf atmalar)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Meseleye Hükümet vaziyetediyor. (Sağdan, geri alsın sesleri, gürültüler, masa kapakları)

REİS — Arkadaşlar, sakin olun. Namık Bey müsaade buyurun ben izah edeyim. (Sağdan, gürültüler) Bırakın vazifemizi yapalım yahu. Bir kısmımız gürültü yapıyor, bir kısmınız tavzih edilen beyanları semi itibare almıyorsunuz.. (Sağdan, sözünü geri almadı sesleri)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Ben Gazianteb'de nümayiş yapan Halk Partililerden bahsediyorum.

REİS — Arkadaşlar çok rica ederim, Dahiliye Vekili tavzih ediyor. Gazianteb'de nümayiş yapan Halk Partililerden bahsediyorum, diyorlar. Bunun da tavzihi olur mu? (Sağdan, şiddetli gürültüler)

RECEP DENGİN (Ankara) — Reis Bey, bizi mi kastediyor, bizi kastediyorlarsa tavzih etsinler. (Sağdan, şiddetli gürültüler)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Sizi kasdetmiyorum. Hükümet işe zabıta kuvvetleri ile müdahale ediyor. Bu derece geniş bir hareket karşısında mahallî garnizondan talebedilen askerî kuvvetler geliyor, hâdise bu suretle yatıştırılmış oluyor. Ondan sonra iş mahkemeye intikal ediyor. Bu hâdise, demin arz ettiğim şekilde cereyan ediyor. On binlerce kişi tarafından gerek resmî ve gerekse gayriresmî binalara taş atılan, bir vazifeli zabıta memurunun ölümü ile neticelenen böyle bir nümayiş hâdisesi karşısında elbette Hükümetin titizlikle üzerinde durması lâzımgelir.

(Riyaset makamına Reisvekili Agâh Erozan geldi.)

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Hâdise bir hudut vilâyetimizde cereyan ediyor, karşımızdakiler dostlarımız değildir. Hükümet hassasiyetle ve isabetle her tedbiri her şeye karşı almakla mükelleftir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Ne olmuş? Üç, beş jet uçağı gitmiş ve dönmüş. (Sağdan, gürültüler) Fakat İnönü konuşurken silâhtan ve saireden bahsediyordu. Biz bunları açıklamadan evvel memlekette yayılmak istenen haber şu idi: Gazianteb'de yüzlerce, binlerce vatandaş öldürülmüş, tayyareler bombardıman etmişler.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; İstanbul'dan bahsettiler. İstanbul seçimlerinde bâzı sandıkları ele almak suretiyle burada birtakım rakamlar okudular. Radyodan şikâyet ettiler, icabeden cevabı arkadaşım verdi. (Soldan, «fazlasiyle», sağdan «veremedi» sesleri.)

Bu arada ben benimle alâkalı meseleler üzerinde duruyorum. İstanbul meselesi çok derindir ve geniş bir tahkikat mevzuudur. Bu tahkikatı bütün bir memleket büyük bir merakla beklemektedir ve neticelerine intizar etmektedir. (Soldan, alkışlar.)

REİS — Vekil Bey müsaade buyurunuz. Muhterem arkadaşlar, Mecliste konuşmak ve hatibin sözünü kesmek Dahilî Nizamnamemizin muayyen hükümlerine bağlıdır. Bu itibarla hiçbir mebus arkadaşımız hatibin sözüne müdahale edemez. Bu gibi hareketler Dahilî Nizamname gereğince ihtarı muciptir.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — İstanbul seçimlerinden bahsettiler. Bu münasebetle gazetelerde bana ait beyanat ve mukabil başka bir beyanat çıktı. Bunların ihtiva ettiği hususlar henüz daha açıklanmadı. Yarın açıklanacak. Biz bunu Yüksek Meclise müracaat vâkı olduğu takdirde idareye tereddübeden vazife olarak, veya adliyenin emri olduğu zaman tevdi edeceğiz. Bunlardan telâş etmesinler. Fakat belliki ediyorlar. Yalnız şimdiden söyliyeyim ki, ben geçen devrede burada muhalefet

saflarında bulunan bir arkadaşımın bir müştekinin müdafaası sadedinde burada vâkı beyanatı üzerine kendisine yerimden «aman dikkatli konuş, sana bir sürprizim var demiştim, ısrarı üzerine de o sürprizi açıklamıştım. Şimdi de aynı sümleleri onlara tekrar ediyorum : Dikkatli olsunlar, İstanbul seçimleri için tamamen hakikate uygun kendilerine mühim sürprizlerim olacaktır. (Soldan, alkışlar) (Sağdan, gürültüler)

REİS — Ali Yeniaras daima müdahale ediyorsunuz, size birinci ihtarı veriyorum.

SIRRI ATALAY (Kars) — Soldan müdahale edenlere neden ses çıkarmıyorsunuz?

REİS — Riyaset sağı da, solu da görmektedir. Sırrı Bey, Riyasete müdahale ederseniz hakkınızda nizamnameyi tatbik edeceğim.

SIRRI ATALAY (Kars) — Suçu olmadan bir mebusu tecziye edemezsin.

REİS — Sırrı Atalay Bey, zatâlinize birinci ihtarı yapıyorum. Buyurun, efendim.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Bu seçimlerin yalnız İstanbul'da değil, bütün memlekette seçim önü, seçim içi ve seçim sonrası hâdiseleri olarak inceden inceye tetkik edilmesiyle karşı karşıya kalacağımız birtakım hakikatler vardır. Bu hakikatler memleket umumi efkârına olduğu gibi intikal ettirilecektir.

Biz daha 1950, yani mutlâk bir iradei millî ile seçilmiş olduğumuz günlerin hemen akabinde bu memlekette muhalefet tarafından yapılan propaganda; bunların malzeme ve cihazlarını burada teker teker saymak istersek, Kore başta olmak üzere bunların hesabının altından kalkmaları müşküldür arkadaşlar.

Şimdi İstanbul'da bir ilce seçim kurulunda bir hâdise cereyan ediyor. İlce seçim kurulunda cereyan eden bu hâdise, oraya bir kısım halk partililerin başında, birçok arkadaşların mâzide acı hâtıralarla tanıdığı Ahmet Demir olduğu halde gidiyorlar. Ahmet Demir ve beraberindekilerin listesi yarın adliyeye, yarın Heyeti Celilenize, yarın büyük Türk efkârına elbette aksettirilecektir. Bu listeden bugün burada bahsetmek istemiyorum, esasen kendilerinin de malûmudur. Kendi aralarından seçtikleri tahkikat heyetini göndermek suretiyle meseleyi tahkik ettiler. Öyle zannediyorum ki, vardıkları netice kendilerinin lehine olmadı. Bu neticeye intizar ediyoruz, bu hususta şimdilik başka bir şey söylemiyeceğim. Bunun dışında bütün memlekette en az bir seneden beri kullanılan propagandalar, hakikaten hepimizi üzecek vasıfta olmuştur. Haysiyet ve şerefle memlekette vazife gören, gecesini, gündüzünü memlekete hizmete hasrü tahsis eden insanlar evlerini, yuvalarının dışında ve vazife başındaki hayatlarını, kendilerinin haysiyet ve şereflerini hiçe sayan birtakım siyaset vampirlerinden muztarip geçirdiler. Bunlar, yarının gençlerine aynen devretmeye çalıştığımız kıymetleri âlenen tahribetmeye çalıştılar. Bunların çeşitlerini tahkik heyeti raporları geldiği zaman göreceğiz, hepimiz insan olarak bunlardan nefret edeceğiz.

Şimdi muhterem arkadaşlarım; bu hakikatlere burada işaret ettikten sonra, İnönü'nün sözlerine gelelim. Bunlar hakikaten şayanı teessüftür, bunu burada memleketin müstakbel huzuru ve emniyeti bakımından tesbit etmek icabeder. (Sağdan, Allah Allah, sesleri)

İnönü diyor ki, şunlar şunlar olmadığı takdirde arkası iğtişaş olur. Arkadaşlar, bunun taşıdığı mânayı elbette anlıyorsunuz. Bu çok vahîm bir tehdit, bunun burada böylece tesbit olunmasının elbette kıymeti vardır. İşte biz, bu zihniyetle mücadele ediyoruz. Tek şef, tek insan zihniyetiyle mücadele ediyoruz. (Soldan, şiddetli alkışlar) Biz, bu memlekete iktidar olarak bir meltem gibi geldik. Karayel gibi gelmek istiyenleri bu millet iktidara getirmemekte haklıdır, arkadaşlar. (Soldan, alkışlar)..

KEMALİ BAYAZİT (Maraş) — Düşmez kalkmaz bir Allah.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Devamla) — Biz vazifemizi yapıyoruz. Burada ifade edilmiş, zapta geçmiş olan hususlar bugüne kadar ayakta tuttuğumuz teyakkuzu bir kat daha artırmak icabettiğini bize telkin ediyor. Burada gizli komünistlik mevzuunda, Hükümeti gûya bununla itham eden çapraşık sözler sarf edildi. Yetiştiği müessesede talebeler bunu belki anlamazlar; parlâmentoya yeni gelmişlerdir. Bakınız şuraya, afedersiniz üzülerek ifade edeceğim, şu sıralarda oturanlara, bunu pek yutmazlar. Onlar kararlı insanlardır, 1957 seçimlerinin ateş çemberinden geçmiş gelmiş insanlardır. (Soldan, bravo, sesleri alkışlar)

Baskıdan bahsediyorlar. Ne baskısı? Hangi baskı? İdare baskısı diyorlar. Siz yaptınız bas-

kıyı. (Soldan, alkışlar) Bu milletin, Devletle, Hükümetle hizmet esası üzerine akit yapmış olan memurlarının en küçüğünden en büyüğüne varıncaya kadar siz tehdidettiniz. (Soldan, alkışlar)

Valilere çekilen telgraflar, bu çekilen telgrafların ağırlığı o kadar büyüktür ki, telgraf telleri taşıyamamıştır, inhina peyda etmiştir. Telgrafı çeken Sırrı Atalay, bu cevabı veren Kars Valisi de. Daha evvel de kaymakamlara tehdit telgrafları çekiyor.. Valiler tehdit altında, memurlar tehdit altında ve halk tehdit altında. (Sağdan, öyle mi? Bravo, sesleri) Bir psikoz yarattılar bu memlekette; Paşa geldi seçimlerden evvel, İstanbul'a, iradei milliye kendi yedinde tecelli etmişçesine, halk kararını vermiştir, Demokratları alaşağı ediyor dedi. Bunun bir maksadı vardı elbette. Psikolojik bir taktik, seçimleri kazanmak için kullanılan bu sözlerin tesirlerinden az çok istifade ettiler. Ama müsaade etsinler, sözümü şununla ikmal edip ineceğim.

1950 senesinde bu millet bizi seçip iktidara getirdiği zaman, ilk günlerden beri çıktılar, dediler ki; millet Demokrat Partiyi iktidara getirmekle nâdim olmuştur.

Arkadaşlardan rica ediyorum; seçimler sırasındaki işlerin hesapları bilâhara görülür; 170 kişi olarak seçilip geldikleri bu yerde milletimizi kendilerine yakışır bir şekilde, büyük dâvaların sahibi olarak müdafaa etmek hususunda bize güzel örnekler versinler ve 170 kişi seçmiş olduğundan dolayı nedamet hissini milletin vicdanında hissettirmesinler, telkin etmesinler. (Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

SIRRI ATALAY (Kars) — Bana sataşma oldu söz istiyorum.

REİS — Müsaade buyurun. Riyaset sataşma iddiasına iştirak etmemektedir.

SIRRI ATALAY (Kars) — Sataşma vardır.

REİS — Efendim, arkadaşımızın sataşma olduğu hakkındaki iddialarına Riyaset Dahilî Nizamnamenin 95 nci maddesinin 2 nci fıkrası mucibince iştirak etmemektedir. Arkadaşımız ısrar ediyor. Son fıkra mucibince reyinize arz edeceğim. Sataşmayı kabul edenler.. Etmiyenler.. Sataşma kabul edilmemiştir, bu itibarla söz vermiyorum, efendim.

Suphi Baykam.

SUPHİ BAYKAM (Adana) — Aziz ve muhterem milletvekilleri, (Soldan oo sesleri) Beğenmediniz mi beyefendi? Müsaade buyurun. Huzurunuza çıkarken bambaşka bir haleti ruhiye içinde olmayı şahsan çok arzuluyordum. Ama şartlar o şekilde gelişti ki, bizleri memnun bırakan ve huzurunuzda bâzı açıklamalar yapmamıza fırsat veren Demokrat Partili arkadaşlara teşekkür etmekle sözlerime başlıyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Grupumuz adına konuşan muhterem arkadaşımız Turhan Feyzioğlu'nun, gizli kominizmle ilgili sözleri üzerinde hassasiyetle durdunuz. Bu elbette her Türk'ün üzerinde hassasiyetle duracağı bir mevzudur. Ama arkadaşımızın sözünde ne şahıslarınıza, ne Grupunuza ve ne de Hükümete böyle bir isnat mevcut değildi. (Soldan, program hakkında konuş sesleri)

Program hakkında konuşacağım. Ancak söz buraya gelmişken ben de bu programda yer almış olan gizli komünistlikten başlamak arzusundayım.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakan Adana'da 30 bin kişi huzurunda ertesi günkü gazetelerde neşredilmiştir, huzurunuzda arz edebilirim, şu sözleri söylemiştir; «Vatandaşlar dikkat ediniz, Halk Partisinin çalışmalarına göz kulak olunuz.» bununla sözlerini bitirmiyor Menderes. İlâve ediyor. «Moskova radyosu» «Her gün, seçimlerde reylerinizi Cumhuriyet Halk Partisine veriniz» diyor. Bunlar 30 bin kişinin önünde söylenmiştir. Radyo gazetesini, Zafer gazetesini ele alınız. Her gün, komünist metotları ile çalışıyorlar diye huzurumuza tomar tomar ithamlarla çıkıyorsunuz. Seslenmiyoruz.

Sayın Meclis Reisi Refik Koraltan Adana'da ve Mersin'de ve daha birkaç yerde kürsüde, (Vesikaları önümde bulunuyor.) Türk bayrağını kürsüde eline alıyor ve diyor ki «muhterem vatandaşlar; bu bayrağı Cumhuriyet Halk Partililer yere düşürmek istiyorlar» Sarılıyor, ve ağlıyarak «arkadaşlar; koruyun Türk bayrağını» diyor. (Soldan, «doğru, doğru» sesleri) (Sağdan gürültüler).

Muhterem arkadaşlar; huzurunuza bu meseleleri getirirken üzerinde durmak istediğimiz nokta; iktidar partisine mensubolmak, diğer partilerdeki arkadaşlara bühtanda bulunmak, iftira etmek için bir hak verdirmez, arkadaşlar.

(Soldan, kendinize söyleyin sesleri).

Sizlere, şu kadarını ifade edeyim ki; C. H. Partisi, her şeyden evvel bu memleketin vatansever insanından müteşekkil, düşmanı bu topraklardan koğmuş insanların kurduğu, (Soldan, Oooo sesleri)

ENVER KAYA (İstanbul) — Halk Partisi değil Türk milleti kovmuştur.

SUPHİ BAYKAM (Devamla) — Birçok arkadaşlarımız o partide iken... (Soldan, gürültüler).

REİS — Müsaade buyurun efendim.

Muhterem arkadaşlar, lûtfen Riyasetin vazife yapmasına imkân veriniz. Hatibi ben kelime tasarrufu içinde takibetmekteyim.

Subhi Bey, zatâlinizin bu program tenkidinde, beyanlarımızda tahrikkâr ifadeler mevcuttur. Bu şekilde konuşma müzakerenin seyri üzerinde müspet tesir icra etmemektedir. Zatâlinizi (nizamname madde 92) sadede ve tamamiyle program üzerinde konuşmaya davet ediyorum. Buyurun beyefendi.

SUPHİ BAYKAM (Devemla) — Muhterem arkadaşlar, bu kürsüden Cumhuriyet Halk Partisine karşı, biraz evvel Dahiliye Vekili Gedik'in ifade ettiği gibi, birçok ithamlar yapılırsa ve bize bu ithamlara karşı cevap verme hakkı tanımazsanız ve buna rıza göstermezseniz durumu sizlere nasıl açıklarız? Biraz evvel temas edilmiş olan meselelere benim de temas etmem ve gerekli açıklamalarda bulunmam hakkındır. Unutmayın ki biz burada milletin kahir ekseriyetiyle ve onların reyleriyle huzurunuzda bulunuyoruz. Bu bakımdan müsaade edin ve dinleyin. Şimdi Gazianteb hâdiseleri hakkında burada yapılmış olan beyanlara karşı biz de adliyeye intikal etmemiş hususları açıklıyalım. Bütün Grupumuza «nümayişçiler» ithamında bulunuldu. Gazianteb Valisinin sözlerini başka türlü ifade ettiler. Bizim de elimizde vesikalar var.

Muhterem arkadaşlar, Anteb Âbidesine çelenk kondukdan sonra resmi geçit için toplanmış olan Halk Partililere Vali, burada söylemekten utandığım sözler sarf etmiş, itfaiye vasıtasiyle üzerlerine su sıktırmış ve polise göz yaşartıcı bombalar attırmıştır. (Soldan, gürültüler) Arkadaşlar, söylediğinizi dinledim, lûtfen siz de beni dinleyiniz.. Arkasından birçok meseleler bu şekilde zencirleme gittikten sonra halkın, orada kim olduğu belli olmıyan, bayram günü oraya gelmiş olan halkın galeyana gelmesine sebeboluyor. (Soldan, bayrak sesleri) Demokrat Parti binasından ateş edilmiş, halk ateş etmemiştir. Ateş neticesinde üç kişi ölmüştür.

Arkadaşlar, hâdise cereyan ederken Cumhuriyet gazetesi muhabiri tarafından resim çekilmiştir. Bunu biliyoruz. (Soldan, bayrak sesleri)

REİS — Hatibin sözünü kesmeyin, efendim.

SUPHİ BAYKAM (Devamla) — Evet, onu arz ediyorum. On üç yaşında bir çocuk belediye binasına çıkıyor, Türk Bayrağını indirmiyor, yanına Halk Partisinin bayrağını çekiyor. İn seni vururum diyen bir komisere «Vur ağabey.. bu yolda öleyim» diyor. (Soldan, gürültüler) Meseleyi huzurunuza getirirken kalb emniyeti içinde konuşuyoruz. Ve sizlere diyoruz ki, vesikalar konuşacaksa, bizim de konuşturacak vesikalarımız var, biz de konuşturacağız. Eğer bu memlekette millî iradenin tecelli etmesine mâni olan, serbest bir seçimle iş başına gelecek insanların tâyininde bâzı haksızlıklar meydana gelmiş olmasından bir şikâyetçi varsa o da biziz. (Soldan, ooo sesleri) (Sağdan, bravo sesleri)

Diğer taraftan Mersin hâdisesine temas ettiler.

Arkadaşlar, üzerinde bir çakısı dahi bulunmıyan bir Halk Partili bayram günü anası ile, karısı ile beraber dolaşırken Demokrat Partinin ileri gelen biri tarafından tecavüze uğramış, öldürülmüş ve arkasından hamile karısı da çocuğunu düşürmüştür. Bu hâdiseler vesikalarla sabittir.

REİS — Suphi Bey, Dahiliye Vekili vâkı olan bir sataşmaya cevap verdi. Zatıâliniz söz sıranızda program üzerinde konuşmak üzere söz almış bulunuyorsunuz. Binaenaleyh bu şekilde konuşmanıza imkân yoktur.

SUPHİ BAYKAM (Devamla) — Parti bana bu vazifeyi verdi.

REİS — Partiniz size vazife vermiş olabilir. Fakat bu kürsüde konuşma, Dahilî Nizamname hükümlerine göre yapılır.

SUPHİ BAYKAM (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, yine bu kürsüde şahsı adına konuşmuş olan ve sözü kesilmemiş bulunan arkadaşlarımızın ifadeelrine temas ederek ben de konuşuyorum.

Arkadaşlar, ihtilâl metotları ile çalıştığımızı söylediler. Polis tehditleri ile karşımıza çıktılar,

mânevi tedhiş ve asayiş gibi ve buna benzer birtakım kelimeler kullandılar. Şu kadarına işaret etmek isterim ki; biz anamızın ak sütü gibi helâl reylerle geldik, hiç kimseden korkumuz yoktur. Millî iradenin tecellisi için çalışacağız. En ufak bir endişemiz dahi yoktur.

Şimdi programla ilgili konuşmalara geçiyorum :.

Muhterem arkadaşlar, 34 gün önce Meclisin önü zabıta kuvvetleri ve jandarma tarafından sarılmış, Cebeci sırtlarına tanklar yerleştirilmiş, makinalı kıtalar hazır halde yeni Meclis çalışmalarına başlarken,... (Soldan, gürültüler, bunun programla alâkası ne sesleri)

SUPHİ BAYKAM (Devamla) — Müsaade buyurun.. Programla alâkalıdır. İzah edeyim.

REİS — Arkadaşlar, çok rica ederim; müzakerelerin selâmeti seyrini takip ve onu devam ettirmek Riyasete ait bir vazifedir.

Arkadaşımıza iki defa ihtar yapmama rağmen sadet dışı konuşmalarına devam etmekte ısrar etmiştir. Dahilî Nizamnamenin 92 nci maddesine göre kendisinin bu mevzuda ve bu İnikat için söz söylemekten memnuiyeti hususunu reylerinize arz ediyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

SUPHİ BAYKAM (Adana) — Burada ekseriyet sizdedir, her istediğiniz kararı alabilirsiniz.

REİS — Arkadaşlar, Riyasetin bir mâruzatı var. Her hatip bu kürsüden Dahilî Nizamname hükümlerine uygun şekilde konuşmaya mecburdur, lisan nezahetine dikkat edilmesini bilhassa rica ederim.

Hikmet Bayur; buyurun.

HİKMET BAYUR (Manisa) — Sayın arkadaşlarım, müsaade ederseniz program meselesine gelelim :

Bu program takdir edilmeye değer iki hususu bir arada yürütmek istiyor : Birisi, memleketin kalkınmasına devam etmek ve bunu âzami süratte ilerletmek; ötekisi de halkın bu kalkınma programından dolayı çektiği sıkıntıları azaltmak ve refahını artırmaktır. Bu iki hususun bir arada görülmesi son derece takdire şayandır. Hepiniz dışarı ile temastasınız. Birçok muhalifler dışarda eski zihniyetlerini değiştirmişler ve Hükümeti beğenmeye başlamışlardır, «Bu böyle devam ederse, onlarla candan beraberiz.» demektedirler. Bugün bu patırdıyı yapanlar kendilerine oy vermiş olanlarla temas etseler nasıl bir değişiklik olduğunu görürler. İhtikâr var diye bar bar bağıranlar bugün muhtekir cezalandırılıyor diye bağırmaktadırlar ve Halk Partisi Başkanı öyle konuşmuştur. Ya muhtekiri koruyacağız, ya halkı. Birine ses çıkarma, öbürüne bağır, bu, nasıl olur? Bugünkü mücadelenin esası şudur : Memlekette çalışmak istiyen bir parti iktidardadır. Atatürk öldükten sonra 5 savaş ve 7 barış yılında memlekete bir çivi çakmıyan bir iktidar mı iş başına gelecektir? Geçmiş iktidar tecrübe edilmiştir. Bunlar tekrar iktidara gelmek isterlerse millet bunu ister mi? Bu itibarla Demokrat Partinin aldığı oylar gayet samimî ve ciddî olarak verilmiştir. Türk milleti eski uyuşukluğu tekrar kabul etmez, edemez.

Şimdi arkadaşlar, memleketin mânevi huzuru meselesini ele alırsak Halk Partisinin aşırı ve şiddetli politikası hepimizin hâtırasındadır. Seçimden evvel resmî gazeteleri sayılan Ulus gazetesinde öyle yazılara rasladık ki, «Demokrat Parti düşmanla birdir. Yunan'ı nasıl yendikse seçimlerde onu da yeneceğiz» gibi lâflar vardı.

Ondan sonra bütün vilâyetlerin seçimine itiraz. Arada 50 bin 70 bin, 100 bin fark olan vilâyetlerdeki seçimlere de itiraz. Bunun samimiyet neresinde?.. (Soldan, bravo sesleri)

HAMZA EROĞLU (Adana) — Reis Bey, usul hakkında söz istiyorum. Çok rica ederim.

REİS — Hatip sözünü bitirsin. Size usul hakkında söz vereceğim.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Arkadaşlar, bize bu programı getirmiş olan hükümeti, bu gibi çarelerle, bu gibi vasıtalarla, hücumlarla devirmek için çalışıyorlar. Bir hükümetin devrilmesi için önce yıpranmış olması lâzımdır. Birçok arkadaşlar hukuki mütalâa, şunu, bunu serd ediyorlar; bir de siyasi görüş vardır. Böyle hücumlarla, yıpranmış bir hükümet olursa devrilir. Halbuki Demokrat Parti Hükümetinin yedi yıllık icraatı, eserleri vardır. Ne kadar olsa onu sevmiyenler dahi içinden minnettardırlar. Çünkü onun kurduğu eserlerden faydalanıyorlar, Demokrat Partili olsun, Halk Partili olsun, bütün vatandaşlar bu eserlerden istifade ediyorlar. Bu bakımdan herkes onu takdir etmekte ve iş başına gelmesini istemektedir. Aksine bağıranlar, çağıranlar bu hücumlarla Hükümeti düşüreceklerini zannediyorlarsa aldanıyorlar. Yıp-

ranmamış bir Hükümet olduğu için çarpışmalarda muhalefetin ezileceğinden şüpheleri olmasın. (Soldan, alkışlar)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Şükranını eda ediyor.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Kendilerine yapılacak tavsiye, mâkul bir muhalefetin, her hangi bir memleketteki normal muhalefetin yaptıklarını yapmaktır. Yoksa böyle patırtı çıkarmak, bağırıp çağırmak v. s. aşırı solcuların (Sağdan, «Bu sözü geri alsın», sesleri.), («İzah etsin sözünü», sesleri, gürültüler.) İngiltere'de, Fransa'da v. s. falan...

REİS — Hikmet Bayur Beyefendi, lûtfen tavzih buyurunuz, sözünüzü. (Sağdan, «sözünü geri al», sesleri.)

HİKMET BAYUR (Devamla) — İngiltere'de muhalefet partisi bu şekilde muhalefet yapmaz, mâkul olarak söz söyler, cevabını alır. Fransa'da da öyledir. (Sağdan, gürültüler.)

REİS — Sözünüzü açıklayın, efendim.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Ne biz söyliyelim, ne de siz söyleyin, iki taraf da söylemesin.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Fransa'da mâkul muhalifler bunu yapmaz. Aşırı solcular yapar. (Sağdan, şiddetli gürültüler.) Bunlar vakıadır. (Sağdan, «reddederiz», sesleri.) Bunlar her yerde yapılmaktadır. Mâkul muhalifler bunu yapmaz. Size tavsiyem bunu yapmamaktır. Böyle devam ederseniz ne olacağı kestirilemez. (Sağdan, şiddetli gürültüler.)

REİS — Hatip tarafından solculuk izafe edilmiş değildir.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Amerika ve Avrupa gazetelerini takibedenler, bunun böyle olduğunu bilirler. Sizler bu gazeteleri takibetmiyorsunuz. (Sağdan, «Reis Bey, sözünü geri alsın», sesleri.)

REİS — Hatibe müdahale ettim, tavzih etti. Kelâmda mânayı hakiki ne ise hükmü buna göre vermek iktiza eder. Riyaset olarak bu tavzihten sonra muhalefete bir sataşma, hakaret olmadığı derkârdır, bu itibarla müzakereye devam ediyoruz.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Arkadaşlar, memleketimiz Cumhuriyet kurulalıdan beri inkılâp halindedir. Sosyal inkılâp, ekonomik inkılâp ve saire devam etmektedir. İnkılâbın kendine mahsus kaidesi ve hukuku vardır. Karşıya geçip de mütemadiyen çelme takmaları ile, sataşma ile onu yolundan alıkoymak olmaz, yoksa buna karşı tedbirler alınır. Muhalefetteki arkadaşlardan rica ediyorum, iktidarı bu gibi tedbirler alma zaruretinde bırakmamalıdır. Bırakılırsa olmaz, kimsenin lehinde olmaz. İşi buralara kadar götürmesinler, oraya kadar gitmesinler. Siz zannediyor musunuz ki, bunu iktidar da ister. Hayır.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Sana mı düştü? İş bu kadar aşağıya mı indi? Hikmet Bayur'un ağzına mı düştü?

HİKMET BAYUR (Devamla) — Böyle zamanlarda iktidar karşısına çıkan engeli yıkmak ister. Bu program evvelden beri istediğimiz şeyleri va'dediyor. Bunun karşısına gürültü patırtı ederek çıkılırsa Hükümet çalıştırılmazsa iktidar çok ağır tedbirler alır. Bunlar zaruridir. Tarihte de böyle olmuştur. Hiçbir iktidar bu gibi tedbirler alma işini kendiliğinden yapmaz. Ama zaruret yaptırır.

Meclis görüşmelerinin basına intikali hakkında bir kanundan bahsettiler ve İngiltere'den örnek getirdiler. Orada bu neden olmuştur? O vakitki muhalefet bunu zaruri kılmıştır, Meclis işlemez olmuştur. Tedbir de alınmıştır. Bütün inkılâplarda bu böyle olmuştur, şiddet muhalefetin zorlamalarından hâsıl olmuştur.

Arkadaşlar; hepimiz demokrasiyi mâkul ölçüler içinde yürütmek istiyoruz. Bu yürümeye mâni olmamalarını muhalif arkadaşlardan rica etmemiz, istirham etmemiz gerekir.

Dediler ki; demokrasi en üstün bir idaredir. Bu idare suiistimal edilirse anarşi doğar. (Sağdan, «program, program» sesleri).

REİS — Hikmet Bey; rica ediyorum program üzerinde konuşun. Mütalâalarımızı genişletmeyin.

HİKMET BAYUR (Devamla) — Ben bâzı hakikatleri burada açıklamak istiyorum. Bu da programa taallûk eder.

Arkadaşlar; Hükümet bu programı size getirdiği vakit dış durumumuzdan bahsetti. Nazik olan durumlar üzerine parmak basmak istemedi. Bu hususta daha başka çok şeyler söylenebilir ve söylenmesi lâzımdır bence. Ben bunlardan bir iki tanesine işaret etmek istiyorum.

Arkadaşlar, Orta - Doğu meselesi ne idi? Hep Arap - Yahudi dâvası.. Nasıl oldu da Su-

riye - Türkiye dâvası biçimine girdi? Bu, seçim kampanyası başladığı sırada başladı. Seçimin şiddeti ve birbirimize çatmamızın neticesidir bu..

Sonra, dahası var : Birleşmiş Milletlere gitti, geldi. Seçimler oldu, bir iki gün durdu. Suriye Birleşmiş Milletlerden takririni geri aldı. Mesele kapandı zannettik. Çünkü Rusya da iç çatışmalarımız bitti zannetmişti. Ama baktı ki iş kapanmamış, bilâkis alevlenmiş. Yeni bir şeymiş gibi tekrar Suriye - Türkiye dâvası ortaya çıktı. Ben isterdim ki; Hükümet bunun üzerinde dursun. Bu dâva son derece nazik ibr dâvadır. Suriye - Türkiye işi dışardan gelen bir kışkırtma işidir. Aslında böyle bir mesele yoktur. Şimdi, bu neden çıkıyor? Belki Hükümet programının izahında ayrıca bahseder, ama bundan bir nebze bahsedelim.

Bizim bulunduğumuz tarafın nazik durumu şuradadır : Ruslar kıtalararası füzeler yaptılar. Ancak, hedefe isabet edip etmediği bilinmiyor. Ne yapacak Amerika? Bunları Fransa, Almanya, İngiltere gibi Rusya'ya yakın yerlere yerleştirmek istiyor. Onlar da orta menzilli füzelere hız veriyor. Bu iki hâdise arasında Rusların hedefe isabet ettirip ettiremedikleri meçhul füze ile Amerikalıların Avrupa'da orta menzilli füze üssü kurmaları hâdisesi gelişe dursun, Ruslar kendilerini teknik bakımdan daha ileride sayarak her tarafa tehdit savuruyorlar. Bizim iç durumumuzdan da faydalanarak bize karşı Suriye'yi tahrike başladılar. Biz bu sıralarda muhtelif meseleler hakkında münakaşalar yapabiliriz. Fethi Çelikbaş arkadaşımızın seçim mevzuuna girmemiş olsalar da tekliflerini görüşebilirdik. Olmadı. Fakat ben Halk Partisinin bugün gösterdiği manzara karşısında çok korktum. Ne olacak bu Meclisin âkıbeti? Ne olacak bu Hükümetin âkıbeti? Bu hâdise karşısında bu program artık bir şey ifade etmez olmuştur. Bu, tehlikeli bir şeydir. Bu, bir dünyanın yıkılması, öbür dünyanın ona tahakküm etmesi dâvası şiddetlenmişken, silâhların tekâmül etmesinin aleyhimize olduğu bir devirde; biz böyle şiddetle çarpışırsak, biribirimizin sözlerini keser çalışmalarını engellersek çok fena olur arkadaşlar. O vakit karşı taraf her şeyini bizim üzerimize teksif eder. Daha fena durumlara sokmaya çalışır. Onun için muhalif arkadaşlarımdan rica ediyorum, mâkul olsunlar. Bu şekilde yapmasınlar. Muayyen mevzular üzerinde gelsinler, konuşsunlar. Daha uzatmıyayım. Söylenecek daha çok şey var. Ama bitireyim. (Soldan, devamlı ve şiddetli alkışlar)

REİS — Bir arkadaşımız usul hakkında söz istemiştir. Neye dair beyefendi?

HAMZA EROĞLU (Adana) — Program haricinde konuşulmaması hakkında.

REİS — Müsaade buyurun.

Arkadaşımız usul hakkında söz talebetmektedir. Dahilî Nizamnamemizin 89 ncu maddesine göre usul hakkında ancak üç noktada söz istenebilir: Müzakereye mahal olmadığı; ruznameye veya nizamname ahkâmına ademi riayet; takdim ve tehir. Arkadaşımızın usul hakkındaki talepleri bu üç noktanın dışında olduğu için kendilerine söz vermiyorum.

Kifayet takrirleri vardır. Okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Hükümet programı hakkında kâfi derecede müzakereler olmuş, Meclisi Âli tenevvür etmiş bulunmaktadır. Müzakerelerin kifayetini teklif ediyorum.

Kastamonu Mebusu
Dr. Münif İslâmoğlu

Yüksek Reisliğe

Müzakerelerin kifayetini reye koymanızı arz ve teklif ederim.

Bilecik Mebusu
Şevki Hasırcı

Yüksek Reisliğe

Hükümet programı hakkındaki müzakereler kâfidir. İtimat reyine müracaat olunmasını arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar
Murad Âli Ülgen

T. B. M. M. Yüksek Reisliğine

Müzakereler kâfidir. Reye müracaat olunmasını arz ve teklif ederim.

Kastamonu Mebusu
Süleyman Çağlar

Yüksek Reisliğe

Hükümet programı hakkındaki konuşmaların kifayetini reye koymanızı arz ve teklif ederim.

Sakarya Mebusu
Tacettin Barış

Yüksek Reisliğe

Program üzerindeki konuşmaların kifayetini arz ve teklif ederiz.

Edirne Mebusu	Nevşehir Mebusu
Nurettin Manyas	H. Hayati Ülkün

REİS — Kifayet aleyhinde ancak bir arkadaş konuşabilir, ilk söz istiyen, Avni Doğan, buyurun.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, bugün seçimin bitişini takibeden Meclisin nizami toplantısının 33 ncü günündeyiz. 33 gün Meclisi 1,5 dakikalık fâsılalarla toplanarak boş bıraktık. Bugün memleketin kaderi üzerinde icra salâhiyetini kullanacak olan Hükümetin programı üzerindeki müzakereleri kifayet takrirleri ile kesmek suretiyle memlekette mürakabe ve teşriî vazifesini yapan Meclisin ve dolayısiyle bütün memleketin tenevvürünü önleyici bir yola gitmenizi ben tasvibetmiyorum. (Soldan «O o o», sesleri)

REİS — Arkadaşımız kifayetin aleyhinde konuşuyor, lûtfen dinleyin, efendim.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Arkadaşlar, bâzı genç arkadaşlarımız Meclis müzakerelerini bedenî kuvvete dayanan ve sıralardan taş atılarak etüd edilen bir oyun farz ediyorlar. (Soldan, «sadede gel» sesleri)

REİS — Lûtfen gürültü etmiyelim, efendim.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Eğer mutad parlmanter usulü siz bozmasa idiniz, muhalefete gün vermek gibi bir müsamaha gösterse idiniz aksülameli bu kadar şiddetli olmazdı.

REİS — Mehil verip vermemek talep ve ifadelerinin kifayetle alâkasını zatıâliniz tesbit ediyor musunuz?

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Cidden hayret edilecek bir şey var : Reislerimizin ince zekâsı sadece muhalefet aleyhinde işlemektedir. Bu zekâ ile hatibin sözünü kesen bir vekile, hattâ bir Demokrat Parti milletvekiline tevcihi hitabedildiğini görmedim.

REİS — Avni Doğan Beyefendi, zatıâliniz Riyasetin Nizamnamei Dâhiliyi yalnız muhalefete tatbik ettiğini iddia ediyorsunuz. Dikkat buyurun, mütaaddit defalar iktidar mebusu arkadaşlarımıza da lâzımgelen ihtarı Riyaset yapmıştır. Binaenaleyh Riyaset olarak şu cevabı veriyorum : Hatası zâhir olan zanna itibar edilmez! Buyurun.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Arkadaşlar. müzakere gayrikâfidir. Eğer bir sükûna varmak, bu memleketin işlerini aklı selim içinde yapmak istiyorsak bütün dertlerin üzerinde sarahatle konuşmak imkânını verin.

SANAYİ VEKİLİ SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Halk Partisi toplantılarında bunları söylüyor musunuz?

REİS — Samet Bey, müsaade buyurun, karşılıklı konuşmayım.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Çok arzu ederdim. Samet Beye karşı riayetim vardır, sözünü cevapsız bırakmak istemezdim, fakat duymadım, ihtiyarlık...

SANAYİ VEKİLİ SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Sözlerimle neyi kasdettiğimi anlamışsınızdır.

REİS — Samet Bey lûtfen müsaade buyurun.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Arkadaşlar, memleketimizin huzuru, Meclisin huzur içinde çalışabilmesi için sarfı gayret ediyoruz. Yoksa üstüne, milletin enzarı dikkatini çeken şu kubbe altında kimseden merhamet istemediğim muhakkaktır. Cidal ne kadar sert olursa olsun hiçbirimiz bu memleketin evlâdı olarak müzakerelerin devam ettirilmesinde mahzur görmedik. (Soldan, gürültüler)

REİS — Efendim lûtfen hatibin sözünü kesmiyelim.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Binaenaleyh, görüyorum ki, tahammülünüz son haddine varmıştır. Müzakere gayrikâfidir. Arz ettiğim esbabı mucibe ile müzakerenin kifayetinin kabul edilmemesini rica ediyorum.

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Bendeniz kifayet teklifinden evvel grup namına söz istedim. (Soldan, gürültüler)

Bir kere de beni dinleyin yahu; ne olur?

REİS — Ahmed Beyefendi, zatâliniz tecrübeli bir parlâmento arkadaşımızsınız. Riyasetten müsaade almadan Heyeti Umumiyeye karşı bu şekilde konuşmanız doğru mudur?

FAİK AHMED BARUTÇU (Ankara) — Arkadaşlar bana hitabettiler de onun için onlara hitabettim.

REİS — Efendim, arkadaşımız grup adına söz istemişlerdi. Kifayet müessesesi işlemeye başladıktan sonra hiç kimseye söz verilemez. Binaenaleyh kendilerine söz vermiyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem âzaları... (Sağdan, «Biz âza değil miyiz?» ses-

leri) Çok rica ederim arkadaşlar; müdahaleleriniz şu kubbe altında konuşulması lâzımgelenlerle kabilitelif değildir.

Şimdi kifayeti oyunuza arz ediyorum : Kabul edenler... Etmiyenler... Müzakerenin kifayeti kabul edilmiştir. (Sağdan, «reyler sayılmadı» sesleri)

Efendim, kifayeti oya arz ettim ve kifayetin büyük bir ekseriyetle Türk Milletinin önünde kabul edildiği aşikârdır. Eğer Riyaset tereddüde düşerse saymak mecburiyetindedir. İki kâtip arkadaşımız bunda vazifelidir. Riyaset tereddütsüz olarak bunu görmüş ve bu vaziyet karşısında kabul edilmiştir. Bu ademi itimatsızlığı cidden üzüntü ile karşılar, kendilerinin bu yolda hareket etmemelerini rica ederim.

FARUK AYANOĞLU (Tokad) — Usul hakkında söz istiyorum, takririm vardı.

REİS — Hangi husus hakkında? (Soldan gürültüler)

Efendim, bir mebus arkadaş her zaman usul hakkında söz talebinde bulunabilir. Eğer Dahilî Nizamnameye uygun beyanda bulunuyorsa söz verilir. Ne hakkında konuşacaksınız, beyefendi?

FARUK AYANOĞLU (Tokad) — Bir arkadaşımız bize burada hücum ederek komünistlikle itham eder şekilde beyanda bulundu. Takrir verdim, takririm okunmadı.

REİS — Soru mu soracaksınız?

FARUK AYANOĞLU (Tokad) — Hayır, takririm okunmadı, okunsun.

REİS — Efendim, arkadaşımız geç kalmış bulunuyorlar. Dahilî Nizamname sarihtir, söz vermiyorum. (Soldan alkışlar)

Efendim, müzakere bitmiştir.

İcra Vekilleri Heyetine verilecek itimat için lûtfen reylerinizi istimal buyuracaksınız.

Şimdi hangi intihap dairesinden başlanılarak reylerin toplanacağını tesbit için kur'a çekiyoruz:

Adana intihap dairesinden başlıyoruz efendim.

(Reylerin toplanılmasına başlandı)

REİS — Reylerini kullanan arkadaşlar lûtfen yerlerine otursunlar...

Reylerini kullanmayan arkadaşlar varsa lûtfen kullansınlar efendim...

Rey verme muamelesi bitmiştir, efendim.

İcra Vekilleri Heyetine itimat için yapılan oylamaya 536 arkadaş katılmış ve bunlardan 403 ü kabul ve 133 reddi mutazammın rey vermiştir. Bu suretle 5 nci Adnan Menderes Hükümeti 403 reyle itimat almış bulunuyor.

Söz, Başvekilindir.

(Başvekil Adnan Menderes şiddetli ve sürekli alkışlar ve yaşa, bravo sesleri arasında kürsüye geldi.)

BAŞVEKİL ADNAN MENDERES (İstanbul) — Çok aziz ve muhterem arkadaşlarım, bize lâyik gördüğünüz itimat oylarınızdan dolayı naçiz şahsım adına ve bütün kabine arkadaşlarım namına en derin ve samimî teşekkürlerimizi arz ederim.

Vatan ve memleketin yüksek menfaatleri üstün tutulması şartiyle, bütün bu müşkül gibi görünen meyzuların ve meselelerin kısa bir zamanda ve kolaylıkla halledileceğinden emin olarak, itimat reyinizle uhdemize yüklemiş bulunduğunuz mesuliyetin ağırlığına rağmen, bu mesuliyeti muvaffakiyetle taşıyabileceğimizi arz ederim. Şükranlarımızı tekrar takdim eder ve hepimize Cenabı Hakkın yardım etmesini dua ve niyaz ederim. (Soldan, şiddetli ve sürekli alkışlar ve bravo sesleri)

REİS — 6 Aralık 1957 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada son veriyorum.

Kapanma saati : 23,05

Başvekil Adnan Menderes tarafından teşkil edilen Hükümete verilen itimat reylerinin neticesi

(İtimat beyan edilmiştir.)

Âza adedi	:	610
Rey verenler	:	536
Kabul edenler	:	403
Reddedenler	:	133
Müstenkifler	:	00
Reye iştirak etmiyenler	:	66
Münhal mebusluklar	:	8

[İtimat reyi verenler]

ADIYAMAN

Sait Ağar
Gani Gürsoy
Şefik San
Sırrı Turanlı
Ali Yaşar

AFYON KARAHİSAR

Rıza Çerçel
Arif Demirer
Orhan Kökten
Kemal Özçoban
Mustafa Öztürk
Osman Talu
Necati Topcuoğlu
Orhan Uygun
Murad Âli Ülgen

AĞRI

Kasım Küfrevi
Halis Öztürk
Şeref Saraçoğlu
Celâl Yardımcı
Selim Yatağan

AMASYA

Faruk Çöl
Kemal Eren
Hâmit Koray
Nazifi Şerif Nabel
İsmet Olgaç
Hüseyin Özbay

ANTALYA

Mehmet Ak
Kenan Akmanlar
Sadık Erdem
Attilâ Konuk
Burhanettin Onat
Adnan Selekler
İbrahim Subaşı
Ahmet Tokuş
Yaşar Yazıcı

ARTVİN

Kemal Balta
Mecit Bumin
Hilmi Çeltikçioğlu
Eyüp Doğan
Yaşar Gümüşel

AYDIN

Fethi Batur
Hüsamettin Coşkun
Necati Çelim
Namık Gedik
Nail Geveci
Nihat İyriboz
Piraye Levent
Etem Menderes
Ekrem Torunlu
Cevat Ülkü

BALIKESİR

Vacid Asena
Esat Budakoğlu
Muzaffer Emiroğlu
Mekki Said Esen
Ali İleri
Halil İmre
Mücteba Iştın
Arif Kalıpsızoğlu
Ahmet Kocabıyıkoğlu
Faik Ocak
Fuat Onat
M. Halûk Timurtaş
Muharrem Tunçay
Sırrı Yırcalı
Sıtkı Yırcalı

BİLECİK

Ertuğrul Çolak
Mehmet Erdem
Şevki Hasırcı
Yümnü Üresin

BİNGÖL

Sait Göker
Ekrem Yıldız

BİTLİS

Nusrettin Barut
Rifat Bingöl
Selâhattin İnan

BOLU

Reşat Akşemsettinoğlu
Servet Bilir
Zuhuri Danışman
Mithat Dayıoğlu
Mahmut Güçbilmez
İhsan Gülez
Kadir Kocaeli
Nezih Tütüncüoğlu

BURSA

Necdet Azak
Hüseyin Bayrı
Müfit Erkuyumcu
Agâh Erozan
Sadettin Karacabey
Salâhaddin Karacagil
Mazlum Kayalar
Recep Kırım
Hulûsi Köymen
Halûk Şaman
Yekta Teksel
Nurullah İhsan Tolon
Hilâl Ülman

ÇANAKKALE

N. Fuad Alpkartal
Halim Alyot
Emin Kalafat
Ahmet Hamdi Sezen
Servet Sezgin
Nuri Togay
Nahit Ural
Fatin Rüştü Zorlu

ÇORUM

Sedat Baran
M. Kemal Biberoğlu
Hamdi Bulgurlu
Ali Dedekargınoğlu
Kemal Erdem
Yakup Gürsel
Fevzi Hacırecepoğlu
Cevat Köstekçi
Hüseyin Ortakcıoğlu
Kemâl Terzioğlu

DENİZLİ

Baha Akşit
Turan Bahadır
Ali Çobanoğlu
İsmail Hadımlıoğlu
Ali Rıza Karaca
Osman Ongan
A. Hamdi Sancar
Refet Tavaslıoğlu

DİYARBAKIR

Fikri Arığ
Tahsin Cahit Çubukçu
Sezai Demiray
Nuri Onur
Kâmil Tayşi
Hâmid Zülfü Tigrel
Halil Turgut
Hüseyin Ülkü
Mehmed Hüsrev Ünal

EDİRNE

Nurettin Manyas

Rükneddin Nasuhioğlu
Kadrettin Oğuzalıcı
Sabahattin Parsoy
Mükerrem Sarol

ERZURUM

Osman Alihocagil
Rıfkı Salim Burçak
Sabri Erduman
Şevki Erker
Abdülkadir Eryurt
Mehmet Eyüboğlu
Melik Fırat
Sait Kantarel
Hasan Numanoğlu
Münip Özer
Fethullah Taşkesenlioğlu
Rıza Topcuoğlu

ESKİŞEHİR

Halil Akkurt
Muhtar Başkurt
Mustafa Çürük
Hamit Dedelek
Hasan Polatkan
Abidin Potuoğlu
Hicri Sezen
Kemal Zeytinoğlu

GAZİANTEB

Ekrem Cenani
İhsan Daî
Bahadır Dülger
Samih İnal
Ali Ocak
Nedim Ökmen
Cevdet San
Ali Şahin
Salâhattin Ünlü

GİRESUN

Sadık Altıncan
Hamdi Bozbağ
Ali Naci Duyduk
Hayrettin Erkmen
Mustafa Hemiş
Tahsin İnanç
Doğan Köymen
Mazhar Şener

HAKKÂRİ

Übeydullah Seven

İÇEL

Rüştü Çetin
Mehmet Dölek
Hüseyin Fırat
Sami Göknar
İbrahim Gürgen
Yakup Karabulut
Refik Koraltan
Hidayet Sinanoğlu
Niyazi Soydan

İSPARTA

Said Bilgiç
Kemal Demiralay
Ali Lâtifaoğlu
Hamdi Ongun
Tevfik Tığlı

İSTANBUL

Nazmi Ataç
Arslan Nihad Bekdik
Ali Fuad Cebesoy
Faruk Nafiz Çamlıbel
Sedat Çetintaş
Muhlis Erdener
Selim Erengil
Hüsamettin Giray
Ayşe Günel
Rüştü Güneri
Mehmet Gürpınar
M. Faruk Gürtunca
Aleksandros Hacopulos
Ali Harputlu
Hâdi Hüsman
Enver Kaya
Mucip Kemalyeri
Lûtfi Kırdar
Nizamettin Kırşan
Adnan Menderes
Numan Menemencioğlu
Nihat Halûk Pepeyi
Mithat Perin
Celâl Ramazanoğlu
Yusuf Salman
Nizamettin Âli Sav
İbrahim Sevel
Zakar Tarver
Neclâ Tekinel
Nazlı Tlabar
Fahrettin Ulaş
Tahsin Yazıcı
Hristaki Yoannidis
Necmi Nuri Yücel
Mahmut Yüksel

İZMİR

Sebati Acun
Danyal Akbel
Selâhattin Akçiçek
Abdullah Aker
Perihan Arıburun
Enver Dündar Başar
Behzat Bilgin
Muammer Çavuşoğlu
Necdet Davran
Selim Ragıp Emeç
Sadık Giz
Necdet İncekara
Ekmel Kavur
Rauf Onursal
Nuriye Pınar
Kemal Serdaroğlu
İlhan Sipahioğlu
Vamık Tayşi
Fevzi Uçaner
Behçet Uz
Ahmet Ünal

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı
Basri Aktaş
Zeki Cemal Bakiçelebioğlu
Nâzım Batur
Süleyman Çağlar
Hilmi Dura
Şükrü Esen
Ali Gözlük
Münif İslâmoğlu
Hadi Tan

KAYSERİ

Fikri Apaydın
Ömer Başeğmez
Kâmil Gündeş
Servet Hacıpaşaoğlu
Osman Kavuncu
İbrahim Kirazoğlu
Ali Rıza Kılıçkale
Fahri Köşkeroğlu
Hakkı Kurmel
Durdu Turan

KIRKLARELİ

Şefik Bakay
Mehmet Ali Ceylân
Sıtkı Pekkip
Avni Sakman
Dündar Tekand

KOCAELİ

Ömer Cebeci
Dursun Erol
Cemal Tüzün
Nüzhet Unat
Sadettin Yalım

KONYA

Abdürrahman Fahri Ağaoğlu
İshak Avni Akdağ
Mustafa Bağrıaçık
Osman Bibioğlu
Remzi Birand
Sıtkı Salim Burçak
Reyhan Gökmenoğlu
Muhittin Güzelkılınç
Ali Saim Kaymak
Hulki Âmil Keymen
Sıtkı Koraltan
Ahmet Koyuncu
Tarık Kozbek
Himmet Ölçmen
Halil Özyörük
Mustafa Runyun
Sabahattin Sayın
Sami Soylu
Ömer Şeker
Nafiz Tahralı

KÜTAHYA

Mehmet Diler
İbrahim Germeyanoğlu
Ahmet İhsan Gürsoy
İrfan Haznedar
S. Sururi Nasuhoğlu
Kemal Özer
Muhittin Özkefeli
Emin Topaler

MANİSA

Samet Ağaoğlu
Sezai Akdağ
Âtıf Akın
Selim Akiş
Nebil Sadi Altuğ
Hikmet Bayur
Şemi Ergin
Nafiz Körez
Muzaffer Kurbanoğlu

Sudi Mıhçıoğlu
Orhan Ocakoğlu
Cevdet Özgirgin
Cemil Şener
İhsan Yalkın

MUĞLA

Turhan Akarca
Dilâver Argun
Burhan Belge
Nuri Özsan
Sadi Pekin
Turgut Topaloğlu

MUŞ

Şemsi Ağaoğlu
Şefik Çağlayan
Giyasettin Emre

NEVŞEHİR

Necmeddin Önder
Hasan Hayati Ülkün
Zihni Üner
Münib Hayri Ürgüblü

NİĞDE

Medeni Berk

RİZE

Hüseyin Agun
İzzet Akçal
Osman Kavrakoğlu
Mehmet Fahri Mete
Ahmet Morgil
Muzaffer Önal

SAKARYA

Nüzhet Akın
Tacettin Barış
Hamdi Başak
Selâmi Dinçer
Hamza Osman Erkan
Baha Hun
Rifat Kadızade
Nusret Kirişcioğlu

SAMSUN

Ekrem Anıt
Naci Berkman
Salim Çonoğlu
Necmettin Doğuyıldızı
Abdullah Eker
Ömer Güriş
Tevfik İleri
Abdullah Keleşoğlu
Asaf Saraçoğlu
Fikri Şen
Hamdi Tekay
Ferid Tüzel
Şükrü Uluçay
Nüzhet Ulusoy

SİİRD

Suat Bedük
Veysi Oran
Mehmet Daim Süalp
Fikri Şendur

SİNOB

Nusret Kuruoğlu
Ömer Özen
Hamdi Özkan
Mahmut Pınar
Server Somuncuoğlu
Muharrem Tansel

TEKİRDAĞ

Nurettin Aknoz
Ali Çakır
Hasan Gürkan
İsmail Özdoyuran
Ahmet Paker

TRABZON

Halûk Çulha
Sabri Dilek
Mahmut Goloğlu
Fikri Karanis
Selâhattin Karayavuz
Hasan Polat
Salih Zeki Ramoğlu
Pertev Sanaç
İsmail Şener
M. Reşit Tarakçıoğlu
Osman Turan

YOZGAD

Talât Alpay
Mahmut Ataman
Âtıf Benderlioğlu
Sefer Eronat
Ö. Lûtfi Erzurumluoğlu
Numan Kurban
Fuad Nizamoğlu
Nazım Tanıl
İ. Hakkı Tunaboylu

ZONGULDAK

Abdullah Akın
Sebati Ataman
Cemal Zühtü Aysan
Suat Başol
Necati Diken
Ali Kaya
Tahir Öktem
Mustafa Saraç
Necati Tanyolaç
Hulûsi Timur
Hüseyin Ulus
Avni Yurdabayrak

[İtimat reyi vermiyenler]

ADANA

Nevzat Arman
Suphi Baykam
Hamza Eroğlu
Mehmet Geçioğlu
Melih Kemal Küçüktepepınar
Kemal Sarıibrahimoğlu
Kemal Satır
Rıza Tekeli

ANKARA

Muammer Akpınar
İsmail Rüştü Aksal
Osman Alişiroğlu
Faik Ahmed Barutçu
Hıfzı Oğuz Bekata
Fuat Börekçi
Mehmet Ali Ceritoğlu
Nuri Ciritoğlu
Recep Dengin
Avni Doğan
Bülent Ecevit
Halil Sezai Erkut
İbrahim İmirzalıoğlu
Selim Soley
Hasan Tez
Ahmet Üstün
Mustafa Yeşil

BİNGÖL

Mustafa Nuri Okcuoğlu

BURDUR

Fethi Çelikbaş
Osman Eroğlu
Behçet Kayaalp
Âlim Sipahi

ÇANKIRI

Dursun Akçaoğlu
Ferhan Arkan
A. Kemal Barlas
Naşit Fırat
Kâmil Tabak
Ethem Yalçınalp

ELÂZIĞ

Mustafa Altındoğan
Celâl Dora
Hürrem Müftügil
Nâzım Öztürk

ERZİNCAN

Rauf Bayındır
Nusret Safa Coşkun
Âdil Sağıroğlu
Hüseyin Şahin
Naci Yıldırım

GÜMÜŞANE

Sabahattin Kadirbeyoğlu
Avni Karaman
Nihat Sargınalp

HATAY

İhsan Ada
Ahsen Aral
Ahmet Sırrı Hocaoğlu
Hasan İkiz
Ömer Fevzi Reşa

KARS

Sırrı Atalay
Hasan Erdoğan
Kemal Güven
Mehmet Hazer
Behram Öcal
İbrahim Us
Osman Yeltekin
Ali Yeniaras

KIRŞEHİR

Osman Canatan
Hayri Çopuroğlu
Fazıl Yalçın

MALATYA

Nurettin Akyurt
İsmet İnönü
Mehmet Kartal

Kâmil Sürenkök
Mehmet Zeki Tulunay
Nüvit Yetkin

MARAŞ

Kemali Bayazit
Halil Gürün
Hilmi Soydan
Emin Soysal
Mehmet Şişman

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan
Mehmet Kâmil Boran
Şevket Dursun
Halim Kermooğlu
Hasan Reşit Tankut
Selim Telliağaoğlu

NİĞDE

Asım Eren
Rifat Gürsoy
Ali Gürün
İsmail Güven
Vedat Mengi
Şefik Refik Soyer

ORDU

Eşref Ayhan
Münir Ekşi
Ferda Güley
Arif Hikmet Onat
Kahraman Sağra
Atıf Topaloğlu
Hüsrev Yürür

SİVAS

Halim Ateşalp
Rahmi Çeltekli
Nüzhet Çubukçu
Necati İlter
Edip İmer
Ahmet Kangal
Kâmil Kırıkoğlu
Yalçın Kocabay
Cemil Özcan
Süleyman Özsever
Nazmi Yaraş
Ahmet Yılmaz

TOKAD

Faruk Ayanoğlu
Sıtkı Eken
Keramettin Gençler
Ahmet İspirli
Şahap Kitapçı
Mustafa Lâtifoğlu
Reşit Önder
Bekir Şeyhoğlu
Rıza Ulusoy
Dâniş Yurdakul

TUNCELİ

Hızır Aydın
Arslan Bora
Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan
Atalay Akan
M. Yaşar Alhas
İ. Etem Karakapıcı
E. Mahmut Karakurt
Abdullah Köksel
Abdurrahman Odabaşı
Ömer Yüksel

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoğlu
Adnan Çalıkoğlu
Avni Ural

VAN

Abdülhakim Arvas
Sait Erdinç
Ferid Melen

[Reye iştirak etmiyenler]

ADANA

Kâzım Bozdoğan
Kasım Gülek
Ahmet Karamüftüoğlu
Saim Karaömerlioğlu
Ali Menteşoğlu
M. Yılmaz Mete
Hamdi Öner
Turgut Yeğenağa

AFYON KARAHİSAR

Gazi Yiğitbaşı (İ.)

ANKARA

Hüseyin Balık
Übeyde Elli
İsmail İnan
İbrahim Saffet Omay (İ.)
İlyas Seçkin

BURSA

Kenan Yılmaz

DENİZLİ

Mehmet Karasan

EDİRNE

Rasih Gürkan

ELÂZIĞ

Fahri Karakaya
İsmail Hakkı Talay

ERZİNCAN

Cemal Işık

ERZURUM

Mustafa Zeren

GAZİANTEB

Süleyman Kuranel

GÜMÜŞANE

Necati Alp
Necmettin Coşar
Hüsrev Polat

HATAY

Rifat Bahadır
İzzettin Cilli
Ali Şelhum Devrim
İnayet Mursaloğlu

İSTANBUL

İsak Altabev
Celâl Bayar (Reisicumhur)
Mıgırdıç Şellefyan
Nuri Yamut

İZMİR

Osman Kapani

KARS

Fevzi Aktaş
Şemsettin Ataman
Turgut Göle
Rasim İlker

KAYSERİ

Ebubekir Develioğlu

KIRKLARELİ

Hüsnü Yaman

KIRŞEHİR

Osman Bölükbaşı

KONYA

Hamdi Ragıp Atademir

MALATYA

Mehmet Delikaya
Ahmet Fırat
Tevfik Ünsalan

MARAŞ

Kemal Aksüyek
Nusret Durakbaşa
Hasan Fehmi Evliya
Abdullah Yaycıoğlu

MARDİN

Vahap Dizdaroğlu
Aziz Uras

MUĞLA

Zeyyat Mandalinci

MUŞ

Zeki Dede

ORDU

Şevket Köksal
Zeki Kumrulu
Muammer Tekin

SİİRD

Baki Erden

SİVAS

Hasan Değer
Turhan Feyzioğlu
Şinasi Moran

TEKİRDAĞ

Zeki Erataman

TRABZON

O. Nuri Lermioğlu

URFA

Aziz Gökkan

UŞAK

Rıza Salıcı

VAN

Abdülvehap Altınkaynak
Tevfik Doğuışıker

[Münhal Mebusluklar]

Aydın	1	Kocaeli	1
Ankara	5		—
Bursa	1		8